

T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE LİONS VE ROTARY KULÜPLERİ'NİN KURULUŞU

Zeynep ERBEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Savaş SERTEL

TUNCELİ – 2024

T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE LİONS VE ROTARY KULÜPLERİ'NİN KURULUŞU

Zeynep ERBEK
(20001310)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Savaş SERTEL

TUNCELİ – 2024

T.C.
MUNZUR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE LİONS VE ROTARY KULÜPLERİ'NİN KURULUŞU

Zeynep ERBEK
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

Bu tez 02/09/2024 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından **oybirliği** ile kabul edilmiştir.

İmza	İmza	İmza
Dr. Öğr. Üyesi Aslı ARSLAN	Prof. Dr. Savaş SERTEL	Dr. Öğr. Üyesi Serkan GÜNDOĞDU
BAŞKAN	DANIŞMAN	ÜYE
(Fırat Üniversitesi)	(Munzur Üniversitesi)	(Munzur Üniversitesi)

Bu tez, Enstitümüz Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır.

Prof. Dr. Altuğ KAZAR
Enstitü Müdürü
İmza ve Mühür

NOT: Bu çalışmada kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’n da ki hükümlere tabidir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Zeynep ERBEK

Prof. Dr. Savaş SERTEL

TEŞEKKÜR

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran ve bizlere sunduğu haklar doğrultusunda laik bir ülkenin laik üniversitelerinde, bilimin ışığında eğitim öğretim alabilmemizi sağlayan Ulu Önder Mustafa Kemal ATATÜRK'e teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimi sürecimde benden maddi manevi desteğini esirgemeyen kıymetli aileme ve çalışmayı hazırlamaya başladığım günden beri bana rehberlik eden, çalışmanın verimliliğini arttırmak için eksikliklerimi giderme hususunda hassasiyet gösteren kıymetli danışmanım Sn. Prof. Dr. Savaş Sertel'e teşekkür ederim.

Zeynep ERBEK
TUNCELİ-2024

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	I
TEŞEKKÜR.....	II
RESİMLER LİSTESİ	V
TABLOLAR LİSTESİ	VI
KISALTMALAR LİSTESİ	VII
ÖZET	VIII
ABSTRACT	IX
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı, Yöntemi ve Sınırları.....	5
1.2. Çalışmanın Önemi ve Literatür Taraması.....	6
2. MASONLUK.....	7
2.1. Masonluğun Anlamı	7
2.2. Ortaya Çıkış Efsaneleri.....	8
2.2.1. Hiram Usta.....	8
2.2.2. Tapınak Şövalyeleri.....	10
2.2.3. Ahilik Teşkilatı.....	10
2.3. Masonik Temel Kavramlar	11
2.3.1. Loca	11
2.3.2. Mabnet, tapınak ve mahvel.....	12
2.3.3. Sunak	13
2.4. Rit	14
2.5. Obediyans	15
2.6. Kıyafet	16
2.7. Masonik Semboller.....	17
2.7.1. Gönye ve pergel.....	17
2.7.2. Tesviye	18
2.7.3. Üçgen ve tek göz	19
2.7.4. Yıldız	20
2.7.5. Güneş ve ay	20
2.8. Masonluğa Kabul ve Üyelik Dereceleri	20
2.9. Kurulan İlk Mason Locaları	23
2.9.1. 1717 Büyük İngiltere Locası	24
2.9.2. Anderson Yasası	25
2.9.3. Fransa Locası.....	25
2.9.4. İskoç Locası.....	26
2.9.5. Osmanlı Locası.....	26
2.10. Lions ve Rotary Kulüplerinin Masonluk ile İlişkilendirilmesi.....	27
3. LİONS KULÜPLERİ	28
3.1. Tarihçe	28
3.2. Türkiye’de Lions Kulübünün Kurulma Süreci	33
3.2.1. İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü.....	34
3.2.1.1. İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü Ana Nizamnamesi	38
3.2.2. Mersin Lions Kulübü.....	42
3.2.3. Adana Lions Kulübü.....	44
3.2.4. İzmir Lions Kulübü	47
3.2.5. Ankara Lions Kulübü	48
3.2.6. Konya Lions Kulübü	50

3.3. Lions Kulüpleri Yönetim Çevresi.....	51
3.4. Türkiye’de Lions Kulüplerinin Kurduğu Vakıflar	52
3.4.1. Altı Nokta Körler Vakfı.....	52
3.4.2. Türkiye Körler Vakfı	52
3.4.3. Türk Kalp Vakfı	53
3.4.4. Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı (KORUNCUK)	53
3.4.5. Türk Lions Vakfı	53
3.4.6. Göz Nurunu Koruma Vakfı	53
3.4.7. Türk Böbrek Vakfı	54
4. ROTARY KULÜPLERİ	55
4.1. Tarihçe.....	55
4.2. Türkiye’de Rotary Kulübünün Kurulma Süreci	60
4.2.1. Ankara Rotary Kulübü	62
4.2.1.1. Ankara Rotary Kulübü Dernek Tüzüğü	63
4.2.1.2. Çankaya Rotary Kulübü	70
4.2.2. İstanbul Rotary Kulübü	70
4.2.2.1. İstanbul Karaköy Rotary Kulübü.....	71
4.2.3. İzmir Rotary Kulübü.....	72
4.2.4. Bursa Rotary Kulübü	74
4.2.5. Samsun Rotary Kulübü.....	75
5. LİONS VE ROTARY KULÜPLERİNİN MASONLUK ALGISI	77
5.2. Türkiye’de Lions Algısı.....	78
5.3. Rotary Kulüplerinin Toplumdaki Algısı.....	83
6. SONUÇ	85
7. KAYNAKLAR.....	90
EKLER	

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1. Mason mimarisine göre dizayn edilmiş toplantı salonu	13
Resim 2.2. Masonların Kıyafetleri	16
Resim 2.3. Masonluğun Pergel ve Gönyeden Oluşan Sembolü	18
Resim 2.4. Üçgen ve Tek Gözden Oluşan Masonik Sembol	19
Resim 2.5. Masonluk ve Dereceleri	23
Resim 3.1. Uluslararası Lions Kulüpleri Birliği Amblemi	29
Resim 3.2. Uluslararası Leo Kulübü Amblemi	31
Resim 3.3. Uluslararası Lioness Kulübü Amblemi	32
Resim 3.4. İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü Kuruluş Gecesi	35
Resim 3.5. İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü Kuruluş Gecesi	36
Resim 3.6. İstanbul Milletlerarası Lions Kulübünün Kurucuları	38
Resim 3.7. Adana Lions Kulübünün Kurulmasına İlişkin Kararname	45
Resim 4.1. 1911 Yılında Basılan İlk The National Rotarian Dergisi	57
Resim 4.2. Uluslararası Rotary Kulüpleri Birliği Amblemi	58

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. İstanbul Lions Kulübü Kurucu Heyeti.....	37
Tablo 3.2. Mersin Lions Kulübü Kurucu Heyeti	43
Tablo 3.3. Adana Lions Kulübü Kurucu Heyeti	46
Tablo 3.4. İzmir Lions Kulübü Kurucu Heyeti.....	47
Tablo 3.5. Ankara Lions Kulübü Kurucu Heyeti.....	49
Tablo 3.6. Konya Lions Kulübü Müteşebbis İdare Heyeti	50
Tablo 3.7. Konya Lions Kulübü Kurucu Heyeti.....	50
Tablo 4.1. Ankara Rotary Kulübü Kurucu Heyeti.....	63
Tablo 4.2. Çankaya Rotary Kulübü Kurucu Heyeti.....	70
Tablo 4.3. İstanbul Rotary Kulübü Kurucu Heyeti	70
Tablo 4.4. İstanbul Karaköy Rotary Kulübü Kurucu Heyeti	71
Tablo 4.5. İzmir Rotary Kulübü Kurucu Heyeti	73
Tablo 4.6. Bursa Rotary Kulübü Kurucu Heyeti	74
Tablo 4.7. Samsun Rotary Kulübü Kurucu Heyeti	75

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
BM	:Birleşmiş Milletler
CHP	:Cumhuriyet Halk Partisi
DP	:Demokrat Parti
IMF	:Uluslararası Para Fonu (International Money Found)
MÖ	:Milattan Önce
NATO	:Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
NGO	:Sivil Toplum Kuruluşu (Non-Governmental Organization)
STK	:Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TED	:Türk Eğitim Derneği
TRT	:Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
ULKB	:Uluslararası Lions Kulüpleri Birliği
UNESCO	:Birleşmiş Milletler Eğitim Kültür ve Bilim Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

ÖZET

Uluslararası İlişkiler sürekli olarak kendini yenileyen bir bilim dalıdır. Bu bağlamda uluslararası ilişkileri oluşturan kavramlar ve faktörlerde sürekli olarak değişiklik göstermektedir. İki ülke arasında askeri bir çatışmanın varlığı durumunda izlenen politikalar farklı iken askeri çatışmanın olmadığı ancak güç kavramının ön planda olduğu dönemlerde izlenen politikalar farklıdır. Herhangi bir ülkenin bir diğer ülkeye karşı yürüteceği politikalar ilk etapta bütünlüğünün korunmasına yönelik politikalardan oluşmaktadır. Ancak politikaları belirleyen unsurlar sadece devlet yetkilileri ile sınırlı kalmamaktadır. Toplumda dolaylı yoldan dâhil olduğu bu politikalar uzun vadede şekillenmektedir.

Toplumlar birçok kavramı ve kuruluşlar hakkında farklı algılar oluşmasına oldukça müsait yapılardır. Farklı algıların oluşması kavramlar ve kuruluşlar için adeta bir etiket oluşması anlamına gelmektedir. Türkiye’de farklı algıların oluşturduğu etiketi üzerinden koparıp atamayan birçok kavram mevcuttur. Bu kavramlardan bir tanesi de şüphesiz ki “Masonluk” kavramıdır. Masonluğun şeffaf bir yapıda olmadığı düşüncelerinden kaynaklı kolaylıkla kazandığı ve uzun yıllardan beri üzerinde taşıdığı birçok farklı etiket bulunmaktadır. Masonluk ile bütünleştirilmiş birçok kuruluş bulunmaktadır. Uluslararası Lions ve Rotary Kulüpleri de masonluk etiketleri ile bütünleştirilmiş ve toplumda farklı algıların odağı haline gelmiştir. Çalışmada Lions ve Rotary Kulüplerinin kuruluş aşamaları incelenmiş ve masonluk etiketleri ile beraber literatürde bütün olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dış Politika, Yumuşak Güç, Masonluk, Lions Kulübü, Rotary Kulübü

ABSTRACT

The Establishment of Lions and Rotary Clubs in Turkey

International Relations is a field that continuously renews itself. In this context, the concepts and factors that constitute international relations are constantly changing. Policies pursued during a military conflict between two countries differ from those pursued during periods where there is no military conflict but the concept of power is prominent. Initially, a country's policies towards another country are focused on maintaining its own integrity. However, the factors that determine policies are not limited to state officials alone. The policies, which are indirectly influenced by society, shape over the long term.

Societies are highly prone to forming various perceptions about concepts and organizations. The emergence of different perceptions essentially creates labels for these concepts and organizations. In Turkey, many concepts cannot shake off the labels created by these varying perceptions, and one such concept is undoubtedly "Freemasonry." Freemasonry has acquired and carried numerous different labels over the years, largely due to the perception that it lacks transparency. There are many organizations associated with Freemasonry. International Lions and Rotary Clubs, too, have been integrated with the Freemasonry label and have become focal points of different perceptions in society. This study examines the founding stages of Lions and Rotary Clubs and discusses them in the context of Freemasonry labels within the literature.

Key words: Foreign Policy, Soft Power, Freemasonry, Lions Club, Rotary Club

1. GİRİŞ

Siyaset Biliminin bir dalı olan “*Uluslararası İlişkiler*” devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerin incelendiği bir disiplindir. Ancak sadece devletler arasındaki ilişkiler üzerinden bir tanım yapılması uluslararası ilişkiler için yetersiz kalmaktadır (Goldstein ve Pevehouse, 2015:37). Genel anlamda uluslararası ilişkileri tek bir tanım üzerinden ve tek bir faktör üzerinden yorumlamak oldukça güçtür. Farklı tanımların mevcut olması değişen koşullara bağlı olarak gelişme gösteren bir disiplin olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda uluslararası ilişkileri etkileyen faktörlerin sadece devletlerin varlığı değil, devletlerin iç-dış politikaları, çok uluslu şirketler, hükümetler-arası örgütler¹, hükümet-dışı örgütler² ve ulusüstü aktörlerin etkileşiminin oluşturduğu söylenebilir (Özlük, 2009:242, Goldstein ve Pevehouse, 2015:53).

Uluslararası ilişkileri oluşturan sistemdeki koşulların ve aktörlerin etkinliğinin sürekli olarak değişiklik göstermesi, birçok teori ve ideoloji çerçevesinde yeniden şekillenmesini sağlamıştır. Birinci Dünya Savaşı’na kadar Realizm³ teorisi ekseninde değerlendirilen uluslararası ilişkilerde, Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde değişen dünya düzenine bağlı olarak egemen olan bu teori yerini İdealizm⁴ teorisine bırakmıştır. 1970’lerde geçmiş dönemlere kıyasla ulus-devlet anlayışı yerini İnşacı Yaklaşımlara⁵ bırakmıştır (Özel, 2018:2-3). Bu dönemlerde uluslararası ilişkileri devlet, güç ve politika gibi kavramlar oluştururken; Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası ilişkileri etkileyen aktörler arasında kamuoyu ön plana çıkmaktadır (Gökırmak, 2011:1).

¹ Birleşmiş Milletler-NATO vs.

² Rotary Club-Lions Club vs.

³ Realizm, mücadele ve rekabetin uluslararası ilişkilerin doğası gereği olduğunu savunan bir teoridir. Ana düşünce, uluslararası sistemin anarşik yapıda olmasına bağlı olarak egemen bir devletin ve nihai karar alıcının olmamasının kaçınılmaz sonucunun rekabeti doğurduğu yönündedir. Bu bağlamda Realizme göre uluslararası ilişkilerde tek aktör devlettir. Anarşik ortamda varlığını sürdürebilme ve güvenliğini sağlayabilmek için güç kullanımının başlıca araç olduğu düşüncesi mevcuttur (Ersoy, 2019:192-194).

⁴ İdealizm, realizm teorisinde hâkim olan düşüncelerin aksini savunmaktadır. Gerekli görülmesi durumunda güç kullanımının ve savaş yapılmasının yerini ilişkilerin ve krizlerin barışçıl yollar ile çözülmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Genel anlamı ile savaşların önlenmesi ve barışın inşa edilmesiyle ilgilenen bir teoridir. Bu nedenle idealiz sadece politik çerçevede değil; adalet, demokrasi, hukuk, insan hakları, çevre ve küreselleşme gibi konularla da ilgilenilmesi gerektiğini savunmuştur. Var olan durumun değerlendirilmesi yerine olması gereken durum için çalışmalar yapılmıştır (Gözen, 2019:73-77).

⁵ Soğuk Savaş sonrası dönemde önem kazanmaya başlayan inşacı yaklaşım, uluslararası sistemdeki aktörlerin kimliklerinin, çıkarlarının ve davranışlarının sosyal etkileşimler ve normlar tarafından şekillendirildiğini savunmaktadır. Realizm ve liberalizm teorilerinin farklı olarak sosyal, kültürel ve ideolojik unsurları ön planda tutmaktadır. Uluslararası ilişkilerin sadece güç ve çıkar hesaplarına dayanmadığını, aynı zamanda sosyal süreçler, normlar ve kimlikler tarafından şekillendiğini düşünmektedirler (Onuf, 2012:35).

Uluslararası ilişkiler kendi içerisinde birçok unsur bulundurmaktadır. Unsurlar bütünsel olarak incelendiğinde de, tek başına incelendiğinde de sosyal bilimlerde yeni çalışma alanlarının oluşmasını sağlamaktadır.

Uluslararası ilişkileri oluşturan en önemli unsurlardan bir tanesi de “*Dış Politika*” kavramıdır. Dış politika kavramı için literatürde birçok farklı tanım mevcuttur. Genel bir tanım yapıldığı zaman ise herhangi bir devletin bir başka devlet ile ya da devlet unsuru ile kurmuş olduğu iletişimidir. Bu iletişim karşılıklı olarak izlenen politikalar veya davranışların bütünüdür. Davranışların oluşturulmasında temel aktör ulusal menfaatlerin korunmasıdır. Dış politikanın daha anlaşılır olabilmesi için onu belirleyen aktörlerin analizlerin başarılı bir şekilde yapılması gerekmektedir. Dış politikayı oluşturan unsurlarda devletler kadar önemli olan diğer aktörler ise sivil toplum kuruluşları ve bireylerdir (Gündoğdu, 2021:10).

Uluslararası ilişkilerde, devletin uluslararası arenadaki davranışlarını ve statülerini belirleyen temel unsur dış politikadır. Dış politikaların oluşturulması; ulusal güvenlik, ekonomik çıkarlar, ideolojik amaçlar, kültürel ve tarihlerine uygun stratejiler gibi faktörler üzerine kuruludur. Bu faktörler ülkelerin mevcut politikalarına ve gündemlerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Ekonomik amaçlı yürütülen dış politikalar barış temelli oluştururken, askeri güvenlik amaçlı yürütülen politikalar güvenlik odaklı oluşturulmaktadır (Baylis ve ark., 2020:136).

Başarılı ve süreklilik sağlayabilen bir dış politika oluşturulmasındaki en önemli etken dış politika araçların doğru kullanılmasıdır. Herhangi bir devlet tarafından oluşturulacak dış politika için öncelikli olarak bir iskelet oluşturulmasıdır. Bu süreçte karşılıklı olarak ülke değerlerinin korunması, ulusal menfaatin korunması, sahip olunan gücün doğru kullanımı, sürekliliğin sağlanması için karşı ülkenin iyice tanınması ve izlenecek politikaların uluslararası ilişkilere uygunluğunun gözetilmesi gerekmektedir. Ekonomik, sosyal ve kültürel gibi birçok alanda faaliyete uygun politikaların barışçıl yöntemler ile oluşturulması günümüz dünya düzeninde uzun vadede olumlu sonuçlar getirmektedir (Gündoğdu, 2021:22).

Uluslararası ilişkiler disiplininin ortaya çıkışından itibaren kavramların birden fazla anlama sahip olması ve birçok farklı açıdan değerlendirilmeye müsait bir yapıda olması koşulların sürekli olarak değişmesi ve gelişmesinden kaynaklanmaktadır. Temelde kavramlar aynı kalsa da kullanım alanları ve içerikleri farklı yorumlanmıştır. Farklı yorumlanan ve tek bir anlama sahip olmayan kavramlardan bir tanesi de “*Güç*” unsurudur. Güç kavramı özellikle dış politikanın belirleyici unsurlarında ön sırada gelmektedir. İlk

dönemlerde askeri üstünlüğün göstergesi olarak kullanılan güç kavramı zaman içerisinde değişimler göstermiştir. Bir ülkenin başka ülkeler üzerinde askeri veya ekonomik baskı kullanmaksızın, kültürel, ideolojik ve diplomatik yollarla etki yaratma kabiliyetine “Yumuşak Güç” denir (Çavuş, 2012:6). Bu kavram ilk defa 1990 yılında Amerikalı siyaset bilimci Joseph Nye tarafından “*Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*” (1990) adlı kitabında kullanmıştır (Nye, 1990:16).

Uluslararası ilişkilerde devletlerin karşılıklı etkileşiminin birçok farklı yolu bulunmaktadır. Nitekim bu etkileşimler dış politikayı oluşturmaktadır. Dış politikada sert güç kullanımı yerine yumuşak gücün kullanımı sempati oluşturulması ve hedef kitleye daha kolay nüfuz edebilmek adına oldukça önemlidir. Sert güç kullanımı uluslararası arenada farklı tepkilerin odağı haline gelmesini sağlarken, yumuşak güç kullanımı başarılı yönetilen sürecin ardından uzun vadeli sonuçlar doğurmaktadır. Kültürel değerler gibi manevi açıdan empoze edilmesi zor olan yumuşak güç kullanımı sonrasında rahatlıkla istenilen sonuçlara ulaşılmasını sağlayabilir (Nye, 2008).

Soğuk Savaş sonrası dönemde değişen uluslararası sistem yumuşak güç kavramının terminolojiye dâhil olması ile beraber büyük dönüşüm yaşamıştır. Devletler küresel çapta siyasi üstünlük sağlamanın bir yolu olarak kendi değerlerinin diğer ülkeler tarafından benimsenmesinin ve toplumlara içten içe işlenmiş olmasından geçtiğini düşünmüştür. Bu bağlamda yumuşak güç kullanımının en doğru şekilde olması için kaynaklarının doğru belirlenmesi ve etkili kullanılması gerekmektedir. Doğru kaynak kullanımının hem iç politikayla hem de dış politikayla bütünleşme sağlayabilmesi durumunda yumuşak güç kullanımının varlığından söz etmek mümkündür. Küresel boyutta askeri güç kullanmadan üstünlük kurulması için farklı topluluklar tarafından tarihi ve kültürel değerlerin benimsenmesi yumuşak güç için en önemli kaynak olmaktadır. Herhangi bir toplumun kültürel değişim yaşaması uzun yıllar alacağı için yumuşak güç kullanımının stratejisinin geliştirilmesi ve hayata geçirilmesi oldukça zordur. Sonuçları uzun vadede kendini göstermektedir (Gündoğdu, 2021:55-57).

Joseph Nye sert güç ve yumuşak güç arasındaki en önemli farkın kaynakların somutluğu olduğunu belirtmiştir. Sert güç için ekonomik ve askeri unsurların varlığından yararlanılıyorken, yumuşak güç için manevi unsurlar kullanılmaktadır. Bu düşünce ekseninde gelişen farklı yorumlamalar yumuşak güç ve sert güç kavramlarının birbirleri ilişkili olduğu yönündedir. Yumuşak güç kullanarak siyasi üstünlük sağlanması ve ülkelerin müttefik olması durumunda yumuşak gücün olası sert güç kullanımında bir unsuru olduğu

düşünülmektedir. Bu düşünce yumuşak güç kullanımına yönelik yeni düşünceler oluşturmuştur. Yumuşak güç kullanımının devletlerden ziyade sivil toplum kuruluşları tarafından kullanılması gerektiği yönünde düşünceler de mevcuttur (Mettern, 2005).

Sivil toplum kuruluşları yumuşak güç kullanımında ön plana çıkmaktadır. Devletlerin politikalarına aracılık edebilir, politikaları şekillendirebilir ve topluma doğrudan ulaşabilirler. Bu bağlamda kamuoyu üzerinde azımsanmayacak etkiye sahip oldukları söylenebilir. Gelişmiş ülkeler tarafından kurulan ve gelişmekte olan ülkelere yardım amaçlı ulaşan STK'lar ülkenin oluşmakta olan sosyo-kültürel yapısını ülke değerlerine zarar vermeyecek şekilde biçimlendirebilir. Sağlanan yardımların sürekliliği gelişmekte olan ülkeleri STK'lara ve gelişmiş ülkelere bağımlı hale gelmesini sağlamaktadır. Bu strateji çerçevesinde çıkar ve işbirliğinin olduğu ortamda sert güç kullanımına gerek kalmadan yumuşak güç üzerinden yürütülen başarılı politikalar bulunmaktadır (Tuna, 2012:6).

Son yıllarda uluslararası arenada meydana gelen değişimlerde teknolojinin rolü de oldukça etkilidir. Bu süreçte devletler kadar bireylerde önemli aktör konumuna gelmiştir. Yumuşak güç kullanımında karşılıklı kurulan diplomatik ilişkiler ve diyaloglar çerçevesinde kamuoyunun varlığının göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Bu bağlamda yumuşak güç çalışması olarak nitelendirilen “*Kamu Diplomasisi*” kendini göstermektedir (Tuna, 2012:2).

Uluslararası ilişkiler ve dış politika kavramlarında olduğu gibi literatürde kamu diplomasisi için de birçok farklı tanım bulunmaktadır. Geniş anlamda kamu diplomasisi tanımı için, herhangi bir devletin dış politikasına uygun olacak ve ulusal çıkarların korunmasına dayalı bir şekilde yabancı bir ülkenin toplumları ile doğrudan sosyal ilişkiler içerisinde bulunması olarak nitelendirilebilir (Say, 2015:23).

Kamu diplomasisi kavramını oluşturan yapı taşlarının farklılık göstermesi ve kavramın kullanım amacının değişiklik göstermesi farklı anlamlar üzerinden yorumlanmasına gerekçe olarak gösterilebilir. Geleneksel diplomasiyi hükümetler, devlet başkanları ve siyasi ilişkiler gibi faktörler oluştururken; kamu diplomasisi bu faktörlerden çok daha fazlasına sahiptir. Kamu diplomasisinde devlet dışı aktörler ve toplumun rolü oldukça etkilidir (Kömür, 2020:91-93).

Kamu diplomasisinin başarılı bir sonuç verebilmesi için karşılıklı diyalogların en doğru şekilde kurulması gerekmektedir. Hedef kitlenin tanınması, kitleye uygun davranış biçimlerinin oluşturulması, yapılan analizler sonucunda kitlenin değerlerine saygı gösterilecek şekilde planlamalar yapılması ve bütün bu adımların başarılı uygulanması neticesinde karşı tarafın bir parçası haline gelmek mümkündür. Bu süreçleri hükümetler

doğrudan dış politika unsuru olarak benimsemek yerine dış politikanın bir unsuru olarak görmektedir. Dolayısıyla karşılıklı diyalogların kurulmasında hükümet dışı aktörlerin varlığı söz konusudur. Faaliyetler doğrudan hükümet yetkililerince yapılmamaktadır bu görevleri STK'lar üstlenmiştir. STK'ların topluma ulaşım açısından daha rahat olması ve toplum üzerinde olumlu bir etki bırakması nedeniyle uzun vadede başarılı bir diplomasinin varlığından söz edilmesi mümkündür (Nye, 2008).

1.1.Çalışmanın Amacı, Yöntemi ve Sınırları

Günümüzde gerek Türkiye, gerekse dünya çapında birçok sivil toplum kuruluşunun varlığı mevcuttur. Hemen hemen her kuruluşun kendi içerisinde bir hiyerarşik düzeni, sistemsal bir işleyişi bulunmaktadır. Bazıları yapısı gereği işleyişin tamamını üyeleri haricinde toplum ile paylaşırken; bazı yapılanmalar sadece üyeleri ile paylaşmaktadır. İçeride dönük veya başka bir deyiş ile gizli yapıya sahip kuruluşun toplum üzerindeki algısı olduğundan çok farklı gelişebilmektedir. Anlatımı yapılan “Yumuşak Güç” ve “Kamu Diplomasisi” kavramlarının bir parçası olan STK'lar toplumda olumlu izlenime sahip olarak başarılı olmaktadır. Ancak her sivil toplum kuruluşu toplum düzeyinde iyi düşünceler ile anılmamaktadır. Bu yapılanmalardan bir tanesi de masonluktur. Masonluk ve masonluğu anımsatan diğer birçok kavramın toplum tarafından yanlış bilinmesi ve algıların bu yanlışlar çerçevesinde oluşması kavram karmaşasını oluşturmaktadır. Sivil toplum kuruluşu olarak Lions ve Rotary Kulüpleri üzerinden toplumda oluşan algı “Masonik Yapılanma” olduğu yönündedir.

Bu çalışmada öncelikli olarak Lions ve Rotary Kulüplerinin Masonluğa hizmet ettiği algısının yerleşmesinden dolayı Masonluk tarihi ele alınacaktır. Masonluğun ortaya çıkışı ve evrensel boyuta ulaşma süreçleri anlatılacaktır. Çalışmanın devamında sırasıyla Lions ve Rotary Kulüplerinin kuruluşundan bahsedilecek olup Türkiye’de kurulma süreci ve kuruluş aşamalarında rol alan isimlerin kimler olduğuna dair araştırmalar yapılacak ve edinilen bilgilerin objektif bir şekilde okuyucuya sunulması hedeflenmiştir. Türkiye’de Lions ve Rotary Kulüplerinin kurulmasına öncülük eden isimlerin hakkında bilgi verilmesi için detaylı literatür araştırması yapılmıştır. Ancak bazı kişiler hakkında yeterli bilginin olmamasından kaynaklı tablolarda verilen bilgiler ile sınırlı kalmıştır.

Kuruluş aşamaları ve kulüplerin yapılarına dair bilgiler verildikten sonra çalışmanın dördüncü bölümünde toplum düzeyindeki algılarından bahsedilecektir. Yerel düzeydeki

faaliyetleri anlatırken gazete haberleri ve literatürde yer alan diğer çalışmalardan faydalanılacaktır. Evrensel boyuttaki algısının anlatımının yapılabilmesi için yerli ve yabancı kaynaklardan faydalanılacaktır. Çalışmanın sonuç kısmında ise “Yumuşak Güç” ve “Kamu Diplomasisi” kavramları üzerinden çalışmanın analizinin yapılması ve çıkarımlarda bulunulması hedeflenmiştir.

Çalışmanın son kısmında ise Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivinde yer alan belgelerden faydalanılmış olup ekte belgeler tarafınıza sunulmuştur. Bu bağlamda çalışmanın sınırları; kavramsal düzeyde anlatımı yapılan uluslararası ilişkiler terimleri, Masonluğun tarihi, Lions ve Rotary Kulüplerinin kuruluş yılları çerçevesinde oluşturulmuştur.

1.2.Çalışmanın Önemi ve Literatür Taraması

Çalışmanın hazırlanması için yapılan literatür taraması sonucunda bahsi geçen toplulukları kendi yayınları haricinde spesifik olarak konu edinen kaynakların sayısının oldukça az olduğu gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın özgünlüğü direkt olarak Lions ve Rotary Kulüplerinin konu olarak benimsenmiş olması ve alanında öncü çalışmalar arasına girmesi amaçlanmıştır. Aynı şekilde literatürde yer alan mevcut çalışmaların yetersiz kalmasından dolayı bazı soruların cevabına tam olarak ulaşamamıştır. Çalışmada yer alan bilgilerin doğruluk ve güvenilirlik açısından emin olunması için kulüplerin kendi yayınlarının kullanılmasına özen gösterilmiştir.

2. MASONLUK

Masonluk, toplumdan ziyade bireysel gelişimi ön plana çıkaran bir düşünce yapısına sahiptir. Masonluk, üyelerinin kendilerini iyileştirmelerini hedeflemiştir. Temelde daha bilinçli bireyler ile daha bir toplum oluşmasını sağlamak düşüncesi vardır. Kardeşlik, sevgi, saygı, akılcılık, özgürlük ve adalet gibi toplumsal değeri yüksek olan kavramlar ön plana çıkmaktadır. Kişiler kendi hür iradeleri ile mason olmak istemektedir. Üyeleri saygın ve hoşgörülü kişilerden oluşmaktadır. Üyelerinden herhangi bir menfaatin beklentinin olmaması beklenmektedir. Bireyin mason olması için öncelikli koşulun kendi hür iradesi ile başvuru yapmış olmasıdır. Aynı düşünce masonluktan ayrılmak için de geçerlidir. Üyeler kendi istekleri doğrultusunda masonluktan ayrılabilir (URL-1, 2022).

2.1. Masonluğun Anlamı

Mason kelimesi, Fransızca'da karşılığı “duvar ustası” olan “maçon” kelimesinden türemiştir. Farmason ya da Franmason olarak da bilinmektedir (Özcan, 2003:95). Ortaya çıktığı dönemde belirli bir meslek grubunu tanımlamak için kullanılan kelime, günümüzde dünyanın hemen hemen her yerinde bulunan ve çeşitli meslek gruplarından üyelere sahip olan bir kurum olmuştur (Çelik, 2021:13).

İdeolojik olarak tanımlandığında, özgürlük, eşitlik ve kardeşlik kavramlarını temel ilke olarak benimseyen kişilerden oluşan topluluktur (Palao ve diğerleri, 2015:126). Üyeleri tarafından “*Bilimsel Nitelikli Bir Kuruluş*” olarak tanımlanırken, sembolik anlamda “*Evrenin Ulu Mimarı*”⁶ tanımını da kullanmaktadırlar (Türkiye Süprem Konseyi, 2017:8-9). Sembolik tanımlama ise sadece Masonlar tarafından anlaşılan ilkelerin benimsendiğini söylemek mümkündür (Acar Göktepe, 2019:3).

Orta çağ ve öncesi dönemlerde; soylular, askerler ve din adamları özgür sayılmaktaydı. Toplumsal statü düzeninin bu şekilde olduğu dönemlerde inşaat işçilerinin kendi topluluklarını oluşturmaları ve toplumda önemli yer edinmeleri önemli bir ayrıcalık oluşturmaktaydı. Bu ayrıcalığa sahip işçilere “*Hür Mason*” adı verilirdi. Farklı meslek gruplarından masonluğa üye olan kişilere ise “*Kabul Edilmiş Mason*” adı verilmiştir (Avşar, 2008:9-10).

⁶ Tanrıyı, yaratıcıyı betimlemek için masonlar tarafından kullanılan bir terimdir (Palao ve diğerleri, 2015:538).

2.2.Ortaya Çıkış Efsaneleri

Operatif Masonluğun ortaya çıkışına dair birçok farklı görüş ve çelişkili tarih bulunmaktadır. Kökenlerinin oldukça eskiye dayandığını iddia eden Masonlar milattan önce 4000 yılına kadar uzandığını belirtmişlerdir (Higgins, 1916:3). Masonluğun dünya genelinde nerede ve ne zaman ortaya çıktığına dair birçok farklı görüş vardır. Sonuç olarak ortaya çıkışına dair yazılı bir kaynak bulunmamaktadır. Ortaya çıkışına dair net bilgilerin, tarihin tozlu sayfalarında kaybolduğunu savunan masonlar; 18. yüzyıl öncesini kapsayan dönem ile alakalı düşünceler genellikle varsayımlar ve efsaneler üzerinden anlatmışlardır (Jackson, 2015:38).

2.2.1. Hiram Usta

Yapılan çalışmalar ve araştırmalar sonucunda, Masonluk tarihi daha öncesine dayandırılrsa da 1717 yılında İngiltere’de ilk büyük locanın kurulması ile kurumsallaşmış bir öğreti derneği olarak dünya çapında yayılmaya başlamıştır (Von Sebottendorff, 2013:66). Ancak kökeninin Orta Çağ’dan geldiğini söylemek mümkündür. Masonluk çok daha eskiye dayanan ezoterik⁷ bir kurumdur. Bazı kaynaklarda yer alan bilgilere göre, MÖ 10. yüzyılda yapılan Süleyman Tapınağı’nın yapılışı masonluğun ilk ortaya çıkış yeridir. Masonluğun başlangıcı olarak kabul edilen Süleyman Mabedi inşaatında yaklaşık 40.000 işçi çalışmıştır ve Hiram Usta⁸ işçi başıdır. Kelime anlamı olarak duvarcı / inşaatçı ustası olarak tanılandırılmasının kökeni de bu rivayetten gelmektedir (Karg ve Young, 2009:50).

Hiz. Süleyman tarafından tapınağın yapılması için görevlendirilen Hiram Usta dönemin en iyi bakır ve tunç ustalarından birisidir. Hiram Usta yanında çalışacak kişileri yeteneklerine göre çırak, kalfa ve usta olacak şekilde gruplara ayırmıştır. Bu grupların her birinde kendilerine ait mesleki sırlar bulunmaktaydı. Mabedin yapımında sona yaklaşmışken, üç kalfa ustalık derecesine ulaşmak ve ustalık sırlarını öğrenmek istemişlerdir. Yaptıkları plan doğrultusunda Hiram Usta’nın yalnız olduğu bir anı yakalayarak sırları öğrenmeye çalışmışlardır. Ancak plan başarısızlıkla sonuçlanınca üç kalfa, Hiram Usta’yı cetvel, gönye ve pergel darbeleri ile öldürmüşlerdir. Bu hikâyede üç

⁷ Belirli bir topluluğun üyesi olmayanlara açıklanması gerekmeyen gizli bilgi (Palao ve diğerleri, 2015:538).

⁸ Kral Süleyman (MÖ) mabedini yapan ve üç kalfa tarafından öldürülen, masonların büyük ustası sayılan kişi (Karg ve Young, 2009:2).

kalfanın bu girişimi, cahilliği, yalanı ve hırsı göstermektedir. Hiram Usta'nın öldürülmesinden sonra tapınağın tamamlanması bir süre aksamıştır. İlerleyen dönemlerde ise bilim, fazilet ve alçak gönüllülüğün esas ilkeler olarak benimsenmesi ve hiyerarşik düzenin devam etmesi ile tapınak tamamlanmıştır. Bilim, fazilet ve alçak gönüllüğün masonlukta önem arz etmesinin nedeni Hiram Usta rivayetinden kaynaklanmadır (Soysal, 1988:103-104).

Hiram Usta efsanesinin ana temasını oluşturan Süleyman Tapınağı'nın manevi değerinin en önemli ve en derin anlamını taşımaktadır. Yapının inşası ve işlevi saflığı temsil etmektedir. Masonluğun temelde iyilik ve yardımseverlik ilkeleri üzerine kurulu olması günümüze kadar ulaşan efsaneler ile örtüşmektedir (Naudon, 2019:16). Bu çerçevede değerlendirildiği zaman masonların kökenlerinin Hz. Süleyman'a dayandırılması ve duvar ustalarının sırları bir sonraki nesillere aktararak tapınağı inşa etmeleri rivayetin temel noktasıdır (Ruggeri, 2016).

Masonluk tarihinin, operatif ve spekülatif masonluk olarak dönemde incelenmesi mümkündür. 1717 Büyük İngiltere Locası'nın kurulması ile operatif masonluk yerini spekülatif masonluğa bırakmıştır. Operatif ve spekülatif masonluk arasında temelde çok farklılıklar bulunmamaktadır. Operatif masonluğu yalnızca belirli bir meslek grubu oluştururken, spekülatif masonlukta farklı meslek gruplarından da üye alımına başlanmıştır (Karg ve Young, 2009:29).

Her iki dönem için kuralların ve locaların varlığı söz konusudur ancak operatif masonluk spekülatif masonluğa göre daha dağınık bir yapıya sahiptir ve kuralların yazılı olduğu belgeleri yoktur. Spekülatif masonluğun gelişimi; operatif masonluğun gelişimi ve daha geniş kitlelere yayılması sonucu oluştuğu düşünülmektedir (Jackson, 2015:38-40).

Hiram Usta döneminde olduğu gibi yeni bir yapının inşaatına başlanmadan önce çalışacak ekip belirlenir ve çalışma sahası (loca) oluşturulmaktadır. Şantiyelerde (loca) iş planlaması ve yürütülecek olan diğer teknik işler sır gibi saklanmaktadır. İşçiler bu çalışmalarda yer alarak eğitilmiş ve ustalaşmışlardır. Büyük bir titizlik ile organize edilen bu localarda uyulması gereken katı kurallar bulunmaktadır. Ustabaşı, çalışmada yer alacak çırakları ve işçileri seçmektedir. Seçilen işçilere kuralların anlatılmasından sonra sadakat ve itaat yeminleri edilmesi halinde loca defterine kayıtları yapılmaktadır (Çelik, 2021:32).

2.2.2. Tapınak Şövalyeleri

Masonluğun ortaya çıkışına dair öne sürülen bir başka efsane ise Tapınak Şövalyeleri Tarikatı'nın devamı olduğu iddiasıdır. Fransa'da 1307'de Kral Philip'in Tapınakçıları kovuşturmasının ardından Auvergne bölgesi Baş Üstadı Pierre d'Aumont iki komutan ve beş şövalye birlikte kaçmıştır (Ruggeri, 2016). Tanınmamak için duvarcı ustası kılığına girip isimlerini değiştirmişlerdir. Bu şekilde İskoçya'da bulunan Mull Adası'na ulaşmışlardır. Burada kıyımdan kaçmak için kendi aralarında anlaşılabilecekleri işaretler ve kelimeler kullanmaya başlarlar. Kısa süre içerisinde kendi sistemlerini kurup ruhani bir meclis oluştururlar. Tapınakçı Tarikatın devamı niteliğinde oluşan bu grup kendilerini hür ve kabul edilmiş masonlar olarak tanımlamışlardır. Böylelikle tarikatın korunduğu ve ilerleyen dönemlerde daha da yayılmasını sağlamışlardır (Naudon, 2019:16-17).

Literatürde yer alan bazı kaynaklar Masonluk ve Tapınak Şövalyeleri arasındaki ilişkinin kanıtlanabilir olmamasından dolayı bazı benzerliklerden dolayı ilişkilendirildiği yönündedir. Tapınak Şövalyeleri Hristiyanlığa bağlı askeri birliktir. Masonluk ise herhangi bir dini inanca bağlı kalmadan yardımlaşmayı temel unsur olarak belirleyen bir yapılanmadır. Kuruluş tarihleri ve amaçlarının farklılık göstermesine karşın bazı ritüeller ve sembollerin benzemesi iki örgüt arasında ilişkinin olup olmadığı sorunun yanıtını vermemektedir (Barber, 1992).

2.2.3. Ahilik Teşkilatı

Masonluğun kökenine dair efsanelerden biri de İslamiyet ile özdeşleşmiş Ahilik teşkilatından günümüze gelmesidir. Masonluk zengin meslek gruplarından üye kabul ettiği düşünülen bir yapılanmadır. Bu bağlamda mason olabilmek için maddi olarak güçlü olmak gereklidir. Eski Yunan ve Roma döneminden günümüze kadar ulaşan geleneklerden olan esnaf ve zanaatkârlar topluluğudur (Soysal, 1988:151).

Bu topluluğun İslamiyet tarihindeki emsali ise Ahilik Teşkilatıdır. Ahilik kuralların belgesi olan Fütüvvetname içeriği de tıpkı masonluk ilkeleri gibi dışarıya kapalıdır. Masonluk ve Ahilik arasında bir başka benzerlik ise her iki örgütünde kendi içerisinde makam ve derecelerin olmasıdır (Cora, 2017:253-254).

Ahi loncalarının temel esasları arasında iş alanında; iyi ahlaklı, iyi davranışlı ve yardımsever olmak vardır. Masonluğa kabul sürecinde edilen yemin gibi Ahilik üyesi olmak için ustanın şهادet getirmesi gerekmektedir (Türe, 2016:3).

Masonluk ve Ahilik teşkilatları bu çerçevede değerlendirildiği zaman arada oluşan bu benzerlik masonluğun kökenine dair yeni bir rivayeti doğurmuştur. Ancak yapılan araştırmalar her iki teşkilatının aynı tarihi kökenden geldiğine dair net bir bilgiye ulaşılmadığını göstermektedir (Güllülü, 1992:161).

2.3. Masonik Temel Kavramlar

Masonlar, içerisinde bulundukları topluluk haricinde dışarıda da birbirlerini tanımak ve mason olduklarını belli etmek için çeşitli işaretler ve kelimeler kullanmaktadır. Mason dünyasında yer verilen bu işaretler, semboller ve kelimeler masonluk ideali açısından farklı ve derin anlamlar ifade etmektedir (Gündaş, 2009:46-47).

Masonluğa dair temel yapı taşları bu işleyiş oluşturmaktadır. Masonluk tarihi bilinenden daha eski ve yüzyıllardır devam eden bir sistemsel yapıdadır. Sistem içerisinde, hiyerarşik düzenin olması da örgütün istikrarını etkileyen bir başka etkidir. Masonluk, özellikle birçok kavram ve sembol ile özdeşleşmiştir (Türe, 2016:1-3).

2.3.1. Loca

Loca, inşaat ustalarının atölyelerini tanımlamak için kullanılan bir kelimedir. Zaman içerisinde ustaların oluşturdukları gruplar için kullanılmaya başlanmıştır (Acar Göktepe, 2019:66). Masonluk içerisinde ise iki farklı kullanımı mevcuttur. İlk kullanım oluşturulma amacına göre ayrılan grupları tanımlamak için kullanılır. Örneğin; Sevgi Locası ve Kültür Locası gibi. Diğer anlamı ise; masonların çalışma yaptıkları yerler için kullanılır. Mahfil, atölye ve tezgâh kelimeleri ile eş anlamlıdır (Palao ve diğerleri, 2015:548).

En az yedi usta masonun bir araya gelmesiyle kurulan localar, belirli bir çalışma sistemine ve kendilerine özgü kurallara sahiptir. Kurallar, loca iç tüzüğü ve yönetmeliklerde detaylı anlatılmaktadır. Genellikle bir locaya bağlı 30-40 mason vardır. Herhangi bir özel durum yoksa her mason yalnızca bir locaya üye olabilmektedir. Üye sayısına dair herhangi bir üst sınır yoktur ancak üye sayısının artmasının durumunda usta masonlar yeni bir loca

oluşturabilme yetkisine sahiptirler. Yeni kurulan locaya, ana locanın doğurduğu loca denir (Taşdelen, 2019a:20).

Localar, bir büyük loca ve yüksek şura içerisinde alır. Simgesel veya mavi localar olarak da anılan 2-3 dereceli alt localar, büyük loca bünyesinde bulunmaktadır. Yüksek dereceli diğer localara ise felsefi veya kırmızı localar denilmektedir. Bu localardan farklı olarak eğitim ve araştırma locaları da bulunmaktadır. Eğitim ve araştırma locasının farklı olmasının nedeni, belirli kurallar çerçevesinde kurulmasına rağmen herhangi bir başka locanın üyesini de kabul etmesidir. Locaların iç ve dış mekanları, masonik ritlere uygun olarak imar edilmektedir (Higgins, 1916:13).

2.3.2. Mabet, tapınak ve mahvel

Masonlar, iç dizaynını kendi sembolleri ile özel olarak döşenmiş salonlarda toplantılarını yapmaktadırlar. Dikdörtgen bir yapıda hazırlanan bu salonlar; mabet, tapınak veya mahvel olarak anılmaktadır. Salonun kısa kenarlardan birisi sembolik olarak doğuyu temsil etmektedir. Doğu, ışığın ve aydınlığın geldiği yer olduğundan masonlar için felsefi anlam taşımaktadır. Salonun doğu tarafı mesnet yardımı ile yükseltilmiştir. Odanın genel yapısına göre bir basamak yukarıda olan bu kısımda locanın başkanı (Üstad-ı Muhterem), eski yöneticiler, büyük loca yöneticileri ve yüksek masonlar oturur. Bu sayede yöneticiler yine belirli bir düzen içerisinde oturan masonları yukarıdan görmektedir. En önde loca başkanının kürsüsü vardır. Kürsünün sağında ve solunda masonik rite uygun olarak düzenlenmiş masa ve sandalyeler bulunmaktadır. Sağda büyük görevliler, solda etkin ve eski yüksek dereceli loca yöneticileri oturmaktadır (Briggs, 2008).

Salonun yükseltilen doğu kısmının duvarında, masonik semboller resmedilmiş veya asılmış durumdadır. Loca başkanının kürsüsünün ön cephesinde derecelere göre sıralanmış faaliyet tabloları bulunmaktadır. Salonun uzun kenarları kuzey ve güney sütunlar olarak kabul edilmektedir. Bu bölümde de yine düzene göre hazırlanmış oturma sisteminde kıdemine göre düşük dereceli mason üyeleri oturur. Kendi içlerinde ise çırak, kalfa ve usta hiyerarşisine göre sıralanır (Taşdelen, 2019a:20-21).

Salonun orta zemini, siyah beyaz karelerden oluşan karolar ile döşenmiştir. Salonun çıkış kapısı odanın batısında yer almaktadır. Kapının sağ ve sol tarafında içeri kısımda olacak şekilde birer sütun bulunmaktadır. Bu sütunlar Hiram Usta tarafından yapılan Süleyman Tapınağı girişindeki sütunları temsilen yapılmıştır. Ufak tefek farklılıklar olsa da

genel kabul görülen semboller ve düzen çerçevesinde birbirlerine yakın mimari yapılarıdır (Higgins, 1916:68).

Resim 2.1. Mason mimarisine göre dizayn edilmiş toplantı salonu (URL-2, 2022)

2.3.3. Sunak

Toplantı salonunun tam ortasında bir masa veya yükselti bulunmaktadır. Sunak adı verilen bu masanın üzerinde kutsal kitaplar ve onların üzerine de masonik sembollerini oluşturan nesneler konulmaktadır. Sunak üzerinde ve etrafında yer verilen nesneler bağlı olunan rite göre değişiklik göstermektedir. Örneğin, Fransız Riti'nde dini kitaplara yer verilmez. Kutsal kitapların bulundurulması masonik uygulama olarak nitelendirilse de Müslüman ülkeler haricinde genellikle İncil ve Tevrat kullanılmaktadır. Müslüman ülkelerde bütün üyeler Müslüman olsa dahi Kur'an-ı Kerim ile beraber diğer kutsal kitaplarda kullanılır. İskandinav ülkelerinde ise durum daha farklıdır. Hristiyan ve Yahudi harici üye alımının oldukça zor olduğu ifade edilmektedir (Taşdelen, 2019a:22).

2.4. Rit

Sözcük anlamı din töreni ve ayin anlamına gelmektedir. Masonluk içerisinde kullanılan anlamı ise yöntem, gelenek ve eğilim açısından birbirinden farklılık gösteren mason kuruluşlarına verilen isimdir (Palao ve diğerleri, 2015:553). Masonlukta kullanılan anlamı, kabul edilen masonik anayasa ve kuralların bütünüdür. Oluşturulan her rit kendine özgü törenleri, hiyerarşik düzen, özel semboller, yaslar ve geleneksel felsefi uygulamaların sistematik olarak bir bütünü oluşturur (Acar Göktepe, 2019:46).

Masonik eğitimin bir parçası olan ritler üstad masonları teşkil etmektedir. Farklı farklı ritler bulunmaktadır ancak amaç her ritte aynıdır (Akın, 2000:25). Masonlukta kabul edilmiş bazı ritler; İskoç, York, Fransız, İsveç, Swedenborg, İskoçya Eski Büyük, İngiliz Masonluk, Birleştirilmiş Memphis, Müttefik Dereceler (İngiltere), Müttefik Dereceler (ABD), ABD Ritleri Büyük Koleji ve Kutsal Royal Arch Tapınak Şövalye Rahipleri vb. gibi sıralamak mümkündür. Etki alanı en geniş olan uygulama İskoç Riti'dir. İskoç Riti'ni York Rit'i takip etmektedir. İskoçya ve İngiltere çıkışlı olan bu iki rit masonluğun ana akım felsefesi olarak kabul edilmektedir ve diğer obediyanların çıkış kaynağı olarak görülmektedir. Kabul gören ritler, merkezi kurumsal otoriteye bağlı olarak uygulanmaktadır. Ritler kendi içlerinde hiyerarşik düzenin oluşturulmasına yönelik dereceler barındırmaktadır. Her derece farklı anlama gelmektedir (Çelik, 2021:77-78).

İskoç Riti'nin ne zaman kurulduğuna dair iki farklı görüş vardır. İlk görüş, 1786 yılında Ekosizm⁹ sisteminin gelişmesine bağlı olarak kurulan bir rit olduğu yönündedir. İkinci görüş ise ilk görüşün aksine Fransa'da değil 1801 yılında Amerika'da kurulduğu düşüncesidir. Toplamda 33 dereceden oluşan bu ritin, üçü simgesel ve otuzu yüksek dereceden oluşmaktadır. İskoç Riti'ni diğer birçok ritten ayıran özelliği esnek olmasıdır. Her ülkede derecelerın çalışmaları düzenlenir ve bağımsız bir otorite kurulabilir. Kurulan otoriteler yüksek şura / süprem olarak adlandırılmaktadır. Yüksek şuralar, koşullara göre ana ilkelere aykırı düşmeyecek şekilde kendilerine özgü sistemi kurma yetkilerine sahiptirler. Bu nedenle birçok yerde birbirinden farklı uygulamalara sahip Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Riti bulunmaktadır (URL-3, 2022)

18. yüzyıl sonlarına dair ortaya çıktığı tahmin edilen York Riti adını ortaya çıktığı yer olarak bilinen İngiltere'nin York şehrinden almıştır. York Riti'nin kaç dereceli olduğuna

⁹ Ekosizm / İskoççuluk, Fransa'da oluşan ve Fransız masonluğu tanımlamak için kullanılan bir kavram (Palao ve diğerleri, 2015:538).

dair iki farklı düşünce vardır. Bazı masonik yazarlar, simgesel derecelerden sonra gelen altı derecesi olduğunu düşünürken; bazıları ise 13 dereceli ve salt spekülâtif nitelikli olduğunu söylemektedirler (URL-3, 2022). York Riti; Royal Arch, Kraliyet ve Cyptic Masonlar Konseyi ile Tapınak Şövalyeleri Komutanlığı şeklinde üç ana organa sahiptir. Bu üç parça birbirinden ayrı ve bağımsız yönetilmektedir. Birbirinden bağımsız olmaları nedeniyle bu üç ana organa aynı anda üye olmak mümkün değildir (Karg ve Young, 2009:34).

2.5. Obediyans

Latince kökenli olan obediyans kelimesi itaat anlamına gelmektedir. Bu kavram genellikle masonluk gibi ezoterik kuruluşların içerisinde hiyerarşik örgütlenmelerde karşılık bulmuştur. Koşulsuz bağlılık, itaat, sorgulamamayı, kurallar gereği görevlerin yerine getirilmesi gibi anlamlar içeren genel bir isimdir (Pound, 1915:34).

Masonlukta kabul gören obediyans anlayışı, genel anlamından çok daha farklı ve kapsamlıdır. Ulusal ve bölgesel yetki sahibi olan locaların otorite sınırını belirler. Genellikle büyük loca terimi ile özdeş anlamda kullanılmaktadır (Yıldırım, 2016:131).

Her masonluk obesiyansı kendi özgü kurallar ve hiyerarşik yapılanma oluşturur. Yeni kurulan loca, hangi obediyansa bağlamak istiyorsa, o akımın yetkili büyük locası ile görüşmek zorundadır. Ancak genel duruma bakıldığında localar belirli bir obediyans altında kurulduğundan sonrasında bir obediyans değişikliğine gidilmemektedir. Aynı zamanda kurulan localar yeni obediyans oluşturma yetisine de sahiptirler fakat yıllardır süregelen sistemin ve yetkinin üstünde bir yetki oluşturmak pek mümkün değildir (Çelik, 2021:55).

Büyük loca, kendini oluşturan alt locaların genel idareleri, masonik faaliyetlerin planlanması, yeni locaların kurulması işlemleri gibi birçok yetki alanına sahiptirler. Bu yapılanmanın hiyerarşik düzeni aşağıdan yukarıya doğru; Masonlar, Localar, Büyük Loca ve Yüksek Şura şeklindedir. Bu sistematik yapılanmayı oluşturan unsurlar obediyansı oluşturur. Bağlı olunan ana akım rite uygun olarak kurulan masonluğun yapılanmasıdır. Var olan obediyanslar, uluslararası arenada da masonik kuruluşlar açısından üst yönetim olarak tanınmaktadır (Layiktez, 1998:8).

2.6. Kıyafet

Her üyenin bağlı olduğu rite, loca içerisindeki derecesine ve görevine uygun kıyafeti bulunmaktadır. Genellikle koyu renk elbise ve beyaz eldiven tercih edilmektedir. Beyaz gömlek ve koyu renkte kravat veya tercihe göre koyu renkte papyon giyilmektedir. Özel toplantılarda frak veya smokin giymek zorunludur. Her mason, mabede girmeden önce derecesine veya görevine uygun olan önlüğü önüne bağlar. Üzerinde masonik simgelerin işlendiği biju adı verilen bir madalyon takılır. Loca görevlileri ve protokol konukları madalyon ve önlüğe ek olarak omuzlarından kalçalarına kadar çapraz uzanacak şekilde kordon takarlar. Kordonlarda derecelere ve makama uygun masonik sembollerin işlemesi bulunmaktadır. Bu kıyafet ve kullanılan ilave aksesuarlara ek olarak yapılacak ayinin türüne göre değişiklik gösteren farklı aksesuarlar da kullanılmaktadır (Çelik, 2021:64).

Resim 2.2. Masonların Kıyafetleri (Nicholson, 2013)

Ritüeller sırasında tercih edilen kıyafetler ve aksesuarlar masonluk tarihinde manevi anlama sahiptirler. Bu duruma örnek olarak, beyaz eldiven ve beyaz önlük kullanılmasının nedeni Hiram Usta'nın öldürülmesi ile özdeşleşmiştir. Rivayete göre Hiram Usta'nın cesedini gömen ustalar beyaz eldiven takarak Hiram Usta'nın kanının üstlere bulaşmadığını ve temiz olduklarını göstermek istemişlerdir (URL-4, 2022).

2.7. Masonik Semboller

Herhangi bir mekâna girdiğimiz zaman duvarlar veya mekânı oluşturan unsurların üstünde var olan resimler, dekoratif işlemler, motifler veya semboller kısa süre içerisinde mekân hakkında birçok bilgi edinilmesi sağlamaktadır (Ersoy ve Ersoy, 2012:3).

Semboller masonluk öğretisinde önemli bir yere sahiptir. Masonik toplantılarda söylenen her kelime de sembol niteliği taşımaktadır. Temel ilke olarak semboller ve masonik temel kavramlar aracılığıyla anlaşma masonluğun esasını oluşturmaktadır (Gönültaş, 2005:72). Masonların törenleri sırasında tercih ettikleri kıyafetleri¹⁰, toplantılarının düzenlendiği tapınakları¹¹ ve bu şekilde masonluğu oluşturan birçok unsurun masonik semboller üzerinden inşa edildiği görülmektedir.

Görünenin ardında görünmeyenin kavranabilmesini sağlayan semboller her toplumda olduğu gibi masonlukta da önemli bir yere sahiptir. Ancak masonluğun temel felsefesi ile harmanlanan sembollerin değerinin bozulmadan sözlü karşılığını bulmak oldukça zordur (Naudon, 2019:106).

Spekülatif masonluğu oluşturan sembollerin yüzyıllar boyu edinilen tecrübenin ve bilginliğin bir sonucu olduğu ifade edilmektedir. Operatif masonluk döneminden kalma mesleki araç ve gereçlerin, taşıdığı anlamlar masonluğun temel değerlerini oluşturduğu için masonik semboller temelde bir değişiklik yaşamadan günümüze ulaşmıştır (Gündaş, 2009:46).

2.7.1. Gönye ve pergel

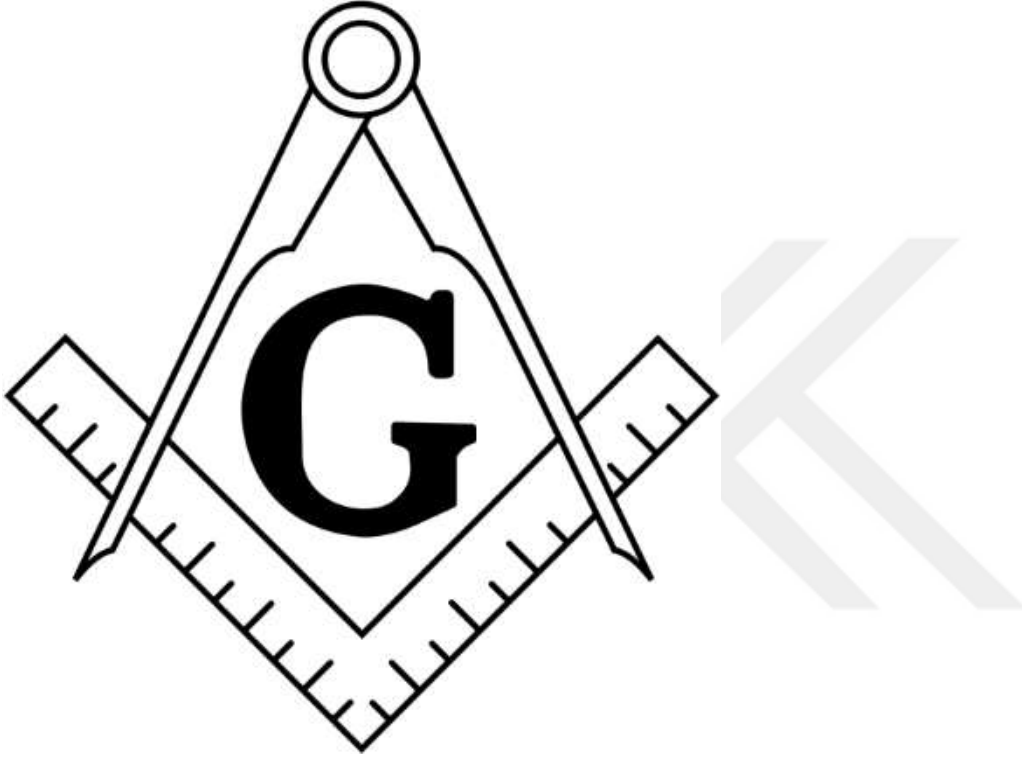
Operatif masonlar genellikle dini yapıların inşaatlarında çalışmaktaydı. Özellikle dini yapıların seçilmesinin bir nedeni ise yaptıkları eserleri Evrenin Ulu Mimarı tanımından gelen yaratıcıya armağan etme arzularıdır (Çeltikçi, 1971:104). Gönye ve pergelin sembollerde kullanılmasının kökeni de Hiram Usta döneminden başlayıp spekülatif masonluğa kadar devam eden inşaat işçiliğinde kullanılan malzemelerden olmasıdır (Gündaş, 2009:49).

Pergelin kullanım alanının bir noktadan başlayıp daire çizmesi, yaşam döngüsünün tasviri için kullanılmıştır. Gönye, erdem ve doğruluğu anlatmaktadır. Sembolün ortasında

¹⁰ Detaylı bilgi için bkz: 2.6 Kıyafet

¹¹ Detaylı bilgi için bkz: 2.3.2 Mabet, tapınak ve mahvel

yer alan “G” harfi İngilizce’de “God” olarak geçen ve yaratıcı anlamına gelen kelimenin ilk harfidir. Bununla beraber zekâyı ve geometriyi ifade etmektedir. Pergelin taşıdığı anlam masonların ruhani dünyalarını, gönye ise ahlaki dünyayı temsil etmektedir. Bu sembol usta-çırak-kalfa hiyerarşisi bazısında değerlendirildiği zaman ise bazı değişiklikler ile her dereceye uygun yeni bir sembolün varlığı söz konusudur (Roberts, 2006:81’den akt., Gündaş, 2009:49)

Resim 2.3. Masonluğun Pergel ve Gönyeden Oluşan Sembolü (URL-5, 2022)

2.7.2. Tesviye

Kelime anlamı olarak Türk Dil Kurumu’nda yer alan tanımlamaya göre bir şeyi düz duruma getirme ve eşitlemek durumudur (URL-6, 2022) Masonluk içerisinde kullanımı ise kelime anlamına paralellik göstermektedir. Eşitliği ve düzlüğü betimlemek için sembollerde tesviye aleti kullanılmaktadır (Tanilli, 1994:81).

2.7.3. Üçgen ve tek göz

Üçgen sembolü kökeni, pergel ve gönye sembollerinde olduğu gibi Hiram Usta dönemine dayanmaktadır. Operatif masonlar teslisin¹² bir sembolü olduğu düşüncesi ile sembollerinde üçgene yer vermiştir. Operatif masonluktan spekülative masonluğa aktarılan bir sembol olmuştur (Tarhan, 1975:47).

Resim 2.4. Üçgen ve Tek Gözden Oluşan Masonik Sembol (Lilley, 2020)

Gözün sembol olarak kullanılması, uyanık kalmak ile bağdaştırılmıştır. Yaratıcının gözü yani iyi veya kötü olan her şeyi gören bir gözün varlığından söz edilmiştir (Mackey, 1966). Aynı zamanda hayatın kaynağı olan güneşinde bir sembolü olarak kullanılmaktadır (Çebi, 2015,52).

¹² Hristiyanlıkta Tanrı'nın üç unsurdan oluştuğuna inanılmaktadır. Bu üç unsur; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'tur. Söz konusu inanışta üç ayrı ilah değil de üç bileşenden oluşan ilah düşüncesi vardır. Bu üç unsurlu düşünce sistemine teslis denilmektedir. Bazı kaynaklarda üçleme şeklinde de geçmektedir (Sarıtaz, 2019:246).

2.7.4. Yıldız

Birçok yerde görülen yıldız sembolü de aslında bir masonik semboldür. Masonlar genellikle beş köşeli ve altı köşeli yıldızları kullanmaktadır (Gündaş, 2009:55). Genel olarak bakıldığında zaman yıldız sembolü aydınlanmayı temsil etmektedir (Naudon, 2019:106). Türk Masonları tarafından yayınlanan Mimar Sinan Dergisi'nde¹³ yer alan bir makalede beş köşeli yıldız için yenileşen insan sembolü olduğu söylenmektedir (Çebi, 2015,52).

2.7.5. Güneş ve ay

Günümüzde en yaygın kullanılan ve en eski sembollerden birisi de güneştir. Yaşamın kaynağını, canlılığı ve enerjiyi temsil etmektedir. Bazı geleneklerde ise baba imgesi olarak kabul edilmiştir (Çelikleş, 2021). Kullanılan bir başka anlamı ise tanrının gözü olduğu ve her şeyi gördüğü yönündedir. Bu anlamı ise eski bir inanıştan gelmektedir (Ataberk, 1997:57). Locaların tavanlarına çizilen güneş sembolü ve içerisine yerleştirilen "G"¹⁴ harfi ile yaratıcının en yüksekte olduğunu temsil etmişlerdir (Knight ve Lomas, 2008:37).

Ayın kendini yenileyen bir yapıya sahip olması ve döngü sonucunda yeniden ilk haline gelmesi sonsuzluğu ifade etmektedir (Akbalık, 2016:9). En önemli sembollerden biri olan ay, bolluğu ve zenginliği de temsil etmektedir (Ataberk, 1997:57).

2.8. Masonluğa Kabul ve Üyelik Dereceleri

Masonluk tarihini iki dönem altında incelemek mümkündür. Operatif Masonluk olarak da adlandırılan günümüze ulaşan efsanelerden anlaşıldığı üzere ilk etapta yalnızca duvar / inşaat ustalarının oluşturduğu mesleki topluluk olarak nitelendiren dönem, masonluğun ilk dönemi olarak geçmektedir. Spekülatif Masonluk yani ikinci dönem ise İngiltere'de 1717 yılında ilk büyük locanın kurulması ile dışarıdan üye kabulünün başladığı dönemdir (URL-7, 2022). Masonluğa dair yapılan çalışmalar meslek dışı üye alımının 16. yüzyılda başladığı yönündedir. Farklı bir meslek grubuna mensup olup masonluk sıfatını almak isteyen üyeler usule uygun bir şekilde düzenlenen törenle kabul edilmiş ve çıkar

¹³ İlk sayısını 1966 Yılında çıkartan Mimar Sinan Dergisi, Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonları Büyük Locasının tarihi, çağdaş ve gerçekçi açıdan araştırma ve yayın organıdır.

¹⁴ Detaylı bilgi için bkz: 2.7.1 Gönye ve pergel

derecesiyle masonluğa giriş yapmışlardır. Bu şekilde kabul edilen masonlara “*accepted*” yani kabul edilmiş masonlar denilmektedir. Günümüzde masonluk ile alakalı karşılaşılan en sık terimlerden biri olan “*Hür ve Kabul Edilmiş Mason*” sıfatının kökeni buradan gelmektedir. O dönemde kabul edilen masonlara dair bilinen başka bir bilgi ise mevcut aidatın iki katı ödeme yaptıklarıdır. Bu durumda neden mason olmak istediklerine dair net bir bilgi bulunmamaktadır (Çeltikçi, 1966:34-35)

Haçlı ordusu asilzade ve esnaflardan oluşmaktaydı. Haçlı seferlerinin başarısızlıkları asilzadelerin ve esnafların toplum üzerindeki etkisini olumsuz yönde etkilemiştir. Hem toplum üzerinde etkilerinin kaybolması hem de mesleki itibarların zedelenmemesi asilzade ve esnaflar ile masonları aynı çatı altında toplanmasını sağlamıştır. Spekülatif masonluğun başladığı dönemde ilk etapta dışarıdan kabul edilen üyeler asilzadeler ve esnaflardan oluşmaktaydı (Palao ve diğerleri, 2015:85). Günümüzde hemen hemen her meslek grubundan 18 yaşını doldurmuş üye kabul etmektedir. 20. yüzyıldan sonra kadın adaylar için ise ayrı localar açılmıştır (URL-8. 2024).

Locaya üye olacak adayın kabulü için tekris adı verilen bir tören düzenlenmektedir. Tekrisin anlamlarından birisi de, topluluğun içeriğinin ve sırlarının öğrenilmesi ve topluluğa kabul edilmesi demektir. Tören sırasında mason adayına sırlar öğretilmektedir ve yetiştirilmek üzere eğitiminin başladığı bildirilmektedir (Gore, 2017). Masonlar, kabul töreni için tekris haricinde inisiyasyon veya aydınlanma kelimelerini de kullanmaktadır (Acar Göktepe, 2019:102).

Kabul töreni öncesinde ve sonrasında bazı geleneksel uygulamalar vardır. Bu ritüeller masonluk anayasası ve genel felsefeye uygun olarak hazırlamıştır. Adayın başvurusunun kabul edilmesinden önce bazı kriterler vardır. İlk kriter adayın kendi hür iradesi ile başvuru yapmış olmasıdır. Bir yaratıcının varlığına inanıyor olması da aranan kriterler arasındadır. Bunlar haricinde adayın belirli bir kültür seviyesinde olması ve aydın bir kişi olması da başvurunun olumlu olmasını etkileyen faktörler arasındadır (URL-9, 2022). Adayın bahsi geçen kriterlere sahip olması durumunda; aday güvenlik gereği bir araştırmaya tabii tutulmaktadır. Bu soruşturma yine masonlar tarafından yapılmaktadır. Sürecin olumlu devam etmesi durumunda, aday locaya davet edilir ve tekris töreni ile kabul edildiği açıklanır. Tören sırasında adayın üstünde herhangi madeni eşya bulundurmaması gerekmektedir. Üzerinden madeni eşyaları alınan aday karanlık bir odada tek başına bırakılır. Masonik semboller, resimler ve yazıların bulunduğu bu odada mason adayının vasiyetini hazırlaması ve hakkında bilgilerin yer aldığı bir belge doldurmasını

istemektedirler. Mezar odası olarak anılan bu odanın amacı, mason adayını girdiği bu odada öldüğü ve yapılacak olan tören ile yeniden dirilip dünyaya mason olarak geldiği düşüncesidir. Bir Hristiyanlık geleneği olan vaftiz ile aynı işlevdedir (Çelik, 2021:62-63).

Masonluğa üye olunması başvurunun olumlu sonuçlanması ile sınırlı değildir. Tekris töreni ardından belirli eğitimler ardından üyelere ünvan verilmektedir. İlk üç derecesi Hiram Usta döneminden kalma çırak-kalfa-usta şeklindedir. Çırak düzeyindeki bir masona derecesinin getirdiği sırlar verilmektedir ve mason yasalarına saygı duyması beklenmektedir. Masonik terimler ve sembollerde bu düzeyde öğrenilmektedir. Çıraklık düzeyini başarıyla bitiren üyeye gerekli törenin ardından kalfalık ünvanı verilmektedir. İkinci aşamada sebat ve sabır eğitiminin olduğu bilinmektedir. Kalfalık aşamasını da tamamlayan mason bir üst mertebeye yani ustalığa terfi eder. Bu seviyede verilen eğitimler ve kazanılan olgunluk ile yüksek derecelerin yolu açılır (URL-10, 2022).

Mason olmayan kişilerin, masonluğa dair birçok eksik ve yanlış bilgiye sahip olmasının nedeni içsel bir yapıya sahip olmasıdır. Dışarıya karşı gizlenen sırlar, kendi üyelerine de ilk etapta açıklanmamaktadır. Üyeler belirli derecelere ve ünvanlara sahiptir. Her derece kendisine göre eğitim ve sorumluluklar içermektedir. Masonik ritlere göre her derece farklı ünvanlara sahiptir. Masonluğa dair bütün sırlara hâkim olabilmek için üyelerin gerekli eğitimlerden geçmesi gerekmektedir. Eğitimlerin türleri ve içerikleri ise belirli seviyelere ve derecelere göre sınırlandırılmıştır (Çebi, 2015:78).

Günümüz masonluğunda en yaygın olarak kullanılan rit olan İskoç Riti'nde ilk üç dereceye ek olarak 30 derece daha ilave edilmiştir. İlk üç derecede de yine bu ritin etkileri görülmektedir. Masonluğa giriş olarak tanımlanan ilk 3 derecenin ardından 4-14 dereceleri arası üyenin kendini geliştirmesi, olgunlaştırması, sevgi aracılığıyla evrenselliğe ulaşması gibi öğretiler amaçlanmıştır (Erginsoy, 2000:16). 33 Dereceli masonik sistem Elias Ashmole¹⁵ tarafından hazırlandığı bilinmektedir. Bu sistemde farklı localara bağlı masonların, ortak localarda beraber çalışmalarının sağlanması amaçlanmıştır. Ashmole 33 derecelik bu sistemi dört ana gruba ayırmıştır. (Çelik, 2021:92). 4-14 arası Olgunlaşma Locası, 15-18 arası Şapitri Locası olarak geçmektedir. Bazı kaynaklarda bu dereceler için Kudüs'ün Prensi olarak yer verilmektedir. 19-32 arası ise Areopaj Locası olarak anılmaktadır. Sonradan eklenen 30 derecede ünvan ve derece değişse de özünde 3. Derece masonluk ile eş değerdedir. Örneğin; 21. derece bir mason ile 3. derece bir mason aynı

¹⁵ İngiliz spekülâtif masonluğunda tekris edildiği belgelenmiş olan ilk spekülâtif Mason (Karg ve Young, 2009:17).

sıralamada demektir. 32. Derecede bir mason unvanına sahip olunması içi minimum 14 yıl usta masonluk ünvanına sahip olunması gerekmektedir (Lilley, 2020).

Mimar Sinan Dergisi'nde, üyelerin her derecenin sırrını muhafaza etmeleri ve derecenin getirdiği görevlerin yerine getirilmesi gerektiği özellikle vurgulanan bir nokta olmuştur (Erman, 1975:14).

Resim 2.5. Masonluk ve Dereceleri (URL-11, 2022)

2.9. Kurulan İlk Mason Locaları

Orta Çağ'dan günümüze gelen birçok geleneğe meslek loncaları da dâhildir. Operatif masonların kendilerine ait mesleki menfaatlerini korumaya yönelik kurdukları loncalar bulunmaktaydı. Mesleki sırların dışarıya çıkması mümkün olmayan bu loncalar, büyük bir dayanışma esaslı kurulmuştur (Yıldırım, 2016:116). Ancak 17. yüzyılın ortalarına kadar inşaat işlerinin gizli tutulması yani sadece mason olanların derecelerine göre hâkim oldukları mesleki bilgiler ve sırlar, inşaat işlerinin eğitim kurumlarında öğretilmeye başlanması ile etkisini yitirmeye başlamıştır. Operatif masonlar varlıklarını koruyabilmek ve üye sayılarını arttırabilmek için dışarıdan üye alımına başlamışlardır. Kabul edilmiş mason olarak

nitelendirdikleri yeni üyeler spekülâtif masonluğu yavaş yavaş ortaya çıkarmaya başlamıştır (Cevizoğlu, 2003:9).

Operatif masonlara ait çok fazla sayıda mesleki lonca bulunmamasına rağmen toplum üzerinde etki oluşturmaya başlamışlardı. Dışarıdan üye alımı konusunda ortak bir fikir yoktu genel olarak dışarıya kapalı olan yapının bozulmamasını istemekteydiler ancak zaman içerisinde etkinlikleri kaybolmaktaydı. Büyük Üstat Christoper Wren'in¹⁶ ölümünden sonra bu fikir uyuşmazlığı ortadan kalktı ve İngiltere'de bulunan dört loca bir araya gelerek Büyük İngiltere Locası'nı kurdular. Böylelikle operatif masonluk yerini spekülâtif masonluğa bırakmış oldu. Avrupa ve dünya genelinde hızla yeni mason locaları kurulmaya başlandı ve günümüz masonluğunun temelleri atılmış oldu (Karg ve Young, 2009:31).

2.9.1. 1717 Büyük İngiltere Locası

17. Yüzyılda Spekülâtif Masonluğun ortaya çıkması ve kısa süre içerisinde daha da gelişmesiyle operatif masonların yerini almaya başlamıştır. İngiltere'de 1640 yılında gerçekleştirilen devrim İngiliz Masonluğu için dönüm noktalarından birisi olmuştur. İngiliz Masonluğu, Fransa Masonluğunun aksine Katolik ruhu ve Tapınakçı geleneğinden uzaklaşarak Protestan geleneğini benimsemeye başlamıştır (Gündaş, 2009:29).

24 Haziran 1717'de İngiltere'de hali hazırda var olan dört mason locası bir araya gelerek Büyük İngiltere Locası'nı kurdu. Dünyada kurulan bu ilk büyük mason locasına Anhtony Sayer'i ilk Büyük Üstat olarak seçtiler. Büyük İngiltere Locası'nın kurulması dünya üzerinde bu şekilde kurulacak diğer büyük localara emsal niteliğinde olmuştur (URL-13, 2022). Üyeler üzerinde otorite sahibi olacak şekilde bir düzene dayalı olarak seçilen ilk büyük üstadın yerine 24 Haziran 1718'de George Payne geçti. Göreve geldikten sonra masonluk ilkeleri ve kuralları ile alakalı olan bütün yazılı metinlerin derlenmesi için çalışmalar başlattı. Bir sene sonra büyük üstat görevine Jean Theophile Desaguliers getirildi ve Payne 1720'de yeniden baş üstat görevine gelir. İlk kez 1721 yılında bir ana tüzük kabul edildi ve aynı dönemde baş üstat olarak Montaigu Dükü seçildi (Palao ve diğerleri, 2015:43). Günümüzde masonluk için evrensel olarak kabul edilen yasa ise 1723 yılında Saint-Paul locasının rahibi olan James Anderson tarafından hazırlandı (Özcan, 2003:96).

¹⁶ St Paul Katedrali'nin mimarlarından biri olan Christoper Wren, hakkında yapılan araştırmalar sonucunda Wren'in mason olup olmadığı üzerine net bir bilgi bulunmamaktadır. Birçok kaynak Wren'den Büyük Üstad olarak bahsederken birçok kaynak İngiltere tarihinin önemli mimarı olarak bahsetmektedir (URL-12, 2024)

2.9.2. Anderson Yasası

İskoçyalı Protestan papaz olan James Anderson, mason olmanın yükümlülüklerini anlatan, masonluk tarihini içeren ve hiyerarşik düzenin işleyişini kaleme almıştır. Anayasa niteliğinde olan bu kitap 1723 yılında yayımlanmıştır (Naudon, 2019:39). “*Hür ve Kabul Edilmiş Masonların Eski ve Muhterem Kardeşlik Cemiyetinin Nizamları*” adıyla basılan bu kitap iki genel bölümden oluşmaktadır. İlk bölümünde masonluk tarihi, ikinci bölümde ise altı maddeden oluşan temel masonik kurallar anlatılmaktadır (Çelik, 2021:48).

Anderson Yasası’nda en çok dikkat çeken hususlardan birisi de mason olabilmek için bir yaratıcının varlığının kabul edilme şartı olmuştur. Zamanla Anderson Yasası’nda bazı düzenlemelere gidilmiştir ancak düzenlemelerin yapılması oluşan fikir ayrılıklarının önüne geçememiştir. Bazı masonlar, Spekülatif Masonluğun o dönemin şartlarına uyum sağlaması ve operatif masonluktan bağımsız olduğu düşüncesiyle Büyük Loca bünyesinde yer almayı kabul etmemiştir. Bu ideoloji etrafında toplanan masonlar 1755’te Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası’nı kurmuşlardır. İki büyük loca 1813’e kadar fikir çatışmasına devam etmiştir sonrasında ise masonluğun ana locası olarak kabul edilen İngiltere Birleşik Büyük Locasını kurmuşlardır.(Soysal, 1988:177). Masonluğun gelişmesi ve daha fazla kitlelere ulaşması ile 1912 yılında tüzüklerde değişikliğe gidilerek “İncil” yerine “Kutsal Kitap” tabiri kullanılmıştır (URL-94, 2024).

2.9.3. Fransa Locası

Yapılan araştırmalar masonluğun Fransa’ya girişinin 1717 Büyük İngiltere Locası’nın kuruluşundan çok daha önce olduğu yönündedir. Londra Büyük Locası’nın kurulması ile beraber Fransa’da iki tür masonluk benimsenmiştir. İngiliz masonluğu daha modern Fransa’da benimsenen ilk masonluk daha geleneksel yapıda olmuştur (Naudon, 2019:44-45).

1717’den sonra ise günümüz masonluğunun Fransa’ya girişi 1730’ları bulmuştur. Londra’daki büyük locanın kontrolü ile Fransa’da mason locaları kurulmaya başlanmıştır. Localara üyeliği kabul edilenler direkt asil olarak ilan edilmiştir. Masonluğun Fransa içerisinde İngiliz hayranlığı sebebiyle kolaylıkla yayılması ve yapılması, yapısı gereği gizli bir toplum olmasından dolayı halk tarafından dikkat çekici olmuştur. Böylesine gizli bir yapının oluşumu normal karşılanmamış ve Fransız masonluğunu buhrana sürüklemiştir.

Eşitlik gibi ilkeleri temel anlayış olarak benimseyen masonluk Fransız Devrimi ile ilk etapta örtüşmüştür. Sonrasında gelişimi zaman zaman sekteye uğramış olsa da günümüzde masonluğu açısından Fransa oldukça önemli bir ülkedir (Hutin, 1965:67-70).

İngiltere'nin ardından çeşitli Avrupa şehirlerinde gördüğü ilgi hızla yeni locaların kurulmuş ve Masonluğun hızla yayılmasını sağlamıştır. 1723 yılında Anderson Anayasası'nın yayımlanması toplumsal bir nitelik kazandığını göstermektedir. İlk zamanlarında locaları İngiltere'de asilzadeler oluştururken, Fransa'da ise entelektüellerin çoğunlukta olduğunu bilinmektedir (Acar Göktepe, 2019:66).

2.9.4. İskoç Locası

Tapınak Şövalyeleri ve masonluk arasındaki bağlantı, İskoçya'da kurulan mason locaların geçmişini Spekülatif Masonluk başlangıcının çok öncesine götürmektedir (Karg ve Young, 2009:22).

1717 sonrasında masonluk, başta İngiltere olmak üzere Avrupa'nın çeşitli yerlerinde büyük ilgi gördü. Operatif masonluk döneminde olduğu gibi belirli bir meslek grubundan ziyade soylulara, asilzadelere, zanaatkârların üyeliğini kabul eden mason localarının yönetimi Edinburgh soylularının yönetimindeydi. Spekülatif masonluk öncesinde dağınık halde bulunan mason locaları, masonluğun kurumsal yapısını ilk etapta benimsemediler ancak ilerleyen dönemlerde ilk mason locaları kurulmuştur (Lyon ve Loewy, 1873:400).

Kurulması planlanan yeni mason localarının üyelerinin sadece duvar ustalarından olması da yine yaşanan problemler arasında olmuştur. İşçi locası olduğunun anlaşılması için loca isimlerinde 'operative' yani teknisyen-usta-işçi anlamına gelen kelimeye yer verildi. 1736'da ise İngiliz Mason Locaları izinde Büyük İskoç Locaları kurulmaya başlandı. Kurulan locaların İngiliz Masonluğunu örnek aldığını gösteren en büyük kanıt ise Hür ve Kabul Edilmiş Masonların olmasıydı (Bogdan ve Snoek, 2014:59).

2.9.5. Osmanlı Locası

Masonluğun, Türkiye tarihinde de dünya tarihinde olduğu gibi çıkış noktasına dair kesin bir bilgi yoktur. Bazı kaynaklar Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar gelen köklü bir süreci kapsamaktadır. Bazı kaynaklar ise Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi ile paralellik gösterdiğini kabul etmektedir (Zarcone, 2011:17).

Türk Masonları, Masonluk ilkelerinin tarihinin kabul edilenden çok daha eskiye dayandığını ifade etmektedirler. Bu söylemlerini Mevlana Celaleddin-i Rumi ve Hacı Bayram Veli'nin bazı deyişlerinde masonik düşüncelere yer verildiği savıyla güçlendirmektedirler. Bu düşünceyle beraber Ahilik ve Kemankeşler Teşkilatlarının ilkeleri ve işleyişi ile Masonluk ilkelerinin örtüştüğünü belirtmektedirler. Bu ifadeler her ne kadar masonluğun Anadolu'daki gelişimini 13. yüzyıla kadar dayandırılrsa da Türkiye / Osmanlı'daki doğuşunun ilerleyen tarihlerde olduğu düşünülmektedir (Palao ve diğerleri, 2015:396).

Avrupa'nın çeşitli yerlerinde kurulan ilk localar arasında 1721'de Fransız masonlar tarafından İstanbul'da kurulan mason locası da bulunmaktadır. Türkiye Büyük Locası'nın kurulması ise yaklaşık iki yüz yıl sonra 1909 Meşrutiyet'in ilanından sonra olmuştur. 1738'de İzmir'de kurulan localar ise İstanbul Locası yetkilileri tarafından kurulmuştur. Osmanlı sınırları üzerinde kurulan ilk büyük loca ise 1748 yılında İskoçya Büyük Locası'na bağlı olarak Halep'te kurulmuştur (Yıldırım, 2016:165).

2.10. Lions ve Rotary Kulüplerinin Masonluk ile İlişkilendirilmesi

Mason Derneği eski üyesi Hürol Taşdelen tarafından yazılan *Mason Tarikatı ve Emperyalizm I* kitabında yer alan *El-Azhar Üniversitesi Masonluk Raporundan* bölümünde İslami açıdan masonluk değerlendirmeleri yapılmıştır. Hazırlanan raporda Lions ve Rotary Kulüplerinin masonlukla olan ilgisine dair; “*Kamuflaj olarak farklı isimler altında şubeler bulunmaktadır. Özellikle Masonluk'un adına karşı güçlü muhalefet olan yerlerde, faaliyetleri takip edilince, gizli alt dallara Lions, Rotary ve diğerleri denir. İslami kurallara tamamen aykırı ilkeler saptadık.*” ifadeleri yer almıştır (Taşdelen, 2019a:19).¹⁷

¹⁷ Detaylı bilgi için bkz: Bölüm 5. LİONS VE ROTARY KULÜPLERİNİN MASONLUK ALGISI

3. LİONS KULÜPLERİ

3.1.Tarihçe

Amerika'nın Şikago eyaletinde yaşayan ve sigortacılık mesleği yapan Melvin Jones¹⁸, iş adamlarından oluşan bir grup ile bazı zamanlar bir araya geldikten sonra toplantıların amaçlarının bireysel menfaatlere yönelik olduğunu fark etmiştir. Bu durumun bireysel faydadan toplumsal faydaya dönüşmesi üzerine fikirler geliştirmeye başlamıştır. Temel ideolojinin toplumsal fayda olması yönünde bir topluluk oluşturmaya hedeflemiştir. Bunun üzerine 7 Haziran 1917 tarihinde bir grup ile düzenlediği toplantı neticesinde bugünkü Lions Kulüpleri'nin temellerini atmıştır (URL-14, 2024). Kısa sürede birliğin tamamlanması ve faaliyete geçmesi için kuruluş amaçları, benimsenecek ilkeleri ve uyulması gereken kuralları oluşturulmuştur. Oluşturulma sürecinde ise öncelik olarak hiçbir zaman bireysel maddi gücün artışına yönelik adımlar atılmayacağı politikası benimsenmiştir (Ayrıl, 2002-2003:2).

Kuruluş tarihinden kısa bir süre sonra; kulübü oluşturacak, sürekliliğini sağlayacak ve birliğin uluslararası düzeye gelmesi adına toplantılar düzenlenmiştir. Amblem, hizmet politikaları, üyelik prosedürü ve yürütülecek çalışmalardaki görev dağılımı gibi konular üzerine ilk adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda oluşturulacak hiyerarşik düzen belirlenmiş ve Melvin Jones'un önerisi üzerine kulübün ilk üyelerinden olan Op. Dr. William P. Woods¹⁹ ilk Genel Başkan olarak seçilmiştir (Ballar, 1982:34).

Resmi adı *Uluslararası Lions Kulüpleri Birliği (The International Association of Lions Club)(ULKB)* olan topluluğun, Lions kelimesini seçilmesi genel düzeyde kabul görmüş ve kuruluş amacıyla birbirini tamamlar nitelikte anlam taşımasından birliğin adının önemini arttırmıştır. İngilizce bir kelime olan Lion, Türkçe'de aslan olarak kullanılmaktadır. Hayvanlar kralı olarak bilinen aslan; cesaret, güç, sadakat ve asalet gibi kavramların çağrışımını yaptığı için cemiyetin kendilerini tanımlamaları açısından oldukça şeffaf ve net bir tabir olmaktadır (Ayrıl, 2002-2003:6).

¹⁸ Uluslararası Lions Kulüpleri Birliği'nin kurucusudur (URL-15, 2024). 1945 yılında BM'de Lions Kulübü'nü danışman olarak temsil eden Melvin Jones 1961'de ölmüştür (URL-49, 2024).

¹⁹ 1877 yılında doğan William Perry Woods, Şikago'da bulunan College of Physicians and Surgeons okulundan 1904 yılında mezun olup doktorluğa başlamıştır. 1917 yılında ULKB Genel Başkanlığa seçilmiştir. 2 yıl genel başkanlık yaptıktan sonra 1966 yılında ölmüştür (URL-48, 2024)

Lions kelimesinin özellikle seçilmesi ise Melvin Jones tarafından anlamlı çalışmaların ve başarıların simgesi olmasından kaynaklanmasından dolayı olduğu belirtilmiştir. Kelime anlamına ek olarak, İngilizce karşılığı üzerinden ve kelimeyi oluşturan harflerin kulübün amacını tanımlamaktadır. Liberty, Intelligence, Our Nation's Safety kelimelerinden oluşan ve Türkçe anlamları Özgürlük, Anlayış ve Ulusumuzun Güvenliği olan birliğin genel kuralı ve ideolojisi hakkında bilgilendirme niteliğindedir (Ballar, 1990:34-35).

Kuruluşundan 2 yıl sonra birliği ve birliğin amacını temsil etmeye yönelik amblem arayışları başlamıştır. Rosa Bonheur²⁰ tarafından yapılan bir tabloda esinlenilmiş ve hem Lionizmi temsil etmesi amacıyla hem de yabancı dillerde liberty (Özgürlük), labor (Emek), loyalty (Sadakat), leadership (Liderlik), love (Aşk) ve life (Hayat) gibi kelimelerin ilk harfi olması sebebiyle örgütün benimsediği görüşleri temsil etme amacıyla logonun ortasına “L” harfi yerleştirilmiştir. Alt ve üst kısımlarına ise “*LIONS INTERNATIONAL*” yazısı eklenmiştir. Resim 3.1.’de yer alan aslan figürlerinden sol taraftaki aslan figürünün geçmişe gururla bakıldığı ve sağ taraftaki aslan figürünün ise güvenle geleceğe bakıldığı anlamlarını taşımaktadır (Smith, 1995).

Resim 3.1. Uluslararası Lions Kulüpleri Birliği Amblemi (URL-16, 2024)

²⁰ Rosa Bonheur, yaptığı hayvan figürleri ile ön plana çıkan Fransız ressam ve heykeltıraş (Kupier, 2015).

Kuruluş amacı, benimsediği ideolojiler ve izleyeceği yollar çerçevesinde değerlendirilecek olunursa Lions Kulübü genel anlamda doğaya, insanlara ve hayvanlara karşı herhangi bir çıkar gözetmeksizin faydalı işler yapmayı hedef olarak görmüş bir topluluktur. Bu bağlamda kendilerini en iyi ifade edebilecek sloganın “*We Serve*” Türkçe karşılığı olarak “*Hizmet Ediyoruz*” olması hususunda 1921 tarihinde Uluslararası Yönetim Kurulu Toplantısı’nda karar alınmıştır. Günümüze kadar yaptıkları hizmetleri ve günümüzde aktif olan hizmetlerinin ilham kaynağının bu sözden geçtiğini ifade etmektedirler (Ballar, 1983:15).

Tarihsel gelişim süresinde atılan en önemli adımlardan birisi de ilk defa farklı bir ülkede kulübün kurulmasıdır. 1920 yılında Kanada’nın Ontario eyaletinde kurulması ile birlikte kulüp uluslararası bir nitelik kazanmıştır. İlerleyen dönemlerde ise Meksika, Çin ve Küba’da kurularak Lions nüfusunu daha da geliştirmişlerdir. 1927 yılında üye sayısının 60.000, aktif kulüp sayısının ise 1.183 olduğu bilinmektedir (Ayrar, 2002-2003:3). Kısa sürede evrensel boyut kazanan ULKB, 1945 yılında Birleşmiş Milletlerin Hükümetler Dışı Aktörlerine önemli katkılarda bulunmuştur ve günümüzde ise danışmanlık statüsünü korumaktadır. 10 Mart, Birleşmiş Milletler Lions Günü olarak geçmektedir (URL-17, 2024). Alınan resmi kararların üyelere duyurulması, fikir ve projeler hakkında bilgilendirme yapılması ve kulübün aktif olduğu diğer ülkelerin tanıtımının yapılması gibi temel bilgilere erişimin daha kolay olması ve bilginin doğruluğunun muallak olmaması amacıyla ilk defa 1918’te *The Lion* dergisi yayınlanmıştır. Dergi, zaman içerisinde kulüp sayısı ve üye sayısının artmasına bağlı olarak her ay yaklaşık 20 farklı dilde, düzenli olarak yayın hayatına devam etmiştir (Uğur, 1989:58-59).

Kulübün amaçlarının ve politikalarının benimsenmesi gibi konularda gösterilen hassasiyet üyelik sürecinde de kendini göstermiştir. Kulübe üye olabilmek için prosedürler oluşturulmuş ve bu doğrultuda birliğin sağlam temeller üzerinde büyümesi hedeflenmiştir. Üye sayısı ile doğru orantılı bir şekilde hizmet verileceğine inanan kulüp üyelerini toplumun aydın kişilerinden oluşturmaya özen göstermiştir. Herhangi bir Lions Kulübüne üye olabilmek için hâlihazırda bir üyenin referansına ihtiyaç duyulmuştur. Üye olmak isteyen kişi toplum tarafından benimsenmiş bir saygınlığa sahip olsa bile birliğe üye olan bir kişinin referansına sahip değilse Lions kulübüne üye olamamaktadır (Ballar, 1979:75).

Kulüp üyelerine “Lion” unvanı verilmektedir. Bununla beraber üyelik türleri hiyerarşik bir düzene göre belirlenmiştir. Kulüp içerisindeki etkinliğine bağlı olarak ve üye olmanın getirdiği hak ve ayrıcalıkların tamamını kullanabilme yetkisine sahip olan üyeler

“Aktif Üye” olarak nitelendirilmektedir. Topluma veya kulübe özel hizmetlerde bulunmuş ve kulüp tarafından verilen özel ayrıcalıklara sahip olan üyeler “Onursal Üye” statüsündedir. Kulüp faaliyetlerinde etkin üye olarak varlığını gösteremeyecek ancak kulübün çalışmalarını destekler nitelikte olan kişiler “Destek Üye” olarak birlik içerisinde yer almaktadır. 15 yıldan fazla hizmet etmiş ancak kulüp içerisindeki mevcut etkinliğini zaman içerisinde yitirmeye başlamış ve kulüp tarafından etkinliğin yitirilme gerekçeleri haklı bulunan üyeler “İmtiyazlı Üye” olarak üyeliklerine devam etmektedirler. En az 70 yaşında olan, kulübe minimum 15 sene hizmet etmiş ve önemli hizmetlerde bulunmuş kişilere ise “Ömür Boyu Üye” statüsüne sahip olmaktadır. Üyelik türünün getirdiği mali sorumluluklardan sadece ömür boyu üyelik statüsündeki Lionlar muaf tutulmaktadır (Ayrar, 2002-2003:25-27).

ULKB kuruluş amacı doğrultusunda her adımını özenle planlayıp ilerlediği için kısa sürede hizmet alanları ve üye sayıları da gelişme göstermiştir. Toplumun her kesimine hitap edebilmek ve her yaş grubundan üyeyi bünyelerinde barındırabilmek adına 15-20 yaş arasındaki gençlerin üye olabileceği bir gençlik kolları kurulmuştur (Uğur, 1989:54). İlk olarak Pensilvanya’da bulunan bir Lions Kulübünün çalışması olarak faaliyete geçen uygulama zaman içerisinde resmiyet kazanmış ve bugünkü anlamda ilk Leo Kulübü 1963 yılında kurulmuştur (URL-18, 2024).

Resim 3.2. Uluslararası Leo Kulübü Amblemi (URL-19, 2024)

Lions Kulübünde olduğu gibi Leo Kulübünde de aynı mantıkla hareket edilmiştir. Resim 3.2.'de gösterilen logoda ve Leo kelimesinin içerisinde yer alan Leadership (Liderlik), Experience (Deneyim), Opportunity (Fırsat) kelimeleri; gençlerin toplumlarına ve dünyaya hizmet edebilmeleri, çağı yakalayabilmeleri ve sahip olmalarını arzuladıkları nitelikleri barındırmaktadır (URL-20, 2024).

1970'li yıllarda, Lions Kulübüne alınan üyelerin sadece erkeklerden oluşmasına karşılık verilen tepkilerin sonucunda sadece kadınların üye olabileceği bir kulüp oluşturma fikri ortaya çıkmıştır. İngiliz Lionları tarafından öne sürülen bu düşüncenin temelinde Lionizme yardımcı olacak bir alt program oluşturmak bulunmaktadır. Bu doğrultuda 1972 yılında “Yardımcı Hanımefendiler” programı başlatılmıştır. Lionizme hizmet eden kadınların çalışmaların resmileşmesi, hizmet alanlarının daha da genişletilmesi ve çalışmaların belirli bir düzeye ulaştırılması amaçlanmıştır. BM tarafından 1975 yılının “Kadın Yılı”²¹ olarak kabul edilmesini bir fırsat olarak gören ULKB “Yardımcı Hanımefendiler” programını “Lioness Kulüpleri Programına” dönüştürmüşlerdir. Zaman içerisinde Lions ve Lioness Kulüpleri bünyelerinde cinsiyete bağlı kalmadan karma üyelere sahip olmaya başlamışlardır (Ballar, 1997: 463).

Resim 3.3. Uluslararası Lioness Kulübü Amblemi (URL-21, 2024)

²¹ Kadın Haklarının geliştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın sorunlarının çözülmesi gibi konuların ele alındığı konferansta, özel ve kamu kuruluşlarında uygulanması öngörülen kararların alınması ve evrensel boyutta bu konulara dikkat çekilmesi amacıyla 1975 BM tarafından bir konferans düzenlenmiştir. Bu konferans neticesinde 1975 yılı “Uluslararası Kadın Yılı” olarak kabul edilmiştir (Arslan, 2022:404).

Alsancak Lioness Kulübü Başkanı Ayla Selışık Tamar²², Lioness Kulüpleri hakkındaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Kadınlara, Lions toplumu içinde resmi bir sıfat ve organize bir güç kazandırmakla Lionizmin insanlar arasında hiçbir fark gözetmeyen sevgi ve güven duygusuna ne kadar içtenlikle inandıklarını ve kadın-erkek farkı gözetmeyen gerçek bir hümanist olduklarını bir kere daha bütün dünyaya ilan etmişlerdir. Diğer açıdan bu tam anlamıyla insancıl, feminist ve ileri bir davranıştır.” (Ballar, 1997:466).

3.2. Türkiye’de Lions Kulübünün Kurulma Süreci

Kurulduğu tarih itibariyle dünyanın birçok farklı ülkesinde faaliyet gösteren ve birçok ülkeye sağlık, eğitim gibi konular üzerinden başarılı hizmetler sunan Lions Kulübü, Türkiye’de Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay²³ önderliğinde 1 Nisan 1963 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanması ile İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü kurulmuştur (Ayrıl, 2002-2003:39). Her ne kadar Türkiye’de Lions Kulübünün kuruluş tarihi 1 Nisan 1963 olarak kabul görmüş olsa da, Suat Ballar²⁴ *“Anılarla Belgelerle Türk Lions’u ve Lion’lar”* kitabında ve *“Daha Bilinçli Daha Güçlü Lionizm”* kitabında ilk çalışmaların 1953 yılında başladığını belirtmiştir. Türkiye’de ilk Lions Kulübünün kurulmasına yönelik çalışmaları başlatan Orhan Esen Minkari²⁵ ve arkadaşlarını bilgilendirme amacıyla Amerika’dan Lions

²² İzmir’de yaşamış ve avukatlık yapmış olan Ayla Selışık Tamar, *“her kadın hareketinin içinde hızlı olan bir avukat”* olarak tanınmıştır (Usman, 2013). Aynı zamanda 1994 yılında yapılan yerel seçimlerde Demokratik Sol Parti’den İzmir Belediye Başkanlığı’na aday olmuştur (Demirci, 2013).

²³ 1900 yılında Eskişehir’de doğan Fahrettin Kerim Gökay, 1924 yılında Nöroloji alanında uzmanlık yapmıştır. Başarılı akademik geçmişe sahip olan Gökay, 1942 yılında ordinaryüs profesör olmuştur. Akademik hayatından sonra siyasi yaşamda rol almaya başlayan Gökay, 1949 yılında Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) iktidarı tarafından İstanbul Valiliği ve Belediye Başkanı olarak göreve tayin edilmiştir. 1957 yılına kadar valilik görevini yaptıktan sonra 1957-1960 yılları arasında Bern Büyükelçisi olarak çalışmıştır. 1960 yılında Dış İşleri Bakanlığı’nda yüksek müşavir olarak çalışan Gökay, 1961-1965 yıllarında İstanbul Milletvekili olarak çalışmıştır (Civelekler, 2011:5-15). 1949 yılında CHP tarafından göreve getirilen Gökay’ın 1950 yılında Demokrat Parti iktidarında da göreve devam etmesini tarafsızlığına ve *“her devrin adamı”* olmasından kaynaklanan düşüncelerinin de olmasına rağmen baskın gelen düşünce üst derece mason olmasından kaynaklandığı yönündedir (URL-22, 2024). Gökay, 1960 Darbesi sonrası kurulan Yassıada Mahkemelerinde 6-7 Eylül Olaylarından dolayı yargılanmıştır. Aynı tarihlerde istimlak davalarında yargılanan Gökay için Yüksek Adalet Divanı takipsizlik kararı vermiştir (Civelekler, 2011:59-60). 25.06.1962-25.12.1963 tarihleri arasında İsmet İnönü önderliğinde kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27. Hükümetinde İmar ve İskân Bakanı olarak Fahrettin Kerim Gökay yer almaktadır (MMTD, C.1, T.1, 1962:108). Aynı zamanda Fahrettin Kerim Gökay, Lions’un ülkemizdeki kurucusudur (Ayrıl, 2002-2003:39).

²⁴ 1950 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirip avukatlık yapan Suat Ballar, Ankara Lions Kulübünün kurucu üyesidir. 1969-70 yıllarında Ankara Lions Kulübü Başkanlığını yapmıştır. 1971 tarihinde kurulan Çankaya Lions Kulübünün kurucu üyesidir. Lions 118 Yönetim Çevresinde (Detaylı bilgi için bkz: 3.3.Lions Kulüpleri Yönetim Çevresi) idareci olarak aktif hizmet etmiştir. Kurucusu olduğu Türk Lions Vakfında başkanlık yapmıştır. 1988 yılında kurucusu olduğu İstanbul Yıldız Lions Kulübünden Ömürboyu Lion unvanını almıştır (Ballar, 2016:XIV). Aynı zamanda Lions Kulüplerinin yazarlığını yapmıştır (Uğur, 1989:147).

²⁵ 1930 yılında Ankara Hukuk Fakültesinden mezun olan Orhan Esen Minkari, 1950 yılında İstanbul’dan CHP adayı olarak siyasi hayata geçiş yapmak istemiştir ancak seçilmemesinin ardından avukatlığa başlamıştır. 1953

Kulüplerini temsilen bir kişi gönderilmiştir. ULKB'nin amaçlarını, çalışma politikalarını, üyelik süreçlerini ve yönetim çerçeveleri gibi yapı taşı niteliğinde bilgilendirme yapılmıştır. Düzenli olarak toplanılması Lions Kulübünün, Masonluk ve Siyonistlik ile benzetmeler yapıp topluma hizmet edilmeyeceği yönünde bir düşünce oluşturulmasından endişe edildiği için gerekli izinlerin devlet tarafından verilmeyeceği düşünülmüştür.²⁶ Aynı tarihlerde Ankara Rotary Kulübünün kurulması ile birlikte Türkiye'de ilk Lions Kulübü'nün 1953 yılında kurulmuş olma ihtimali daha da güçlenmiştir (Ballar, 2016:37-44, Ballar, 1997:1-10).

3.2.1. İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü

1953 yılına kadar Avrupa'da birçok ülkenin ev sahipliği yaptığı Lions Kulübünün Türkiye'de açılması için çalışmalar başlatılmış fakat başarılı bir sonuca ulaşılamamıştır. Ancak 1956 yılında İstanbul Belediyesi'nin makine ihtiyacının karşılanması amacıyla Almanya'ya giden Arif Ulubil'in dönüşünden sonra çalışmalarda istikrar sağlanmıştır. Almanya'da görüştüğü kişi Lions Kulübü üyesidir ve kulübün çalışmalarından, toplum için olan faydalarından sıklıkla bahsedilmesi Türkiye'nin de böyle bir topluluğa sahip olması gerektiği düşüncesini oluşturmuştur. Akabinde düzenlenen toplantılar ile Aralık 1962 tarihinde Türkiye'nin ilk Lion Kulübünün kuruluşu için gerekli hazırlıklar başlatılmıştır (Ballar, 1989:395-407).

Türkiye'de Lions Kulübünün kurulmasına yönelik başlatılan çalışmalar dâhilinde yurt dışından kulübü temsilen görevliler Türkiye'ye gelmeye başlamıştır. Uluslararası Lions Kulübünün Orta Avrupa temsilcisi olan Louis Breteinbach Türkiye'ye sıklıkla gelmesi ve Türkiye'de Lions Kulübünün kurulmasına yönelik çalışmalarda aktif şekilde rol aldığı bilinmektedir. Bu süreçte Louis Breteinbach Türkiye'ye gelip, Türk yetkililere prosedürler hakkında bilgilendirmeler yapmıştır. Şüphesiz ki hazırlıkların başlatıldığı bu yıllarda Türk görevliler için öncü bir isme ihtiyaç duyulmuştur. Çalışmalar içerisinde aktif rol alan Necmettin Arbatlı, sürecin daha verimli geçmesi ve neticenin başarılı olması için Fahrettin Kerim Gökay'ın liderliği kabul etmesini gerektiğini belirtmiştir (Ballar, 1997:21).

yılında Lions Kulübünü kurma girişimlerinin başarısız olmasından sonra 1966 yılında Ankara Lions Kulübüne üye olmuştur. 1953 yıllarındaki girişimleri ve sonrasında Lion olarak hayatına devam etmesinden dolayı, 1991 yılında vefatından önce Türk Lions tarihinin yaşayan en eski İlk Lion ünvanına sahipti (Ballar, 1997:11-16).

²⁶ 1950 seçimlerini kazanan Demokrat Parti'nin 1950-1960 yılları arasında Adnan Menderes önderliğinde kurulan hükümetler, temelde merkez sağ ideolojisi çerçevesinde geliştirmiştir. İdeolojinin topluma yansımaları zaman içerisinde otoriter ve baskıcı bir yönetimin oluşmasına neden olmuştur (Atılğan ve ark., 2015:435-439).

Fahrettin Kerim Gökay'ın bu görevi üstlenmesini istemelerinin sebepleri başlıca; Lions'u tanıtmak için gelecek olan temcilsinin karşısında ülkenin bu tür yapılanmalar karşısında verilecek tepkiyi bilmesi, valilik ve belediye başkanlığı döneminden halkı iyi tanınması, diplomasi kurallarına hâkim olan başarılı bir diplomat olması ve o tarihlerde hükümet içerisinde bakan olarak çalışmasından dolayı öncülerinin devlet adamı olmasını istemelerinden kaynaklanmaktadır (Ballar, 2016:69).

Bu talebe karşılık olarak Fahrettin Kerim Gökay Türkiye için verimli bir çalışma olacağı ve ilerleyen süreçlerde de verimliliğin tahmin edilenden daha fazla olacağı yönünde inancı olduğu için, çalışmalarda ciddiyet, azim ve titizlik olması gerektiği yönündeki şartını sunup öncü olmayı kabul etmiştir. Gökay'ın kabul etmesindeki bir başka önemli husus ise Masonluk Cemiyetinin²⁷ ve Halkevlerinin kapatılmasının²⁸ ardından üniversiteler haricinde bulunan gençlere daha kolay ulaşabileceği ve toplumsal seviyede gelişmişlik oranının artacağına dair olan inancıdır (Civelekler, 2011:129-130).

Sağdan: Uluslararası Direktör George Friedrich, Fahreddin Kerim Gökay, Nilüfer Gökay, Vali Niyazi Akı, Bayan Campbell ve Uluslararası 2.Başkan Yardımcısı Dr. Walter Campbell, Vali Muavini Nabi Up ve Karabet Arman

Resim 3.4. İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü Kuruluş Gecesi (Ballar, 2016:80)

²⁷ Dönemin ileri gelen siyasi isimlerinin bazılarının mason olmasından kaynaklı Türk siyasetinde yabancı etkenlerin olmaması gerektiği yönündeki düşünceler doğrultusunda 13 Ekim 1935 tarihinde İç İşleri Bakanlığı emri ile Türkiye’de bulunan Mason Cemiyetlerinin faaliyetlerine son verilmiştir (URL-93, 2024).

²⁸ Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra kültürel inkılaplar çerçevesinde 1932 yılında kurulan Halkevleri zaman içerisinde işlevselliğini yitirmiştir. Muasır medeniyetler seviyesine erişebilme yolunda atılan adımlardan bir tanesi olan halkevlerinin hizmet vermesi toplum tarafından amacının ötesinde bir algı etiketi ile karşı karşıya kalmıştır. Tek partili dönemde kurulan Halkevleri, DP’nin iktidara gelmesi ile beraber ödenek yetersizliği ve beraberinde birçok gerekçeyle 1951 yılında kapatılmıştır (Sertel ve Kızılkaya, 2020:64-67).

Cemiyetler Kanununun 10. Maddesinde yer alan ifade merkezi yurt dışında bulunan herhangi bir cemiyetin Türkiye’de şube açmasının yasak olduğu yönündedir. Ancak aynı maddenin ikinci fıkrasında yurt dışı merkezli cemiyetin Türkiye’de kurulması ya da şube açabilmesi için Bakanlar Kurulundan onay alınması gerektiği yönündedir (Akın, 2011:484). Daha öncesinde hazırlanan İstanbul Milletlerarası Lions Kulübünün Ana Tüzüğü’nün İç İşleri Bakanlığı’ndan onay alınmaması üzerine Cemiyetler Kanunu göz önüne alınarak, Arif Ulubil, Sabahattin Genay, Necmettin Arbatlı ve Rauf Sağnak tarafından yeni bir ana tüzük hazırlanmıştır. İlk etapta kulübün bağımsız bir dernek olarak kurulması ve kuruluşundan sonra uluslararası iş birliği için gerekli izinlerin alınması yönünde karar verilmiştir (Ballar, 2016:76).

Resim 3.5. İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü Kuruluş Gecesi (URL-81, 2024)

Toplamda 14 maddeden oluşan ana tüzükte ile etapta kurucu üyeler ve muharras üyelerden bahsedilmiştir. Kulübün adının, yönetim biçiminin ve üyelik prosedürleri gibi içerikleri açıklayan ana tüzükte; 2. Maddede kulübün amacının toplumun sosyal kalkınmasının amaçlandığı ve 11. Maddede yer alan kulübün feshedilmesi durumunda kulübe ait mal varlığının çocuk esirgeme kurumuna bırakılacağı ifadeleri de yer almaktadır (Ballar, 1997:30-31). Kulübün kurulmasına yönelik prosedürlerin tamamlanmasının ardından yasal süreç başlatılmış ve 1963 yılının Şubat ayında Bakanlar Kuruluna yapılan başvuru olumlu yanıtlanmıştır (Ballar, 2016:77). Bakanlar Kurulunun 1 Nisan 1963 tarihinde yayınladığı 6/1607 karar doğrultusunda İstanbul Milletlerarası Lions Kulübünün

Şikago’da bulunan merkez ile iş birliği yapmasına ve kulübün resmi olarak kurulmasına izin verilmiştir.²⁹

Tablo 3.1. İstanbul Lions Kulübü Kurucu Heyeti³⁰

Adı Soyadı	Uyruk	Mesleği	Adresi
Fahreddin Kerim Gökay	Türk Vatandaşı	Ord. Prof. Dr. ve İdareci	Göztepe, Bagdad cad. No.121 İstanbul
Niyazi Akı ³¹	Türk Vatandaşı	İstanbul Valisi ve İdareci	Nişantaş Vali Konağı İstanbul
Necdet Uğur ³²	Türk Vatandaşı	İstanbul Belediye Reisi ve İdareci	Teşvikiye Şekayik sok. Menekşe Ap. No.6/5 İstanbul
Mehmed Uygun	Türk Vatandaşı	Müteahhit	Cihangir Faik Paşa Cad. Erler Ap. II/6 İstanbul
Arif Ulubil	Türk Vatandaşı	Emekli ve Mümessil	İstanbul Cad. No.76/1 Bakırköy İstanbul
Abdi İpekçi ³³	Türk Vatandaşı	Gazeteci	Maçka Karakol Bostan Sok. Hayat Ap. No.3 İstanbul
Ahmet Rahmi Bacioğlu	Türk Vatandaşı	İthalatçı ve Tüccar	Etiler Dilhayat Sok. No.15 İstanbul
Halis Kurtça ³⁴	Türk Vatandaşı	İstanbul Maarif Md. Maarifçi	Kadıköy Gazi M.Kemalpaşa İlkokulu Lojmanı İstanbul
Sabahattin Genay	Türk Vatandaşı	Müteahhit	Bakırköy Teyyareci Sadık Sok. Akçay Ap. Daire 2 İstanbul

İstanbul Milletlerarası Lions Kulübünün kurulmasından sonra düzenlenen ilk genel toplantıda Fahrettin Kerim Gökay Lions Kulübünün evrensel düzeydeki başarılarına atıf yaparak aynı çalışmaların kişisel menfaatlerden önce Türkiye’nin menfaatine olacak şekilde yürütülmesi gerektiğine dikkat çekmiştir (Civelekler, 2011:131).

Dernekler Kanunu 27. ve 48. Maddeler doğrultusunda herhangi bir derneğin kamu yararına derneklerden sayılabilmesi için en az bir yıl faaliyet göstermesi ve kuruluş amacı doğrultusunda ulusal ve uluslararası düzeyde toplumun ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir (URL-24, 2024). İstanbul Milletlerarası Lions Kulübünün kamu

²⁹ BCA, 030-18-1-2-169-19-6

³⁰ BCA, 030-18-1-2-169-19-6

³¹ İstanbul Lions Kulübünün kurucularından olan Niyazi Akı, 1962-1966 yılları arasında İstanbul Valisi olarak kamuda görev yapmaktaydı (Civelekler, 2011:128).

³² Türk yönetici ve siyaset adamı olan Necdet Uğur, 1963’te İstanbul Milletlerarası Lions Kulübünün kurulduğu dönem İstanbul Belediye Başkanı olarak görev yapmaktaydı (Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 1993:11922).

³³ Galatasaray Lisesi mezunu olan Abdi İpekçi, gazeteci ve yazar olarak bilinmektedir (Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 1993:5735). 1954 yılında Milliyet Gazetesi’nde çalışmaya başlayan İpekçi, ilk etapta yazı işleri müdürü ardından genel yayın yönetmeni olmuştur. 1961-79 yılları arasında Milliyet Gazetesi’nin başyazarlığını yürüten İpekçi, 1979 yılında Mehmet Ali Ağca tarafından öldürülmüştür (URL-80, 2024). Aynı zamanda İstanbul Milletlerarası Lions Kulübünün 29 kurucudan birisidir (URL-23, 2024).

³⁴ Halis Kurtça, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesinden sonra Milli Birlik Komitesi tarafından İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğüne atanmıştır (Hayrettin Uysal, “Eğilimler”, Akis, 5 Mart 1966, 13).

yararına çalışan derneklerden sayılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu izni 31 Aralık 1964 tarihinde çıkmıştır (Ballar, 1983:387).

Resim 3.6. İstanbul Milletlerarası Lions Kulübünün Kurucuları (Ballar, 2016:85)

3.2.1.1.İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü Ana Nizamnamesi³⁵

Madde I-Kulübün adı ve merkezi

Kulübün adı: İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü

LIONS INTERNATIONAL

Kulübün merkezi : İstanbuldadır.

Madde II - Kulübün mevzuu ve gayesi

Toplumun sosyal kalkınmasını teminden ibarettir. Bakanlar Kurulu kararı ile merkezi -209 Nort Michigan Avenue Chicago I, Illinois ABD. de ve Avrupa bölge başkanlığı - Schanzengraben 25, Zürich 2, İsviçrede bulunan ve aynı gaye ile faaliyet icra eden LIONS INTERNATIONAL ile işbirliği yaparak toplumun sosyal kalkınmasında faydalı olmaya çalışır. Kulüp siyasetle uğraşmaz.

Madde III-Müessis azaların öz ve soy adları, meslek veya san'atları, ikametgâhları ve tabiiyetleri

³⁵ BCA, 030-18-1-2-169-19-6

- 1) *Fahrettin Kerim Gökay T.C. Tabaası. Ev adresi: Göztepe Bağdad Cad. No. 121 İstanbul. Mesleği: Ord. Prof. Dr. ve idareci*
- 2) *Niyazi Akı T.C. Tabaası, Ev adresi Nişantaş, Vali Konağı, İstanbul. Mesleği : İstanbul Valisi, İdareci.*
- 3) *Necdet Uğur T.C. Tabaası, Ev adresi: Teşvikiye Şekayik Sok. Menekşe Ap. No. 6/5 İstanbul. Mesleği idareci.*
- 4) *Mehmed Uygun T.C. Tabaası. Ev adresi: Cihangir, Faik Paşa Cad. Erler Ap. 11/6 İstanbul, Mesleği Müteahhit.*
- 5) *Arif Ulubil T.C. Tabaası. Ev adresi: Bakırköy İstanbul Cad. No. 76/1 İstanbul. Mesleği Emekli.*
- 6) *Abdi İpekçi T.C. Tabaası. Ev adresi: Maçka Karakol Bostan Sok. Hayat Ap. No. 3 İstanbul. Mesleği: Gazeteci.*
- 7) *Ahmed Rahmi Bacioğlu T.C. Tabaası. Ev adresi: Etiler, Dilhayat Sok. No. 15 İstanbul. Mesleği : İthalatçı, tüccar.*
- 8) *Nüsret Arsel T.C. Tabaası Ev adresi Şişli, Halâşkârgazi Cad. Çankaya Ap. Daire 7 İstanbul.*
- 9) *Halis Kurtça T.C. Tabaası Ev adresi: Kadıköy Gazi M. Kemalpaşa ilk okulu lojmanı İstanbul. Mesleği : İstanbul Maarif Md. Maarifçi.*
- 10) *Sabahattin Genay T.C. Tabaası. Ev adresi: Bakırköy Tayyareci Sadık Sok. Akçay Ap. Daire 2. İstanbul. Mesleği Müteahhit.*

Madde IV Kulübe girme, üyelik nev'ile- ri kulüpten çıkma :

1) -Kulübe girme:

A -18 yaşını bitirmiş ve medenî haklarını kullanma ehliyetine sahip bulunan her vatandaş kulübe üye olabilir.

B - Üye olabilmek için iki üyenin takdimi ve idare heyetinin kabulü ile mümkündür.

2) - Üyeliğin nev'ileri :

A - Faal üye

B - Ortak üye

C - Baba oğul üye

D - Serbest üye Fahri üye

F - İmtiyazlı üye

G - Ömür boyu üye

H-Murahhas üye

gibi muhtelif üyelikleri vardır.

A-Faal Üye :

Temsil ettikleri iş ve mesleklerde mal sahibi, ortak, şirket, müdür ve görevleri veya temsil ettikleri ve meslekte oldukça alakalı olanlar, içinde yaşadığı halk arasında iyi ahlâk, karakter ve mevki sahibi reşit her erkek faal üye olabilir.

B-Ortak Üye:

Faal üyelerin ortak ve arkadaşı olan kimselerdir.

C- Baba - Oğul Üye :

Faal üyeler ve bunların baba ve oğulları, Tasnifte ya baba veya g ul faal üye addolunur, diğeri de ortak üye gibi tasnife dahil edilir.

D - Serbest Üye :

Oldukları yerden ayrılmış olan kulüp üyeleriyle sağlık durumları veya sair meşru sebepler dolayısıyla kulüp toplantılarına devam edemeyen velâkin kulüpte üyeliklerini muhafaza etmek isteyen kulüp üyeleridir. Bu şekil üyelik sıfatı idare kurulunun arzusuna tâbi olduğu gibi bu şekil üyeliğin idamesi de altı ayda bir idare kurulunca gözden geçirilir.

E-Fahri Üye :

Mahallin sakinlerinden olup mensup olduğu cemaate veya Lions Kulübüne, göze görünür hizmetler etmiş olup kulübün kendisine hususî bir imtiyaz vermek istediği kimselerdir. Bu sınıfa seçilmek idare kurulunun tasvibine vabestedir.

F-İmtiyazlı Üye :

Lions teşkilâtında onbeş sene ve daha fazla bir zaman bulunmuş olan kulüp üyeleri ve gerek hastalık, malûliyet, gerekse yaş ilerlemesi veya herhangi meşru mazeret hasebile ve kulüp yönetim kurulunun bu husustaki kanaatinin iltihakile, faal veya ortak üyelikten feragat etmiş olanlardır. Bunlar, faal veya ortak üye sıfatına haiz olmamak, kulüp mıntika veya dernekte bir memuriyette bulunmaktan maada her türlü haklara sahip bulunacaklardır.

G-Ömür Boyu Üye :

Lions üyesi olarak yirmibeş sene veya daha fazla bir zaman daimi faal üyelik yapmış olan ve yine Lions üyesi olarak, kulübüne muhitine veya derneğe göze görünür hizmette bulunmuş olan her üye ömür boyu üyedir.

H - Murahhas Üye :

Kurucular tarafından kulübün teşekkülünü müteakip dâvet edilecek üyelerdir.

Kulübün her nevi üyesi, diğer Lions veya her bu mahiyette başka servis kulüplerinin hangi birinde aynı zamanda üye olamayacaktır.

3) - Kulüpten çıkma :

A - Yıllık aidatını ödemeyen,

B - Kulübün gayelerine uygun hareket etmeyen

C - Üyeler arasında tesanüdü bozan.

D - İstifa suretile,

E-Bilâhare suihal sahibi olduğu anlaşılan veya kabulden sonra suihal sahibi olan üye idare heyeti kararla kulüpten çıkarılır.

Bu üyelerin umumi heyete itiraz hakları vardır.

F - Ayrılan üye aktif vazifede bulunuyorsa o vazifeye ait bilcümle kuyudatı ve hesabâtı devir eder ve yazılı ibra belgesi alır. Ayrılan üye hüviyet, rozet gibi bilcümle alâmeti farikaları iadeye ve o güne kadar olan aidatını ödemeye mecburdur.

Madde V - Kulüp şubelerinin nasıl tesis, idare ve temsil edileceği :

1) - Kulübe ait şube açma İstanbul merkezinin tasvibi ve cemiyetler kanununun 10 cu maddesinin 2 ci fıkrasında (Vekiller heyeti kararla) yazılı hükümler dahilinde mümkündür.

2) - Şubeler, İstanbul merkezinin murakabesi altında müstakil çalışırlar.

3) Şubeler, idare heyetleri başkanları veya tevkil edecekleri başkan vekilleri ile ve delegelerile temsil olunurlar.

Madde VI - Kulübün Umumî Hey'etinin Teşekkülü :

1) - Kurucu aza,

- 2) - Murahhas ve faal azalar,
- 3) - Teşekkül ettiği takdirde şube delegelerinden ibarettir.

B - Organları :

- 1) - Umumî heyet
- 2) - İdare hey'eti,
- 3) - Murakabe hey'eti.

1 - Umumî hey'et:

a) Umumî hey'et (kongre), kurucu aza, murahhas, faal azalar ile teşekkül ettiği takdirde şube delegelerinden teşekkül eder.

b) Umumî hey'et her senenin Aralık ayında normal olarak toplanır.

c) Toplantı en az üç gün evvel toplantının günü, saati, yeri bildirilmek gazete ile ilân olunur. Kulüp lokalinin verine ilân sureti talik edilir.

ç) Kongre tehir edildiği takdirde, tevhür edildiği takdirde, tevhür sebebi ve yine kongrenin yapılacağı gün, saat ve yerini yine üç gün evvel iki gazete ile ilân olunur.

d) Kongre yapılacağı mahallî mülkiye âmirine yazı ile bildirilir.

e) Kongrelerde nisap 1/2 dir. Nisap temin edilmediği takdirde ikinci toplantı mevcut aza ile teşekkül eder.

f) İdare hey'etini nkararı veya azanın 1/5 rin yazılı müracaatı üzerine umumî hey'et fevkalâde olarak toplanır. Ancak fevkalâde toplantılarda ruznamede mevcut konulardan gayrisi görüşülmez. Fevkalâde kongrelere ait ilânlarda ruznamenin derci mecburidir.

g) Vazifeleri; Hesapların tetkiki, bütçenin tasdiki, idare heyetinin ibrası, ana nizamnamenin tadili, kulübün feshi.

h) Toplanan umumî hey'et 1/2 nisap teşkil ettiği takdirde kongre idare heyeti başkanı veya tevkil edeceği zat tarafından açılır. Müteakiben kongreyi idare etmek üzere bir başkan, bir ikinci başkan ve miktarı kâfi kâtip seçerek kongre divanı teşekkül eder.

Kongre divanı; hazırlanan gündemi umumî hey'etin tasvibine sunar. 1/20 sinin isteği ile gündemde değişiklik yapılması mecburidir. Kongre divanı hazırlanan gündemde muntazaman tatbikinden ve alınacak kararlarda mes'uldür. Lüzum gördüğü takdirde kongrenin selâmeti için kararlar alabilir. Umumî hey'et kararları, bilâhare cemiyet merkezinin görebileceği bir mahalde asılmak suretile azalara duyurulur.

2) - İdare Hey'etinin ne suretle seçileceği, selâhiyeti ve aza adedi :

a) İdare hey'eti umumî hey'et tarafından seçilecek 7 aza ile bir evvelki başkandan teşekkül eder. Ayrıca yedi adette yedek aza seçilir. Bir evvelki başkan reye iştirak etmez.

b) İdare hey'etinin selâhiyetleri:

1- Başkan ve iki başkan yardımcısını seçmek.

2- En az onbeş günde bir yapacakları toplantılarının yerini, gününü ve saatını tesbit etmek.

3- Evvelce müddetli olarak tayin olunmuş kulûbe üye olan vazifelilerden rapor alarak kendi devrelerine ait çalışma programını tesbit etmek.

4- Aza kabulüne karar vermek.

5- İdare amiri, sekreter ve veznedarı denetlemek. Evvelce tesbit edilmiş müddetleri sona eren vazifelilere ait müddetleri uzatmak. Uzatmadığı takdirde memura yazılı olarak bu husustaki esbabı mucibeli karar suretini vermek.

6- Meşru yazılı mazeret beyan etmeden üst üste üç toplantıya veya senesi içinde her ne sebeple olursa olsun altı toplantıya iştirak etmeyen idare hey'eti azasını müstafi addetmek veya yerine yedek azayı dâvet etmek.

c) İdare hey'etinin vazifeleri :

1 - Kulübün gayelerini tahakkuk ettirmek.

2 - Umumî hey'et kararlarını tatbik etmek

3 - İlk toplantısında idare heyetine seçilen azaların tam hüviyetlerini belirten listeyi bir hafta zarfında mintakasının en büyük mülkiye âmirine tevdi etmek. (Cemiyetler Kanununun 25 ci maddesi)

4 - İdare hey'eti başkanının gayubeti halinde kendisini temsil edecek başkan vekilini tesbit etmek.

5 - Kararların ekseriyetle alınmasına riayet etmek. (Kararlarda rey müsavâtı olduğu takdirde başkanın bulunduğu tarafın kararı uygulanır.)

6- Cemiyetler Kanununun 4, 5, 6 cı maddelerine ait hususâtı tatbik etmek.

3 - Mürakabe Hey'eti :

Mürakabe hey'eti umumî heyet tarafından seçilen üç kişiden ibarettir. Bunlara ayrıca iki adette yedek seçilir.

Mürakipler kulübün hesapâtını ve idare hey'etinin muamelâtını her zaman teftiş ve mürakabe edebilirler.

Senede en az iki defa (Altı ayda bir) umumî hey'ete verilmek üzere rapor tanzim etmeğe mecburdurlar.

Madde VII - Yıllık Aidat :

Her aza yılda 120 lirayı geçmemek taahhüt edeceği aidatı peşin ödemeğe mecburdur.

Madde VIII - Kulübün parası millî bankalarda bulunur. Veznedarda 1.000 liradan fazla bulunması caiz değildir.

Madde IX - İdare hey'eti kararlarını idare amiri, sekreter ve veznedar yürütür.

Kulübü, idarî bakımdan başkan veya tevkil edeceği başkan yardımcılarının biri ile sekreterin imzası, malî bakımdan yine başkan veya tevkil edeceği başkan veya tevkil edeceği başkan yardımcılarının birinin imzası ile veznedarın (varsa muhasibin) imzası ilzam eder.

Madde X - Ana nizamnamenin tadili umumî heyetin 2/3 ekseriyet kararile tadil edilir.

Madde XI - Kulübün feshine umumî heyet selâhiyetlidir. Bu muamele medenî kanunla, cemiyetler kanununun 27 ci maddesi ahkâmına tâbidir. Kulübün feshi halinde borçlar tasviye edildikten sonra geri kalan mallar Çocuk Esirgeme Kurumuna terk edilir.

Madde XII - İş bu ana nizamnamede serahat bulunmayan hususlar hakkında Cemiyetler ve Medenî Kanun hükümleri uygulanır.

Madde XIII - Kulübün renkleri erguvani ve altın sarısıdır. Kulübün rozeti erguvani zemin üzerine büyük L harfi ve etrafı altın sarısı ile çevreli ve motifli bir rozettir. Bu amblem hiç bir surette ve ne de ticarî bir maksatla kullanılamaz.

Madde XIV - İş bu ana nizamname on- dört maddeden ibarettir.

3.2.2. Mersin Lions Kulübü

Türkiye’de 1963 yılında başlayan Lion hareketleri kısa zaman içerisinde diğer illere yayılmaya başlamış ve yeni Lions Kulüpleri açılmıştır. İstanbul Milletlerarası Lions Kulübünden sonra açılan ilk kulüpler arasında Mersin Lions Kulübü bulunmaktadır.

Fahrettin Kerim Gökay, Mersin’de bir Lions Kulübü açılmasına yönelik talebini Mersin Valiliğine göndermiştir (Ballar, 2016:99-101).

Mersin Lions Kulübünün Genel Başkanı Ertuğrul Ceylan, ilk etapta çalışmaların sistematik bir şekilde yürütülmeyeceğini düşündüğü için bu fikre sıcak bakmamıştır ancak gördüğü destek ve Kurucu Başkan olarak seçilmesi sebebiyle çalışmaları başlatmıştır. Çalışmalar sırasında açılacak olan kulübün İstanbul Lions Kulübünün şubesi olması yönündeki talepler oluşmuştur. Öte yandan kulübün açılması yönünde fikirlerin olduğu dönem İsviçre’den gelen ve Uluslararası Lions Kulübünün Orta Avrupa temsilcisi olan Louis Breteinbach ile yapılan çalışmaların neticesi olarak kulübün doğrudan İsviçre’ye bağlı olarak kurulması gerektiği yönünde fikir ayrılığı olmuştur. Bu süreçte Mersin Valisi Lütfi Hancıoğlu’nun³⁶ katkıları kulübün doğrudan İsviçre’ye bağlı olarak kuruluş çalışmaları 1964 yılında tamamlanmıştır (Ballar, 2016:99-101). Mersin Lions Kulübü kurulduktan kısa bir süre sonra ULKB ile işbirliği yapılması için Bakanlar Kurulundan gerekli izinler alınmıştır.³⁷

Tablo 3.2. Mersin Lions Kulübü Kurucu Heyeti

Adı Soyadı	Ünvanı	Uyruk	Mesleği	İkametgâhı
Ertuğrul Ceylan	Başkan	Türk Vatandaşı	Avukat, Hukuk Müşaviri	Mersin ATAŞ Sitesi
Nevzat Emrealp ³⁸	Başkan Yardımcısı	Türk Vatandaşı	Emniyet ve Tesisleri Koruma Müdürü	Mersin ATAŞ Sitesi
Enver Etem ³⁹	Başkan Yardımcısı	Türk Vatandaşı	Yüksek Mühendis	Mersin ATAŞ Sitesi

³⁶ Lütfi Hancıoğlu, 1962-1964 yılları arasında Mersin Valisi olarak çalışmış Türk bürokrattır (Durma, 2021:220).

³⁷ BCA, 20-18-1-2-183-3-15

³⁸ Tanzimat sonrası dönemde Amerikalılar tarafından özellikle Ermeni nüfusunun yoğun bulunduğu bölgeler misyon merkezi olarak benimsenmiştir. Bu bağlamda bölgelerde okullar açılmaya başlanmıştır. Açılan okullar arasında en bilinenlerden bir tanesi de açıldığı dönemki adı ile St. Paul Enstitüsü olan Tarsus Amerikan Kolejidir. 1988 tarihinde açılan okulun ilk etapta 8 öğrenci ile başlamıştır. Sene sonuna doğru ise 32 öğrenci ile eğitime devam edilmiştir. Tarsus Amerika Kolejinin açılmasından sonra Tarsus’ta yürütülen misyonerlik çalışmaları hız kazanmıştır. Yalnızca erkek öğrencilerin eğitim gördüğü bu okulda zaman içerisinde öğrenci sayısının artmasında Protestan misyoner ve Ermeniler başta olmak üzere Hristiyan Cemaatler üzerinde yapılan propagandaların etkisi olmuştur. 1907 yılında Amerikan Okulları üzerine hazırlanan raporda Tarsus Amerikan Kolejinde eğitim gören öğrenciler arasında Müslüman öğrencilerin bulunmadığı belirtilmiştir. 1. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarında şehrin Fransızlar tarafından işgal edilmesinin etkisi ile beraber okulun faaliyeti önceki dönemlere kıyasla azalmış ve Müslüman öğrenci sayısında artış yaşanmıştır. 1923 yılında Hristiyanlık Propagandası yaptığı gerekçesi ile kapatılan okulun 1925 yılında açılmasına tekrar müsaade edilmiştir. Tekrar açılmasından sonra St. Paul Enstitüsü adı yerine Tarsus Amerikan Koleji adı ile faaliyet göstermeye devam etmiştir (Uğuz, 2012:342-348). 1936 yılında Tarsus Amerikan Koleji’nden mezun olan Nevzat Emrealp, 1944 yılında Milli Emniyet Teşkilatında müfettiş olarak işe başlamıştır. Kısa bir süreliğine İstanbul Emniyet Müdürü olarak görev yapan Emrealp, görevinden istifa edip Mersin’e dönmüştür. Mersin’de ATAŞ Rafinerisinde güvenlik müdürü olarak çalışmaya başlamıştır (URL-50, 2024).

³⁹ Tarsus Amerikan Koleji’nin öğrencileri tarafından çıkarılan yıllıkardan 1947 yılına ait olan sayısında Enver Etem’in o dönem orta iki öğrencisi olduğu bilinmektedir (URL-51, 2024).

Galip Yücel	Başkan Yardımcısı	Türk Vatandaşı	Yüksek Mühendis	Mersin ATAŞ Sitesi
Oral Turanoğlu	Genel Sekreter	Türk Vatandaşı	Maliyeci	Mersin ATAŞ Sitesi
Cemal Özgenç	Muhasip	Türk Vatandaşı	Muhasebeci	Mersin ATAŞ Sitesi
Ural Ataman	Üye	Türk Vatandaşı	Personel Müdür Yardımcısı	Mersin ATAŞ Sitesi
Tümer Özoral	Üye	Türk Vatandaşı	Personel Memuru	Mersin ATAŞ Sitesi
Hüseyin Setenci ⁴⁰	Üye	Türk Vatandaşı	Yüksek Mühendis	Mersin ATAŞ Sitesi
Turgut Doğu ⁴¹	Üye	Türk Vatandaşı	Muhasebe Müşaviri	Mersin ATAŞ Sitesi
Erdal Eraslan	Üye	Türk Vatandaşı	Yüksek Kimya Mühendisi	Mersin ATAŞ Sitesi
İlhami Okucu	Üye	Türk Vatandaşı	BP Personel Müdürü	Mersin Mühendis Evleri 276 Sokak No.5

3.2.3. Adana Lions Kulübü

Adana Lions Kulübünün kuruluşuna dair yapılan literatür taramasında iki farklı anlatımın mevcut olduğu görülmektedir. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivlerinde mevcut belgeler doğrultusunda elde edinilen bilgi kulübün 1965 yılında kurulduğu yönündedir. Mukadder Öztekin⁴² ve Emniyet Müdürü Selahattin Özkipper gibi isimlerin de var olduğu toplamda 23 kurucu üyenin varlığı söz konusudur. Lions International ile iş birliği yapmasına yönelik verilen izin yine aynı şekilde 1965 tarihini göstermektedir.⁴³

⁴⁰ Tarsus Amerikan Koleji mezunları tarafından çıkarılan BizLetter dergisinin 2019 yılında basılan 1. Sayısında yer alan vefat haberlerinde Hüseyin Setenci'nin Ataş Rafinerisi Müdürlüğünden emekli olduğu ve Cumhuriyet döneminin Devlet tarafından yurt dışında okutulan ilk mühendislerinden olduğu yazılmıştır (URL-53, 2024).

⁴¹ Tarsus Amerikan Koleji'nin öğrencileri tarafından çıkarılan yıllıkardan 1948 yılına ait olan sayısında Turgut Doğu'nun o dönem lise bir öğrencisi olduğu bilinmektedir (URL-52, 2024).

⁴² Mukadder Öztekin 1960-1966 yılları arasında Adana Valisi olarak görev yapmıştır (Durma, 2021:258).

⁴³ BCA, 30-18-1-2-183-4-3

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ

KARARNAME

Sayı: 6/ 4211

Eki

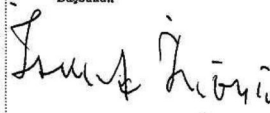
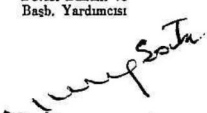
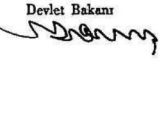
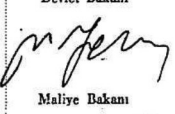
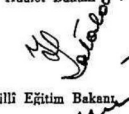
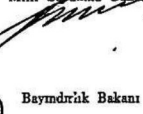
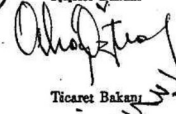
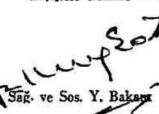
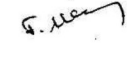
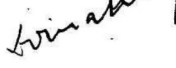
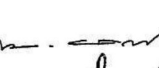
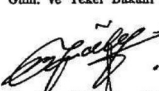
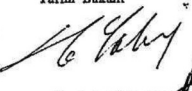
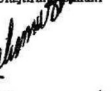
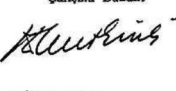
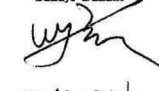
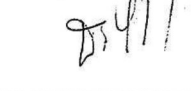
Merkezi Adana'da bulunan "Adana Lions Kulübü'nün, merkezi A.B.D. nin Chicago şehrinde bulunan "Lions International" ile işbirliği yapmasına izin verilmesi; Dışişleri ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıklarının uygun mütalâalarına dayanan İçişleri Bakanlığının 7/1/1965 tarihli ve 49/1258-1319 sayılı yazısı üzerine, 3512 sayılı Kanunun 10 uncu maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 18 / 1 /1965 tarihinde kararlaştırılmıştır.

40.

CUMHURBAŞKANI

030 18 01 183 4 3

Dosya No :
13-6
38

Başbakan	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı	Devlet Bakanı	Devlet Bakanı	
				
Devlet Bakanı	Adalet Bakanı	Millî Savunma Bakanı	İçişleri Bakanı	Dışişleri Bakanı
				
Maliye Bakanı	Millî Eğitim Bakanı	Bayındırlık Bakanı	Ticaret Bakanı	Sağ. ve Sos. Y. Bakanı
				
Güm. ve Tekel Bakanı	Tarım Bakanı	Ulaştırma Bakanı	Çalışma Bakanı	Sanayi Bakanı
				
Enerji ve Tabii Kay. Bakanı	Turizm ve Taniye Bakanı	İmar ve İskân Bakanı	Köy İşleri Bakanı	
				

Resim 3.7. Adana Lions Kulübünün Kurulmasına İlişkin Kararname⁴⁴

⁴⁴ BCA, 030-18-01-183-4-3

Tablo 3.3. Adana Lions Kulübü Kurucu Heyeti

Adı Soyadı	Uyruk	Mesleği	Adresi
Mükadder Öztekin	Türk Vatandaşı	Vali	Vali Konağı
Fahri Kamışlı	Türk Vatandaşı	Dr. Dâhiliye Mütihassısı	Abidinpaşa Caddesi 81A
Kemal İnal	Türk Vatandaşı	Dr. Çocuk Mütihassısı	Kurtuluş Mah. 280 S. No:80
Vedat Kabaş	Türk Vatandaşı	İhracat-Tüccar	Kurtuluş Mah. 185 S. No:10
Enver Tuncer	Türk Vatandaşı	Dr. Dahiliye Mütihassısı	Ziyapaşa Bul.
İzzet Vardar	Türk Vatandaşı	Diş Tabibi	A.Paşa Cad. Kurttepelı Ap. K.2 No:4
Korkut Beriker ⁴⁵	Türk Vatandaşı	Fabrikatör-Hukukçu	Kurtuluş Mah. 185 S. No:20
Adnan Akkan	Türk Vatandaşı	Tüccar-Yüksek Ticaret	Reşatbey Mah. 116 S. No:63
Bahattin Kamışlı	Türk Vatandaşı	İkti. Dr. Tüccar	Ab. Paşa Cad. Gülek Ap. No5/3
Hasan Atalay	Türk Vatandaşı	Avukat	Gülek Ap. No5/1
Kamil Babanoğlu	Türk Vatandaşı	Tüc. Ziraat Müh. Y.	A.Paşa Cad.
Bülent Toksöz ⁴⁶	Türk Vatandaşı	Borsa Gen. Sek. Ek.	İstiklal Mah. 224 S. No:3
Erdoğan Utku	Türk Vatandaşı	Y. Kimya Mühendisi	Bossa Bas. Loj.
Ulvi Özdemir	Türk Vatandaşı	Yüksek Mimar	Vali Yolu
Muzaffer Onat	Türk Vatandaşı	Çif. Mülkiyeli	Kurtuluş Mah.
Özbek Özler ⁴⁷	Türk Vatandaşı	Çif. Y. İnş. Müh	Kurtuluş Mah.
Ahmet Kavakoğlu	Türk Vatandaşı	Fabrikatör	Z. Paşa Bul.
Ali Menteşoğlu ⁴⁸	Türk Vatandaşı	Dr. Bakteriolog	Kurtuluş Mah. 185 S. No:6
Jorj Zablit	Türk Vatandaşı	Tüccar	Pao. K. 26
Nejdet Ayas ⁴⁹	Türk Vatandaşı	Yüksek Müh. Tekstil	Ayas Koleji Loj.
Doğan İncirlioğlu	Türk Vatandaşı	Avukat	Kurtuluş Mah.
Nurettin Yağanoğlu ⁵⁰	Türk Vatandaşı	Avukat	Vali Konağı Kar.
Selahattin Özkiper	Türk Vatandaşı	Emniyet Md.	Yerbaşı Karakolu

Literatür taraması sonucunda Suat Ballar'ın Nisan 1983 tarihinde basılan “*Hizmet Ediyoruz*” kitabından edinilen bilgi doğrultusunda Adana Lions Kulübünün 1978 yılında kurulduğu ifade edilmektedir. Kitaba göre ise kurucu üyeler belgelerdeki isimlerden farklı

⁴⁵ Korkut Beriker, 1926-1938 yılları arasında Adana Belediye Başkanı olarak hizmet veren Turhan Cemal Beriker'in oğludur (TBMM Albümü, 2010:329). Ayrıca Tarsus Amerikan Kolejinin kütüphanesinin adı Korkut Beriker Kütüphanesi olarak geçmektedir (URL-58, 2024).

⁴⁶ 1985-1986 yıllarında Adana Seyhan Rotary Kulübü Başkanlığını yapmıştır (URL-59, 2024).

⁴⁷ Özbek Özler, Pozantı Valisi ve 1.-2. Ve 6. Dönem milletvekilliği yapan İsmail Sefa Özler'in oğludur. Ticaret ile uğraşan Özler, Türkiye Kalkınma Vakfının kurucularındadır (URL-60, 2024).

⁴⁸ Ali Menteşoğlu, TBMM'de 8. Dönem İçel (ara seçim) milletvekilliği, 11. Dönem adana milletvekilliği yapmıştır (TBMM Albümü, 2010:688).

⁴⁹ Seyhan Rotary Kulübü ve Güney Rotary Kulübünün katkıları ile hayata geçirilen Adana'ya Güç Verenler projesi kapsamında basılan kitapta yer alan bilgiler doğrultusunda; Necdet Ayas, özel sektör ve devlet tarafından verilen burs ile İngiltere'ye gönderilerek Leeds Üniversitesi'nde Tekstil Mühendisliği Fakültesinde eğitime başlamıştır. İngiltere'de Elizabeth Ayas ile evlenip bir süre sonra Türkiye'ye geri dönmüştür. İlk etapta Kayseri'de Sümerbank'ın fabrikasında çalışan Ayas, Çukurova'ya geri döndükten sonra Ayas Koleji'ni açmıştır. 1960'lı yıllarda açılan okul 1982 yılına kadar sadece kız öğrencilere eğitim veren bir kurum olarak faaliyet göstermiştir. 31 sene boyunca hizmet veren okul, şartların ağırlaşması sonucu kapanmıştır. Okulun kapatılmasının ardından Elizabeth Ayas; kadınlar ve kız çocuklarına hak ettikleri hayatın sunulmasını hedef olarak belirleyen, iş ve meslek kadınlarından oluşan Adana Soroptimist Kulübünün kurulmasında görev almıştır. Necdet Ayas 1996 yılında vefat etmiştir (URL-61, 2024).

⁵⁰ Nurettin Yağanoğlu, TBMM'de Anavatan Partisinden 17. Dönem Adana milletvekilliği yapmıştır (TBMM Albümü, 2010:1120):

olarak Hüsametdin Özaltın⁵¹, Edip Özaltın, Pakrat Silahlıoğlu, Melih İ. Görgün, Ali Tiltay⁵², Halit Tiltay⁵³, Haluk Tiltay, İsmail Özgören, Deniz Egemen, Arif H. Yüksel, Kâmil Erginöz, Arif Çetinkaya, Mehmet Fatih Soydemir, Aydın Özkaymak, Ercüment İregör, Sedat Baş, Sabahattin Aksoy, D. Ali Gözübatık, Sami Teymen, Ethem Yavuz Etem ve Aydın Bayraktar gibi isimlerden oluşmaktadır (Ballar, 1983:396).

3.2.4. İzmir Lions Kulübü

1963 yılında Fahrettin Kerim Gökay'ın İzmir'e gittiği bir dönem Mehmet Turaç⁵⁴ ile yaptığı görüşmesinde Lions Kulüplerinden ve İstanbul Lions Kulübünün faaliyetlerini anlatarak İzmir'de Lions Kulübü kurulması yönündeki talebini dile getirmiştir. Hazırlıkların başlatılması için Belediye Sağlık Müdürü Dr. Nusret Bayraktar ile beraber diğer kurucu üyelerin de belirlenmesiyle beraber kulübün kurulmasına yönelik adımlar atılmıştır. İçlerinde Enver Saatçigil⁵⁵, Rebi Başol⁵⁶, Lebit Yurdoğlu⁵⁷ gibi bürokratlarında imzalarının bulunduğu dilekçe İstanbul Milletlerarası Lions Kulübüne iletilmiştir. Ancak 1963 yılında başlatılan bu hazırlıklar sonuçsuz kalmıştır (Ballar, 1997:69-70). 8 Ekim 1964 yılında İzmir Lions Kulübü kurulmuştur. Kuruluşu ise ULKB tarafından 23 Ekim 1964 tarafından tescillenmiştir (Ballar, 1990:589).

Tablo 3.4. İzmir Lions Kulübü Kurucu Heyeti

Adı Soyadı	Uyruk	Mesleği	Adresi
Melih Abidinoğlu	Türk Vatandaşı	Doktor	Yalı Cad. No:306 Karşıyaka
Celal Akın	Türk Vatandaşı	Tacir	Vasıfçınar Bul. 9/7 İzmir
Mustafa Arel	Türk Vatandaşı	Bankacı	1375 Sokak No:1/2 İzmir
Şevket Beşe	Türk Vatandaşı	Doktor	Halim Alanyalı Geçidi İzmir
Mahut Birsol ⁵⁸	Türk Vatandaşı	Avukat	Şehitfethi Bey Cad. 36 İzmir

⁵¹ 1950'li yıllarda çalışma hayatına başlayan Hüsametdin Özaltın, 1970'li yıllarda beyaz eşya ve elektrikli ev aletleri üzerine olan Özaltın Holding'in kurucusudur (URL-62, 2024).

⁵² Sanayici ve iş insanı olan Ali Tiltay aynı zamanda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Adana Fahri Konsolosu olarak çalışmıştır (URL-63, 2024).

⁵³ Halit Tiltay, Adana Lions Kulübü'nde geçmiş dönemlerde başkanlık yapmıştır (Şar, 2011).

⁵⁴ Shell İzmir Bölge Müdürü olan Mehmet Turaç aynı zamanda Şişli Lions Kulübünün Kurucu üyesidir (Ballar, 1997:69).

⁵⁵ Enver Saatçigil, 1953 yılında İzmir Vali Muaviniği olarak İzmir'de göreve başlamıştır. Sonrasında vali muaviniğinden valiliğe yükseltilmiştir (Durma, 2021:106).

⁵⁶ Rebi Başol, 1960 askeri darbe sonrası Milli Birlik Komitesi tarafından İzmir Belediye Başkanlığı görevine atanmıştır (Serçe, 2017).

⁵⁷ Lebit Yurdoğlu, XII. Dönem İzmir Milletvekili olarak görev yapmıştır (TBBM Albümü, 2010:804).

⁵⁸ 1950 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olan Mahmut Birsol, 1974 yılında Ege Üniversitesi Rektör Yardımcısı olarak çalışmıştır. 1978 yılında ise Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kurucu profesörlerinden birisi olarak katılmıştır (URL-54, 2024).

Nizamettin Coşkun ⁵⁹	Türk Vatandaşı	Yüksek Mühendis	Cumhuriyet Bul. 173 İzmir
Mzlih Gürsoy	Türk Vatandaşı	Yüksek Mühendis	77 Sokak No:7 İzmir
Osman Kibar ⁶⁰	Türk Vatandaşı	Tacir	Plevne Bul. No:18/3 İzmir
Rahim Kibar	Türk Vatandaşı	Kimya Mühendisi	Plevne Bul. No:18/3 İzmir
Nedim Kılıçoğlu ⁶¹	Türk Vatandaşı	Avukat	Akgernab Han 119 İzmir
Şükrü Postacıoğlu ⁶²	Türk Vatandaşı	Avukat	Halimağa Çarşısı No:38 İzmir
Erdoğan Ocakoğlu	Türk Vatandaşı	Yüksek Mühendis	Pilevne Bul. No:3/1
Şebib Say	Türk Vatandaşı	Doktor	1. Beyler Sok No:33 İzmir
Melih Selvili	Türk Vatandaşı	Yüksek Mühendis	Atatürk Cad. No:228 İzmir
Enver Şenerdem	Türk Vatandaşı	Doktor	Talatpaşa Bul. No2 İzmir
Haluk Ulu	Türk Vatandaşı	Tacir	Vasıf Çınar Bul. No:9 İzmir
Ayhan Yalay	Türk Vatandaşı	Tacir	Refiksaydam Bul. No:5 İzmir
Hayrettin Yorgancıoğlu	Türk Vatandaşı	Yüksek Mühendis	Gazi Bul. No:87 İzmir
Mübin Onaran	Türk Vatandaşı	Ziraat Mühendisi	1200 Cad. No:45 Karşıyaka
Kayhan Özgiller	Türk Vatandaşı	Yüksek Mühendis	Cumhuriyet Bul. No:173 İzmir
Erdem M. Hacır	Türk Vatandaşı	Doktor	1393 Sok. No:23/11 İzmir

3.2.5. Ankara Lions Kulübü

Ankara Lions Kulübünün kuruluşu ise İzmir ve Mersin'den farklı olarak Fahrettin Kerim Gökay'ın talebi doğrultusunda gelişmemiştir. TED Ankara Koleji Genel Müdürü Burhan Göksel'in, genel merkeze bağlı olan Karabük ve Zonguldak'ta bulunan kolejlerinin ihtiyaçları doğrultusunda yardım sağlayabilecek bir kuruluş araması neticesinde oluşmuştur. Burhan Göksel'in yardım bulma çabalarını bilen bir veli ise Louis Breteinbach'ın Türkiye'ye geleceğini ve bu konuyu kendini ile görüşmesini söylemiştir. Bunun üzerine Ankara'da Lions Kulübü kurulması doğrultusunda ihtiyaçların karşılanabileceğine dair düşüncelerini Türk Eğitim Derneği Genel Başkanı Suat Ballar'a iletmıştır. Suat Ballar, *"Anılarla Belgelerle Türk Lions'u ve Lion'lar"* kitabında Burhan Göksel'in bu girişiminin de ilk etapta önceki çabaları gibi sonuçsuz kalacağını düşündüğünü için Lions Kulübünün kurulmasına yönelik gönderilecek temsilci ile görüşmek istemediğini belirtmiştir (Ballar, 1997:74-75).

Louis Breteinbach, Ankara'ya gelmesi üzerine düzenlenen toplantılarda Lions Kulübü ve İstanbul Lions Kulübünün kuruluşundan bahsederek Ankara'da bu şekilde bir kulüp kurulmasının mümkün olduğundan ve bu doğrultuda yardımların karşılanabileceğini ifade etmiştir. Yaşanan gelişmeler sonrasında Ankara Lions Kulübünün kuruluşunda faydası

⁵⁹ Nizamettin Coşkun, 1987-1988 yılları arasında İzmir Rotary Kulübü'nde başkanlık yapmıştır (URL-55, 2024).

⁶⁰ 1963 Yerel seçimlerinde CHP İzmir adayı Rebii Başol'a karşılık Demokrat Parti adayı Osman Kibar olmuştur (Usman, 2014). Osman Kibar 1963-1973 yılları arasında İzmir Belediye Başkanı olarak görev yapmıştır (URL-56, 2024).

⁶¹ Nedim Kılıçoğlu, Türk Masonları tarafından kurulan İzmir Gönül Locası kurucuları arasında yer almaktadır (Şenocak, 2007:36).

⁶² Şükrü Postacıoğlu, Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kurucu profesörleri arasında yer almaktadır (URL-57, 2024).

olabilecek ve sonrasında sürecin getirdiği yükümlülükleri yerine getirebilecek, kurucu liste hazırlanmış ve kulübün kuruluşunun girişimleri ivme kazanmıştır. İstanbul Lions Kulübünün şubesi olarak açılması öngörülen Ankara Lions Kulübü için Fahrettin Kerim Gökay ile temasa geçilmiş ve prosedürler uygulanmaya başlanmıştır (Ballar, 2016:103-109). Nitekim çalışmalar 5 Nisan 1964 tarihinde neticeye ulaştırılmıştır ve Ankara Lions Kulübü kurulmuştur.⁶³ Kuruluşunda bir süre sonra ise kamu yararına çalışan derneklerden sayılmasına ilişkin talepleri Bakanlar Kurulunca onaylanmıştır⁶⁴ (Ballar, 1983:397).

Tablo 3.5. Ankara Lions Kulübü Kurucu Heyeti

Adı Soyadı	Uyruk	Mesleği	Adresi
Hamdi Açıan ⁶⁵	Türk Vatandaşı	Doktor	Namık Kemal Evleri E2/5 Yenışehir
Semih Akbil ⁶⁶	Türk Vatandaşı	Hariciyeci	60. Sok. 6/4, Bahçelievler
Orhan Alsaç ⁶⁷	Türk Vatandaşı	Mimar	Yeşilyurt Sok.35 Kavaklıdere
Necmi Aran	Türk Vatandaşı	İktisatçı	Bölük Cad. 13/2, Gazi Osmanpaşa
Suat Ballar	Türk Vatandaşı	Avukat	İçel Sok. 7/5, Yenışehir.
Fahir Bilge	Türk Vatandaşı	Memur	Ziya Gökalp Caddesi 41/3, Yenışehir,
Fuat Diriker ⁶⁸	Türk Vatandaşı	Mühendis	Nine Hatun Cad.27/17, Kavaklıdere.
Muzaffer Egesoy	Türk Vatandaşı	Maliyeci	3. Cad. 2/2, Namık Kemal Mah.
Esad Eğilmez	Türk Vatandaşı	Doktor-General	Kavacık Subay Evleri 19.
Hicri Fişek ⁶⁹	Türk Vatandaşı	Hukukçu	Kader Sok. 41, Gazi Osmanpaşa
Pertev Gökçe	Türk Vatandaşı	Emek. General	4. Sok. 21, Meb'us Evleri.
Burhan Göksel	Türk Vatandaşı	Emek. Kur. Alb. – Eğitimci	Adakale Sok. 41/3
Safai İnal ⁷⁰	Türk Vatandaşı	İdareci – Eğitimci	Kızılırmak Cad. 8/3, Akay.
Rahmi Magat	Türk Vatandaşı	Avukat	Alaçam Sokak 24/7, Kavaklıdere
Kadri Olcar	Türk Vatandaşı	Doktor – Eğitimci	Toros Sok. 33/20 Sıhhiye

⁶³ BCA, 30-18-1-2-191-75-19

⁶⁴ BCA, 30-18-1-2-208-47-6

⁶⁵ Hamdi Açıan, Ankara Lions Kulübünün kurulduğu dönem Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Verem Savaşı Genel Müdürü olarak çalışmaktaydı (TBMM Albümü, 2010:1808).

⁶⁶ Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olan Semih Akbil, Dışişleri Bakanlığında çalışmıştır. 1976-78 yılları arasında Roma Büyükelçisi, 1978-79 yıllarında Brezilya Büyükelçiliğini yapmıştır. 1984 yılında Madrid Büyükelçiliği görevi sırasında hayatını kaybetmiştir (URL-64, 2024).

⁶⁷ Orhan Alsaç, Ankara Lions Kulübünün kurulduğu dönem Orta Doğu Teknik Üniversite Rektör Yardımcısı olarak görev yapmaktaydı. Aynı zamanda Hür ve Kabul Edilmiş Büyük Masonlar Locasında, Büyük Kurula seçilmiş ve 1988 yılında Büyük Üstatlığa seçilmiştir (URL-25, 2024).

⁶⁸ Galatasaray Lisesi'nden mezun bazı kişiler tarafından yazılan Silsile-i Sultani kitabının yazarları arasında yer alan Fuat Diriker, birçok Galatasaray kurumunda yöneticilik yapmıştır. Kurucularından olduğu Ankara Lions Kulübünde halen üyeliği bulunmaktadır (URL-65,2024).

⁶⁹ Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olan Hicri Fişek, İsviçre'de doktorasını tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde asistanlığa başlamıştır. 1962-64 yılları arasında fakülte dekanlığını yapmıştır. 1989 yılında kurulan Atatürkçü Düşünce Derneğinin kurucu üyelerindendir (URL-66, 2024).

⁷⁰ Safai İnal, Türk Masonları tarafında 1964'te kurulan Üçgül Locası kurucuları arasında yer almaktadır (Taşdelen, 2019b).

Orhan Orel	Türk Vatandaşı	Emek. Alb. – İktisatçı	Gelibolu Sok. 3/18, Kavaklıdere
Mustafa Özalp	Türk Vatandaşı	Öğretmen	Turgut Reis Cad. 4/9, Maltepe
İlhan Özdil	Türk Vatandaşı	Eğitimci – İdareci	Özveren Sok. 39/10, Yenışehir
Selahattin Toker ⁷¹	Türk Vatandaşı	Avukat	Sümer Sokak 38/5, Yenışehir
Ragıp Üner ⁷²	Türk Vatandaşı	Doktor	Ziya Gökalp Cad. 62/10, Yenışehir

3.2.6. Konya Lions Kulübü

1965 yılında kurulan Konya Lions Kulübü'nün Bakanlar Kurulu tarafından 9.12.1965 tarihli 6/5649 sayılı kararı ile ULKB ile işbirliği yapmasına izin verilmiştir.⁷³ Konya Lions Kulübünün ULKB tarafından tescili 5.1.1966 tarihinde yapılmıştır (Ballar, 1973:205).

Tablo 3.6. Konya Lions Kulübü Müteşebbis İdare Heyeti⁷⁴

Adı Soyadı	Görevi	Mesleği
Ahmet Hilmi Nalçacı ⁷⁵	Başkan	Konya Belediye Başkanı
Faik Sevilir	Başkan Vekili	Yük. Müh. Müteahhid
Süleyman Ertüzün	Başkan Vekili	Röntgen Mütahassısı
Ömer Ekenoğlu	Sekreter	Veteriner
Namık Sayse	Muhasip	Ziraat Bnk. Şube Müdürü
Sıtkı Bilgin ⁷⁶	Üye	Avukat
İhsan Onar	Üye	Avukat (Baro Başkanı)

Tablo 3.7. Konya Lions Kulübü Kurucu Heyeti⁷⁷

Adı Soyadı	Uyruk	Mesleği	Adresi
Nurettin Ayyüce	Türk Vatandaşı	Dâhiliye Müt.	Kale Önu Sk. Sevilir Apt.
Sıtkı Bilgin	Türk Vatandaşı	Avukat	Yeni Meram Cd. No. 12/3
Müştak Canbilen	Türk Vatandaşı	Müteahhid	İhsaniye Mh. Form. Apt.
Rahmi Çalışkan	Türk Vatandaşı	Yüksek Mühendis	Anıt Alanı Anıt Apt. No. 13/11

⁷¹ Avukat olan Selahattin Toker aynı zamanda X. Dönem Elazığ Milletvekili olarak mecliste bulunmuştur (TBMM Albümü, 2010:630)

⁷² Ragıp Üner, Ankara Lions Kulübünün kurulduğu dönem Cumhuriyet Senatosu üyesidir (TBMM Albümü, 2010:1009).

⁷³ BCA, 30-18-1-2-191-76-1

⁷⁴ BCA, 30-18-1-2-191-76-1

⁷⁵ Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu olan Ahmet Hilmi Nalçacı, 1963-69 yılları arasında Adalet Partisi'nden Konya Belediye Başkanlığını yapmıştır (Özgül, 2022).

⁷⁶ Sıtkı Bilgin, 1958-60 yıllarında Konya Belediye Başkanlığını yapmıştır (URL-74, 2024)

⁷⁷ BCA, 30-18-1-2-191-76-1

Ömer Ekenoğlu	Türk Vatandaşı	Veteriner	Beyhekim Mh. Kale Önü Sk. No.5/2
Süleyman Ertüzün	Türk Vatandaşı	Röntgen Müt.	Alaaddin Bulvarı Gazi Alemşah 33
Nazif İlday	Türk Vatandaşı	Göz Müt.	Zafer Meydanı Küçükköyle Apt. 9
Nihat Kalfazade	Türk Vatandaşı	T. Emlak Kr. Bnk.	Anıt Civarı Wmlak Bankası Lojmanı
Adil Karağaç	Türk Vatandaşı	Eczacı	Beyhekim Mh. Zümrüt Apt. Kat.4
Haydar Koyuncu ⁷⁸	Türk Vatandaşı	Avukat	Mimar Muzafer Cd. No.102
Gani Kılınç	Türk Vatandaşı	Tüccar	Horozluhan Sitesi 3. Kapı No.36
Hilmi Nalçacı	Türk Vatandaşı	Belediye Bşk.	Beyhekim Mh. Nalçacı Apt.
İhsan Onar	Türk Vatandaşı	Avukat	Şems Mh. Şeyh Ziya Sk. No.38
Mehmet Ortaer	Türk Vatandaşı	Mali Müşavşir	Akbaş Mh. Mimar Kelük Sk. No.10
Faruk Özdündar	Türk Vatandaşı	Eczacı	Zafer Meydanı Erkaya Apt. Kat.3
Sırrı Sandıkçı	Türk Vatandaşı	E.S.O. İşl. Md.	Devle Mh. Hattat Mahbup Sk. No.15
Namık Saysel	Türk Vatandaşı	Ziraat Bnk. Md.	Ziraat Bankası Lojmanı
Faik Sevilir	Türk Vatandaşı	Yüksek Mühendis	-
Nezihi Tankurt	Türk Vatandaşı	C. Savcısı	Beyhekim Mh. Nergis Apt.
Fazıl Tosyalı	Türk Vatandaşı	Vali Muavini	Anıt Alanı Vilayet Lojmanı
Sedat Kısakürek	Türk Vatandaşı	Hakim	-

3.3.Lions Kulüpleri Yönetim Çevresi

Birçok ülkede Lions Kulübünün kurulması ve ulusların farklı yasalara göre yönetilmesi kulüplerin tek bir merkezden yönetilmesini imkânsız kılmaktadır. Ulusal düzeyde yeterli sayıda kulübün kurulması yönetim çevresi oluşturulması gerekmektedir. Yönetim çevresi; kurulan kulüplerin yönetilmesi, hizmet politikalarına uyması ve ULKB'nin kuralları çerçevesinde hizmet edilmesini sistematik bir şekilde yürütmeyi amaçlamaktadır (Ayrıl, 2002-2003:43).

Türkiye’de Lions Kulüplerinin sayısının kısa sürede hızla artması Uluslararası Lions Tüzüğü’ne göre Provisional District 118’in⁷⁹ (Geçici Yönetim Çevresi) oluşturulmasını ve açılan Lions Kulüplerinin belirli bir düzene göre yönetilmesi ihtiyacını doğurmuştur. İlk etapta Fahrettin Kerim Gökay tarafından Türkiye’de kurulan Lions Kulüpleri arasında iş birliği olması amacı ve geçici yönetim çevresinin oluşturulması için diğer kulüplerin idare

⁷⁸ Haydar Koyuncu, 17. ve 18. dönem milletvekilliği yapmıştır (TBMM Albümü, 2010:1215).

⁷⁹ Avrupa bölgesinde (Kod No:100) Lions’u kabul eden 18. Ülkenin Türkiye olmasından dolayı 118 sayısı yönetim çevrelerinde kullanılmıştır (Ayrıl, 2002-2003:40).

heyetlerinden temsilcilerinin katılımı ile 14 Şubat 1968 tarihinde toplantı düzenlenmiştir (Ballar, 2016:113-119).

1968 tarihinde oluşturulan geçici yönetim çevresi 21 Şubat 1982 tarihinde yapılan toplantı ile Marmara Yönetim Çevresi (118-T)⁸⁰ ve Anadolu Yönetim Çevresi (118-U) olmak üzere iki farklı kola ayrılmıştır. Böylelikle Türkiye’de Multiple District (MD-118) yani çoğul yönetim sistemine geçilmiştir. 118-T ve 118-U yönetim çevrelerinin ardından 1989 yılında 118-R yönetim çevresi, 1990 yılında 118-K yönetim çevresi ve 1992-1993 yıllarında 118-E ve 118-Y yönetim çevreleri kurulmuştur (Ayrıl, 2002-2003:48).

3.4.Türkiye’de Lions Kulüplerinin Kurduğu Vakıflar

Türkiye’de günümüzde Lions Kulüpleri tarafından birbirinden bağımsız yaklaşık 20 vakıf kurulmuş ve hizmet vermektedir (URL-26, 2024).

3.4.1. Altı Nokta Körler Vakfı

Altı Nokta Körler Vakfı; Lions Kulüpleri tarafından körlerin eğitilmesi, rehabilite edilmesi, iş hayatına kazandırılması ve körlüğün önlenmesi gibi çeşitli amaçlara hizmet etmek amacıyla İstanbul Valiliği, İstanbul Belediyesi ve Milliyet Gazetesi gibi kuruluşlarında desteğiyle 1972 yılında İstanbul’da kurulmuştur. Vakıf, Bakanlar Kurulunun 26.11.1971 tarihli 7/3492 tarihli kararı ile vergiden muaf tutulmuştur. Günümüzde aktif olarak hizmet vermektedir (Ayrıl, 2002-2003:74).

3.4.2. Türkiye Körler Vakfı

Türkiye Körler Vakfı, Altı Nokta Körler Vakfı gibi körlerin eğitilmesi, iş hayatına kazandırılması, rehabilite edilmesi gibi amaçlara hizmet etmek amacıyla Ankara Valiliği, Ankara Belediyesi, Türkiye Görme Engelliler Derneği gibi kuruluşların desteğiyle 1974 yılında Ankara’da kurulmuştur. 1982 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

⁸⁰ Yönetim Çevrelerinin bölgelere ayrılması ve ayrılan bölgeleri tasvir etmek amacıyla 118 sayısının yanına sırasıyla T-U-R-K-E-Y harflerinin kullanılmasının sebebi ise bağlı olduğu ülkenin baş harflerinin kullanılmasının tercih edilmesidir (Ayrıl, 2002-2003:48).

Genel Müdürlüğü ile protokol imzalayarak etkinliklerini beraber sürdürmüşlerdir (URL-27, 2024).

3.4.3. Türk Kalp Vakfı

Yaygın görülen kalp ve damar hastalıkları üzerine farkındalık yaratmak ve halkın ücretsiz faydalanabileceği bazı sağlık hizmetlerini sunmak amacıyla 1975'te İstanbul'da kurulmuştur. Türk Kalp Vakfı, 1995 yılında Avrupa Kalp Birliği, 2001 yılında ise Dünya Kalp Federasyonu'nun resmi üyesi olmuştur (URL-28, 2024).

3.4.4. Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı (KORUNCUK)

Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı, kimsesiz veya korunmaya ihtiyacı olan çocukları psikolojik ve fizyolojik anlamda iyileştirmeyi hedefleyen, barınma ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik çalışmalar yürüten ve çocuklara maddi manevi destek sağlanması amacıyla 1979 yılında kurulmuştur (Ayrıl, 2002-2003:76). Vakıf, Bakanlar Kurulu tarafından 17.12.1989 tarihli 1989/14827 sayılı karar ile vergiden muaf tutulmuştur (URL-29, 2024).

3.4.5. Türk Lions Vakfı

Kuruluş çalışmaları 1979 yılında başlayan ve 1984 yılında tescil ettirilen Türk Lions Vakfı, Türk Lions'unun ana vakfidir. Toplumunu ilgilendiren sağlık, sosyal, eğitim, ekonomik ve kültürel ihtiyaçların Türk Lions Kulüpleri tarafından karşılanmasına yönelik hizmetlerin koordine edilmesi amacıyla kurulmuştur. Kurulduğu tarihte öncelikli olarak çevre sorunları ve insan sağlığı gibi konulara öncelik veren vakıf zamanla hizmet yelpazesini geliştirmiş ve U11 ana başlık altında toplamıştır⁸¹ (Çelikel, 1985-1986:16).

3.4.6. Göz Nurunu Koruma Vakfı

Altı Nokta Körler Vakfı ve Türkiye Körler Vakfı ile aynı amaca hizmet etmesi için 1984 yılında kurulmuştur. Dünya'da ve Türkiye'de ciddi sayıda insanın göz sorunları maddi

⁸¹ Detayı bilgi için bkz: https://turklionsvakfi.org/?page_id=7043 Madde 3

durumları yetersizliği nedeniyle körlük ile sonuçlanmaktadır. Göz Nurunu Koruma Vakfı insanların bilinçlenmesi ve bu tür önlenabilir göz rahatsızlığı sorunlarını topluma ücretsiz bir şekilde kazandırmayı hedefleyerek çalışmalar yürütmüştür (Ayrat, 2002-2003:72).

3.4.7. Türk Böbrek Vakfı

Türk Böbrek Vakfı, 3 ana temada hizmet vermeyi amaçlamıştır. Birincisi, böbrek sağlığının korunması ve böbrek hastalıkları ile mücadele, ikinci teması kronik böbrek yetmezliği hastalarına diyaliz tedavisinin sunulması ve son olarak üçüncü olarak yine böbrek yetmezliği hastalarına böbrek naklinin sağlanmasıdır. Toplumu bu yönde bilinçlendirmek ve toplumun ciddi bir kesiminin sahip olduğu bu rahatsızlıklara yönelik hizmet edilmesi amacıyla 30 Mayıs 1985 yılında kurulmuştur (URL-30, 2024).

4. ROTARY KULÜPLERİ

4.1.Tarihçe

Amerika'nın Şikago eyaletinde Avukatlık yapan Paul Harris⁸², kömür ticareti yapan Silvester Schiele, Maden Mühendisi Gustavus Lohehr ve Terzi Hiram Shorey ile düzenli olarak buluşup yeni fikirler geliştirmişlerdir. Düzenli olarak birbirlerinin ofislerinde buluşan bu arkadaş grubu iş adamlarının kaynaşmaları ve topluma hizmet odaklı bir topluluk oluşturma kararı almışlardır. Taşradan gelen ve metropol şehirlere uyum sağlayamaya çalışan, kendilerini daha da geliştirmeleri ve topluma yararlı olacak aktivitelerde bulunmak isteyen farklı meslek grupları arasında kaynaşmanın sağlanabilmesi amacıyla kulübün temelleri oluşturulmaya başlanmıştır (Ranlett, 1982).

Toplantıların resmiyet kazanması, amaçlarının belirlenmesi ve oluşturulacak kulübün temel çerçevesinin oluşturulması için çalışmalar başlatılmıştır. Kulübün ismine yönelik farklı görüşler mevcut olsa da, “bir ana eksen etrafında dönüşüm” anlamına karşılık gelen Rotary kelimesi tercih edilmiştir. Rotary Kulüplerinin temel amacının “Kendinden önce hizmet” olması aynı amaç doğrultusunda bulunan insanların topluluk tarafından kabul görüleceğinin önünü açmıştır. Bu doğrultuda dünyada ilk defa hizmet odaklı bir kulüp kurulmuştur. Kulübün amacının iyilik ve hizmet olması şu sözler ile anlatılmaktadır:

“Rotary yeryüzünde barış ve iyi niyetin kurulmasına yardımcı olmak, bütün mesleklerde yüksek ahlak standartlarını teşvik etmek ve insanlığa hizmet vermek amacıyla bir araya gelen iş ve meslek sahibi kişilerin dünya çapında örgütlendiği bir hizmet kuruluşudur.” (Sulaoğlu, 1999:11).

İlk başlarda birbirlerinin ofislerinde buluşup yapılan toplantılar zamanla Rotary Kulübünün nüfusunun çoğalmasından sonra yetersiz kalmıştır. Bu bağlamda toplantıların sabit bir mekânda ve belirli bir düzene tabii olacak şekilde düzenlemeye başlamışlardır. Bu sistematik dönüşümler, Rotary Kulübü'nün oluşumu ve büyümesinde önemli gelişmeler olarak kaydedilmiştir (Eğrikavuk⁸³, 1982:6).

⁸² 19 Nisan 1968 tarihinde doğan Paul Harris, 1891'de Iowa Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştir. 1896'da Şikago'ya yerleşerek avukatlık bürosunu açmıştır. 1905 yılında arkadaşları olan Gustavus Loehr, Silvester Schiele ve Hiram Shorey ile beraber Rotary Kulübü'nü kurmuştur. Rotary Kulübünü uluslararası boyuta taşımak için farklı ülkelerde toplantılara katılarak çalışmalar yapmıştır. Rotary Kulüplerinin kurucusu olarak bilinen Paul Harris 1947 yılında ölmüştür (URL-33, 2024).

⁸³ 1982-83 döneminde Guvernörlük yapan Ünver Eğrikavuk; yeni kulüpler kurulurken bilgi yetersizliğini önlemek amacıyla, geçmiş dönemlerde Rotaryenler tarafından çevirisi yapılan belgeleri güncel hale getirerek “Rotary” kitabını yazmıştır (Eğrikavuk, 1982).

Rotary Kulübünün kurulduğu dönemin şartlarına bakılacak olursa egemen olan ideolojinin kapitalizm⁸⁴ olduğu bilinmektedir. Kapitalizmin getirdiği düşünce ve yaşam biçiminde aynı meslek grupları arasında dayanışmadan ziyade rekabet ve sektörün öncüsü olabilme düşünceleri hâkimdir. Buna karşılık Rotary Kulüpleri, meslektaşların rekabet içerisinde olmalarını değil dayanışma içerisinde olmalarını hedeflemiştir (Sulaoğlu, 1999:12).

Rotary Kulübünün kuruluş amacı dayanışmanın ötesinde gerek ulusal sınırlar içerisinde gerekse uluslararası arenada barışçıl ortamın sağlanmasıdır. Hizmet etmeyi ana ideoloji olarak benimseyen Rotaryenler, tarafsız bir şekilde dil, din ve ırk gibi insanları birbirinden ayıran unsurları ikincil planda tutarak insanlığa iyilik çerçevesinde maksimum fayda sağlamayı hedef olarak belirlemişlerdir. Bu bağlamda; 1915 yılında kurulan Kwanis⁸⁵, 1917’de kurulan Lions ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Kültür ve Bilim (UNESCO) gibi organizasyonların kuruluşuna zemin hazırlamıştır (URL-34, 2024).

Zamanla Rotary Kulübü hem işleyiş hem de birçok mevzuat açısından oturmuş ve farklı şehirlerde kulübün devamının kurulma isteğini ön plana çıkarmıştır. 1908 yılında, San Francisco’da 2 No’lu Rotary Kulübünün kurulması ile birlikte büyümenin ilk adımları atılmıştır. 1910 yılında Amerika’da mevcut Rotary Kulübü sayısı 16’yı, üye sayısı ise 1500’ü bulmuştur. 16 kulüp tarafından “*Ulusal Rotary Kulüpleri Birliği*” kurulmuş ve başkanlık görevi için Paul Harris seçilmiştir. 1911 yılında Kanada’da kurulan Wipping Rotary Kulübü ile uluslararası boyuta ulaşılmıştır. Kısa zamanda büyük gelişmeler yaşayan Rotary Kulübünün resmi yayın organı olan The National Rotarian kurulmuş ve yayın hayatına başlamıştır (Sulaoğlu, 1999:12-13).

Rotary Kulübünün Kanada’dan sonra 1912’de İskoçya’da kurulması ile birlikte yeni bir ülkede daha hizmet vermeye başladığı bilinmektedir. Bu süreçte kulübün resmi adı Ulusal Rotary Kulüpleri Birliği yerine Uluslararası Rotary Kulüpleri Birliği olarak değiştirilmiştir. Resmi yayın organı olan The National Rotarian dergisinin adı ise The Rotarian olarak değiştirilmiştir. Aynı dönem kulübün ilk nizamnamesi oluşturulmuştur.

⁸⁴ Kapitalizm basitçe sektörlerde öncü olmayı ve tekelleşmeyi benimseyen, piyasaya bütünüyle hâkim olmayı hedefleyen ekonomik sistemdir (Alptekin, 2015:232).

⁸⁵ 1915 yılında Amerika’da kurulan Kwanis Kulübü, benzer iş yapanların bir çatı altında toplanarak hem kendilerine hem de topluma faydalı olacak şekilde iş imkânı ve ortamlarının geliştirilmesini hedeflemiştir. İdeoloji ve işleyiş bakımından Rotary ve Lions Kulüpleriyle benzerlik göstermektedir. “*İnşa Ediyoruz*” sloganıyla bilinmektedir (URL-35, 2024).

1912 Temmuz ayında ise kulübün sayısı 50'ye, üye sayısı da yaklaşık 5.000'ne ulaşmıştır (Eğrikavuk, 1982:10).

Resim 4.1. 1911 Yılında Basılan İlk The National Rotarian Dergisi (URL-38, 2024)

Hulki Cezivoğlu'nun Masonluk ve Rotaryenlik kitabında kulübün logosu için yapılmış olan tasvir: *“Çarklar var, ortasında da bir iv var. Yani bu hizmeti simgeliyor. 1923'lerde en son bu halini almıştır. Ortasında da bir yarın vardır. O da sadece çarkın kendi başına bir hizmet için yeterli olmadığı, bunun şafta akuple olması gerektiğidir. O nedenle de orada bir oyuk vardır.”* şeklindedir (Cevizoğlu, 2003:78) Buna karşılık, Ünver Eğrikavuk'un Rotary kitabında amblemin herhangi bir resmi anlam taşımadığı belirtilmiştir (Eğrikavuk, 1982:32).

Hulki Cezivoğlu'nun Masonluk ve Rotaryenlik kitabında kulübün logosu için yapılmış olan tasvir: *“Çarklar var, ortasında da bir iv var. Yani bu hizmeti simgeliyor. 1923'lerde en son bu halini almıştır. Ortasında da bir yarın vardır. O da sadece çarkın kendi başına bir hizmet için yeterli olmadığı, bunun şafta akuple olması gerektiğidir. O nedenle de orada bir oyuk vardır.”* şeklindedir (Cevizoğlu, 2003:78) Buna karşılık, Ünver Eğrikavuk'un Rotary kitabında amblemin herhangi bir resmi anlam taşımadığı belirtilmiştir (Eğrikavuk, 1982:32).

Resim 4.2. Uluslararası Rotary Kulüpleri Birliği Amblemi (URL-36, 2024)

Birinci Dünya Savaşının yaşandığı yıllarda Rotary Kulüplerinin Avrupa'ya doğru büyümesi güçleşmiştir. Bu süreçte Amerika kıtasında büyüme gösteren Rotary Kulübü resmi

dili İngilizce olmayan Küba'da kurularak dil, din ve ırk gibi faktörlerin üstünde faaliyet halinde olmak istediğini göstermiştir. Amerika'nın 1917 yılında Birinci Dünya Savaşı'na dâhil olmasıyla beraber Rotary Kulüpleri hükümet ve savaş yanlısı politikalar izlemiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte kulübün büyümeleri ivme kazanmış ve Filipin Adaları, Çin ve Japonya gibi Uzak Doğu Ülkelerinde kulüpler kurmuştur. 1921 yılında toplamda 975 Rotary Kulübü ve yaklaşık 70.000 üyesi bulunmaktaydı (Eğrikavuk, 1982:13). Orta Doğu'da gelişiminin ilk adımları Filistin'de kurulması ile birlikte olmuştur. 1921 yılında Filistin'de kurulan Rotary Kulübü Orta Doğu'nun en eski Rotary Kulübü ünvanına sahiptir (Hoca, 1990:235).

Uluslararası Rotary Kulübü tarafından 1968'de 18-30 yaş aralığındaki gençlerin; liderlik becerilerini geliştirmelerini, topluma hizmet etmelerini ve uluslararası dostluklar kurmalarını amaçlayan Rotaract Kulübü kurulmuştur. Rotaract kelimesi, Rotary ve Türkçe'de çalışma, davranış, eylem ve faaliyet anlamlarına karşılık gelen Action kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Rotary Kulübünün desteği ile ya da bağımsız bir kulüp olarak hizmet verebilmektedir. Dünya genelinde 180 ülkede 200 binden fazla üyeye sahiptir (URL-75, 2024).

Rotary Kulüplerinde; faal üyeler, ek faal üyeler, kıdemli faal üyeler, emekli üyeler ve onur üyeleri olmak üzere 5 farklı üyelik çeşidi mevcuttur. Faal üyelik için; meslek ve ticari alanda başarılı olmak, iyi bir iş insanı olarak tanınmış olmak ve ya icra ettiği mesleğinde yetkili bir isim olmak gibi kriterler bulunmaktadır. Üyelikten ayrılmak için; amacından uzaklaşmak, aidat ödemelerinin yapılmaması, toplantılara katılım sağlanmaması, üyelik başlangıcındaki mesleğinden ya da bağlı olduğu şirketten ayrılması veya üyelikten istifa etmesi gibi durumların söz konusu olması gerekmektedir. Ek faal üyelik için kriterlerin faal üyeler ile aynı olmasına ek olarak mevcut bir faal üyenin referansı doğrultusunda yapılan üyelik çeşididir. Ek faal üyeliğin sonlandırılması için yine aynı şekilde faal üyelikte geçerli olan gerekçelere ek olarak, referans olan faal üyenin kulüpten ayrılması durumunda ek faal üyenin de üyelik süreci bitmektedir. Emekli üyelik için; faal üyelik sürecinde devam eden meslek veya iş hayatının bitmiş olması ya da Rotary Kulübünde minimum 5 sene faal üye olarak hizmet etmiş olması gibi birkaç şart mevcuttur. Emekli üyeliğin sona ermesi için; yeniden iş hayatına girilmiş olması veya emekli üye olarak bağlı olduğu kulübün bölge sınırları dışında bir konuma taşınmış olması gibi durumların yaşanması gerekmektedir. Onur üyesi olabilmek için; bağlı olduğu kulübe üstün başarılar niteliğinde hizmet etmiş olması ve kulüp tarafından onur üye olarak seçilmesi gerekmektedir. Onur üyeleri yıllık aidat

ödemekten muaf tutulmak ve kulüp tarafından görevlendirme yapılmamak gibi ayrıcalıklara sahiptir. Onur üye olarak seçilen tarihten 30 Haziran'a kadar statü ve ayrıcalıklar devam etmektedir. Kulüp tarafından tekrar onu üyeliğe seçilmemesi durumunda onur üyeliği sona ermektedir (Eğrikavuk, 1982:35-37).

4.2. Türkiye’de Rotary Kulübünün Kurulma Süreci

Türkiye’de Rotary Kulübünün kurulmasına ilişkin çalışmalar 1928 yılına dayanmaktadır. The Rotarian Dergisi’nde 1920 yılında Türkiye’yi ve 1930 yılında ise Atatürk ve Devrimlerini içeren yazı yazılmıştır. Rotary Kulübünün dünyadaki gelişimi kulüp tarafından temsilcilerin bireysel temasları odaklı gelişmiştir. Bu strateji çerçevesinde Rotary Kulüplerini temsil etmek ve Türkiye’de kurulmasına öncülük etmesi amacıyla James W. Davidson 1928 yılında Türkiye’ye gelmiştir. Davidson dönemin İç İşleri Bakanı Şükrü Kaya ile görüşmeler yapmıştır. Ancak dönemin siyasi koşullarının kulübün kurulmasına elverişli olmamasından kaynaklı herhangi sonuca ulaşılmamıştır (URL-37, 2024).

Rotary Kulübünün Türkiye’de de kurulması 1950’li yıllarında yeniden gündeme gelmiştir. 1950-1952 yılları arasında Falih Rıfkı Atay⁸⁶, Ahmet Emin Yalman⁸⁷, Münici Kapani⁸⁸ ve Ahmet Şükrü Esmer⁸⁹ tarafından kulübün olanaklarının araştırılması ve sonrasında Ankara’da Rotary Kulübü kurulması için çalışmalar başlatılmıştır. Ancak yapılan çalışmaların neticesi olumsuz olmuştur(Sulaoğlu, 1999:13).

İşıl Apracı’nın Ahmet Şükrü Esmer’in hayatını incelediği çalışmasında Rotary Kulübü’nün açılması hususundaki çalışmaların ilk etapta başarısızlık ile sonuçlanmasının

⁸⁶ 1984 yılında İstanbul’da doğan Falih Rıfkı Atay, Türk gazeteci ve siyasetçi olarak bilinmektedir. Mustafa Kemal Atatürk’ün başyazarı olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında kuruluş çalışmalarını yakından takip ederek desteklemiş ve milletvekili olarak görev yapmıştır. Hayatı boyunca siyasi ideoloji olarak Kemalizm düşüncesini benimsemiş ve savunmuştur. Demokrat Parti’nin demokrasiye aykırı bir iktidar hayatı sürdüklerini düşünmüştür. Nitekim 27 Mayıs 1960 Darbesinin Atatürk İlke ve İlkelerinin yaşatılabilmesi için gerekli olduğunu ileri sürmüştür (Çolaker, 2008).

⁸⁷ 1988’de Selanik’te doğan Ahmet Emin Yalman, Türkiye’de modern gazetecilik anlayışının gelişmesinde önemli rol oynayan Türk gazeteci-yazardır. Milli Mücadele yıllarında Mustafa Kemal Atatürk’e destek veren İstanbul gazetecilerinin arasında yer almaktadır. Atatürk’ün ölümünden sonra Cumhuriyet Halk Partisi’nin liberalizmden uzak politikalarını eleştiren yazılar yazmıştır. Demokrat Parti’nin kuruluş sürecinde halkın partiyi ve ideolojilerini yakından tanımaları adına bu yönde yazılar yazmıştır. İlerleyen dönemlerde Demokrat Parti’nin tutumlarını eleştirerek partiden uzaklaşmıştır. Ahmet Emin Yalman’ın siyasi görüşünün liberalizm temelli Kemalizm olduğunu söylemek mümkündür (Dinçşahin, 2012).

⁸⁸ Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde profesörlük yapan Münici Kapani aynı zamanda 1960 Darbesi sonrasında Milli Birlik Komitesi temsilciliğini de yapmıştır (TBMM Albümü, 2010:1644).

⁸⁹ Ahmet Şükrü Esmer, Türkiye’de Siyasi Tarih alanında yazdığı “*Siyasi Tarih*” kitabıyla bu alanın eğitiminin kurucusu olarak bilinmektedir. Türk Siyasetçi, tarihçi ve gazeteci olan Ahmet Şükrü Esmer 1939 yılında İstanbul milletvekili seçilerek Türk siyasetinde yerini almıştır (Arpacı, 2005).

sebebinin yapılan çalışmaların başvuruya dönüştürülmemiş olmasından kaynaklı olduğu belirtilmiştir. Yine aynı çalışma içerisinde yer alan ifadeye göre dönemin siyasi koşullarının, tek partili hayattan çok partili hayata geçiş aşamasında ABD kökenli bir kulübün toplum tarafından yanlış algılanmasından dolayı başarısız olduğu sonucuna varılmıştır (Arpacı, 2005:124).

Hulki Cevizoğlu'nun Masonluk ve Rotaryenlik kitabında Aydınlık Gazetesi yazarı Adnan Akfırat ile yapılan röportajda, Türkiye'de Rotary Kulüplerinin kurulmak istenmesinin sebebi Akfırat'ın şu sözleri ile okuyuculara aktarılmıştır:

“1935 yılında Türkiye’de Mason Dernekleri, Atatürk’ün bizzat emri ve direktifiyle, kökü dışarıda olduğu için olduğu için kapatılıyor. Mason Derneklerinin tekrar açılması da Demokrat Parti iktidarıyla 1950’den sonra oluyor. Dernekler Yasası (Emniyet Genel Müdürlüğü’nde) kayıtlarına göre, 6 Ocak 1951’de Ankara’da kuruluyor ilk Rotary derneği. Aslında bu tarihler, çok anlamlı tarihler. Şimdi Türkiye’de 1950’yle şöyle bir süreç başladı biliyorsunuz, bütün kamuoyu da biliyor. Biz o zaman küçük Amerika olacağız diye yola çıktık. 1950’lerin bir diğer özelliği şu. Dünya Bankası kuruldu, IMF kuruldu. Dünya Bankası, IMF’nin yanında da bu tür Rotary gibi kulüplerin dünyanın her tarafında halka hizmet verecek kuruluşlar olarak faaliyete geçme dönemi başladı. Devlet sağlık yatırımlarını, eğitim yatırımlarını toplumsal fonlarını kısıyor. IMF’in yapısal uyum programları gerekçe gösterilerek. Bunun yerini de Non-Governmental Organization denilen kuruluşlar alıyor. Rotary ve Lions Kulüpleri dünyanın her tarafında Amerika’nın geliştirdiği NGO’ların ilk örnekleridir.” (Cevizoğlu, 2003:89).

Ahmet Şükrü Esmer ve arkadaşlarının Türkiye’de Rotary Kulübünün kurulmasına ilişkin çabalarını Işıl Arpacı çalışmasında Esmer’in Rotary Kulübünün kuruluş yıllarının Amerika’da eğitim gördüğü yıllara denk gelmesinden kaynaklı kulüpten etkilenmiş olma ihtimaline bağlamaktadır. Bir başka gerekçe olarak ise Türkiye’nin serbest piyasa ekonomisinin gelişmesine yönelik bir girişim olması gösterilmektedir. Rotary Kulübü’nün Türkiye’ye giriş yıllarının siyasi koşullarına bakıldığı zaman Kıbrıs olaylarının henüz başlamamız olmamasından kaynaklı Amerika karşıtı düşüncelerin olmaması ve bu tarz kulüplerin iki ülke arasında ilişkilerin geliştirilmesine yönelik köprü görevi olarak görülmesi de Türkiye’de Rotary Kulübü kurulmasının istenmesiyle ilişkilendirilmektedir (Arpacı, 2005:126-127).

Literatürde yer alan bu bilgiler haricinde Rotary Kulübü’nün Türkiye resmi internet sayfasında yer alan bilgiye göre ise 1950 yıllarında yapılan bu girişimlerin İç İşleri Bakanlığı’na sunulması sonucunda kulübün yalnızca erkek üyeleri kabul etmesinden dolayı anayasada yer alan Kadın Erkek Eşitliği ilkesine aykırı olduğu gerekçesi ile reddedildiği yönündedir (URL-37, 2024).

4.2.1. Ankara Rotary Kulübü

Rotary Kulübünün Türkiye’de kurulmasına karşılık başlatılan ilk çalışmaların olumsuz sonuçlanmasından kısa bir süre sonra dönemin TBMM Başkanlığını yapan Refik Koraltan’ın⁹⁰ oğlu Oğuzhan Koraltan⁹¹ Amerika’da eğitim gördüğü yıllarda Rotary Kulübünü yakından tanıma fırsatı elde etmiş ve Türkiye’de kurulmasına yönelik yeni çalışmalar başlatmıştır. Oğuzhan Koraltan’ın Meclis Başkanının oğlu olması Kulübün kurulma sürecindeki resmi görüşmelerde kolaylık sağlamış ve çalışmalar ivme kazanmıştır. Aynı dönemde Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Amerika’ya gitmesi ve Rotary Kulüplerinde konuşmalar yapması kulübü ve işleyişini yakından görmesi kulübün Türkiye’de kurulmasına ilişkin bir başka fırsat oluşmasını sağlamıştır (Sulaoğlu, 1999:13).

Uluslararası Rotary Kulübü Başkanı J. Serratosa Cibils tarafından 245. Bölge Guvernörü Augustin J. Catoni aracılığıyla Türkiye’de Rotary Kulübünün kurulması yeniden gündeme getirilmiştir. Bu bağlamda Catoni Ankara’ya gelmiş ve kulübün yönetim kurulunda olmasını arzu ettiği yerli ve yabancı iş adamlarının bulunduğu bir yemek organize edilmiştir. Yapılan bu toplantıda Rotary hakkında bilgilere sahip olan Oğuzhan Koraltan’a kulübün kurulması teklif edilmiştir (URL-37, 2024).

Sürecin başlaması üzerine Rotary International’ın ana tüzüğü Türk yasalara uygun olacak şekilde Ankara Rotary Kulübünün Ana Tüzüğü hazırlanmıştır. Resmi başvurunun yapılmasının ardından Bakanlar Kurulu kararı doğrultusunda kulübün kurulmasına ve Rotary International ile işbirliği yapılmasına izin verilmiştir⁹² (URL-40, 2024). 23 Mart 1955 tarihinde Oğuzhan Koraltan, Nail Avunduk ve Mukbil Özyörük’ün kurucu listesinde yer aldığı Ankara Rotary Kulübü kurulmuştur (Sulaoğlu, 1999:13). Kulübün ilk başkanı Türkiye

⁹⁰ Demokrat Parti’nin kurucuları arasında yer alan Refik Koraltan, Türk Siyasetçisidir. 1946 yılında yapılan seçimle İçel Milletvekili olarak mecliste bulunan Koraltan, 1950 yılında Demokrat Parti’nin iktidara gelmesiyle birlikte TBMM Başkanlığı yapmıştır. 1950-1960 yıllarında meclis başkanlığını yapmıştır. 27 Mayıs Askeri Darbesinden sonra başta Anayasayı İhlal Davası olmak üzere hakkında birçok dava açılmıştır. Yassıada Mahkemelerinde yargılanan Koraltan, hakkında idam kararı verilen 14 kişiden birisi olmuştur. İdam cezası ilk etapta müebbet hapis cezasına çevrilmiştir. 26 Eylül 1964 yılında getirilen Siyasi AF Kanunu ile serbest bırakılmıştır. Cezaevinden çıktıktan sonra siyasete geri dönüş yapmayan Koraltan’ın Türk Siyasal hayatındaki yeri 27 Mayıs 1960 Darbesi ile sona ermiştir (Yıldırım, 2017).

⁹¹ 1931 doğumlu olan Oğuzhan Koraltan Türkiye Rotary Kulüplerinin kurucusu olarak bilinmektedir. Kulübün kurulduğu dönem serbest meslek sahibidir (Yıldırım, 2017). Ankara’da Amerika Lima Export Şirketi’nde çalışan Oğuzhan Koraltan, 1960 darbesinden sonra tutuklanmıştır. Ancak sonrasında asker kaçağı olması gerekçesiyle askerliğini yapması için gönderilmiştir. İlerleyen süreçlerde ise Oğuzhan Koraltan’ın dava dosyası Refik Koraltan’ın dosyası ile birleştirilmiştir (Yüksel, 2016).

⁹² BCA, 30-18-1-2-138-120-6

Petrolleri Anonim Ortakları şirketinde genel müdürlük yapan Şahap Birgi'dir (URL-41, 2024).

Tablo 4.1. Ankara Rotary Kulübü Kurucu Heyeti⁹³

Adı Soyadı	Uyruk	Meslek	Adres
Oğuz Koraltan	Türk Vatandaşı	Joseph Catoni and Company, American Export Linos Inc, General Agent, Ankara Bürosu Müdürü	-
Mukbil Özyörük ⁹⁴	Türk Vatandaşı	Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Doçenti	Bayındır Sokak Özyörük Apt. 4
Nail Avunduk ⁹⁵	Türk Vatandaşı	Tüccar	Yenişehir, Adakale Sokak No. 16

4.2.1.1. Ankara Rotary Kulübü Dernek Tüzüğü⁹⁶

BÖLÜM I.

DERNEĞİN KİMLİĞİ VE AMACI

MADDE 1. Derneğin Adı ve Merkezi

Derneğin adı: “ ANKARA ROTARY KULÜBÜ DERNEĞİ”dir.

Merkezi Ankara ‘dadır. Şubesi yoktur.

Bu Tüzükte “ Ankara Rotary Kulübü Derneği”, kısaca “Dernek” olarak adlandırılmıştır.

MADDE 2. Derneğin Amacı ve Faaliyet Alanı

a) Derneğin amacı, günlük yaşamda değerli girişimlerin temeli sayılan “hizmet ideali”ni teşvik etmek, geliştirmek ve özellikle

1. Tanışıklığın bir hizmet fırsatı sayılarak geliştirilmesi,
2. İş ve meslekte yüksek ahlak standartlarının teşviki, bütün yararlı iş ve mesleklerin değerinin tanınması ve takdir edilmesi, her üyenin kendi işini ve mesleğini topluma bir hizmet fırsatı sayarak yüceltmesi,
3. Her üyenin hizmet idealini iş, meslek ve kişisel yaşamında uygulaması,
4. Hizmet idealinde birleşmiş iş ve meslek sahipleri arasında dünya çapında dostluk ilişkileri kurmak suretiyle uluslar arası topluma hizmet anlayışının, iyi niyet ve barış olanaklarının geliştirilmesi, konularında insanları özendirip onlara destek vermektir.

b) Amacın gerçekleştirilmesi için sürdürülecek çalışma konuları ve biçimleri

1. Tüm toplumsal konularda, doğrudan veya diğer kamu ve sivil toplum kurum ve kuruluşlarıyla birlikte topluma yararlı eser ve işler yapar.

⁹³ BCA, 30-18-1-2-145-116-5

⁹⁴ Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’nde İdare Hukuku üzerine dersler vermiş ve kürsü başkanlığını yapmıştır. 1960 Darbesinden sonra görevden ihraç edilen 147 öğretim üyelerinden olan Mukbil Özyörük Ankara Rotary Kulübünün kurucularından birisidir (URL-39, 2024). Aynı zamanda Tercüman Gazetesi’nde köşe yazarlığı yapmakta ve TRT eski yönetim kurulu üyesidir (Uğur, 1989:28).

⁹⁵ Muteahhitlik yapan Nail Avunduk Ankara Rotary Kulübünün kurucuları arasında yer almaktadır (Sulaoğlu, 1999:13).

⁹⁶ Ankara Rotary Kulübü Dernek Tüzüğü http://ankararotary.org/?page_id=137. 15 Ağustos 2024.

2. Bilimsel, eğitsel nitelikte konferanslar, seminerler, sempozyumlar, paneller, yarışmalar ve benzeri nitelikte toplantılar, etkinlikler düzenler, düzenlenenlere katılır.
3. Eğitim ve genel kültür konularındaki çalışmalarına yardımcı olmak için gençlere yurt içi ve yurt dışı eğitim ve seyahat, ikamet imkanları sağlar.
4. Üyelerini bilgilendirmek ve iletişimi sağlamak için bilgi işlem merkezleri kurar ve çalıştırır, disket ve CD yapar, WEB sitesi ve benzeri sistemler oluşturur, her türlü süreli ve süresiz dergi, gazete ve broşür, kitap gibi basılı veya yazılı veya görsel yayın yapar.
5. Kültür, gezi, eğlence ve benzeri etkinlikleri düzenler.
6. Benzer amaçlı dernek veya vakıflarla eğitim ve sağlık kuruluşlarına aynı ve nakdi bağış yapabilir, bunlardan aynı ve nakdi bağış alabilir.
7. Gelir getirici iktisadi işletmeler kurar, işletir.
8. Üyeleri için tesisler açar, işletir.
9. Amaç ve konusuna uygun olarak her türlü taşınır ve taşınmaz mallara sahip olur, bunlar üzerinde her türlü tasarrufta bulunabilir, bu hakları tesis ve fek edebilir, değiştirebilir, bunlarla ilgili sözleşmeleri ve her türlü resmi, hukuki, mali işlemleri yapar.
10. Aynı amaçlı vakıflara katılır, vakıflar kurar ve müteveli olur.
11. Aynı amaçlı yurt dışındaki dernek ve vakıflara üye olur.
12. Çalışma alanına giren diğer hizmetleri yapar.
13. Amaç ve faaliyet konusunu gerçekleştirmek üzere federasyon kurar, kurucu üye olur, mevcut federasyonlara üye olarak katılır.

BÖLÜM II

ÜYELİK

MADDE 3. Üyelik Hakkı

- a) Nitelikler. Fiil ehliyetini kullanma hakkına sahip ve Dernekler Kanununa göre üyeliğe engel hali bulunmayan iyi karakterli, iyi ünlü, toplumda yeri bulunan bir iş veya meslekte çalışmakta olan tanınmış kişiler Derneğin bir üyesinin önerisi ile Derneğe üye olabilir. Derneğe giren her üye, Derneğin amaçlarını, Dernek Tüzüğü ve İç Tüzük esaslarını kabul etmiş olur. Dernekler Kanununun 3. maddesine konu olan kişilerin Derneğe üye olabilmeleri için gerekli izinlerin alınması şarttır.
- b) Yabancılar. Yabancı uyrukluların Derneğe üye olabilmeleri için Türk vatandaşlarında aranan şartlardan başka Türkiye’de ikamet etme hakkına sahip olmaları gereklidir. Onur Üyeliği için bu şart aranmaz.
- c) Haklar. Hiç kimse Derneğe üye olmaya veya Dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Her üye istifa hakkına sahiptir. Dernek üyeleri eşit haklara sahiptir.
- d) Süre. Tüzükte açıklanan haller dışında üyelik, Dernek var oldukça devam eder.

MADDE 4. Üyelik Çeşitleri

- a) Üye. Üyeliğin gerektirdiği her türlü yükümlülükleri kabul etmiş, üyelik haklarından tam olarak yararlanan üyedir. üyenin Dernekteki haklarının ve sorumluluklarının ayrıntıları İç Tüzükte belirtilir. Dernekten istifa ederek ayrılmış olan üye tekrar Derneğe üye olabilir.
- b) Onur üyesi. Derneğin amaçlarını yaymakta katkı ve hizmetleri ile temayüz etmiş bir kimse Yönetim Kurulu tarafından “Onur Üyesi” seçilebilir. Onur Üyesinin Dernekteki haklarının ve sorumluluklarının ayrıntıları İç Tüzükte belirtilir.

MADDE 5. İş Kolu Gurupları

Her üye çalıştığı iş kolu veya mesleğe göre sınıflandırılır. Sınıflandırma, üye bağımsız olarak çalışıyor ise kendi işinin ve mesleğinin çalışmalarını, bir kuruluştaki görev yapıyor ise o kuruluşun çalışmalarını kapsayan iş koludur. Derneğin iş kolu sınıflamasındaki ayrıntılar İç Tüzük ile belirlenir.

MADDE 6. Haftalık Olağan Toplantılara Devam

- a) Zorunluluk. Her üye Derneğin Haftalık Olağan Toplantılarına katılmak zorundadır.
- b) Geçici Muafiyet. Yönetim Kurulu üyenin başvurusu üzerine uygun veya yeterli bulacağı nedenlerle, onaylayacağı ve kabul edeceği koşullarla bu üyenin Derneğin Haftalık Olağan toplantılarına devamsızlığını, geçici bir süre için, kabul edebilir..
- c) Hizmet süresi nedeni ile muafiyet. Bir üyenin Dernekte ve daha önce üye olduğu diğer Rotary derneklerinde toplam üyelik süresi ile yaşı toplamı 85 sayısına ulaşmışsa veya daha fazla ise, üye Yönetim Kuruluna yazılı başvuruda bulunarak devamdan muaf tutulmasını isteyebilir.
- d) Ayrıntılar. Devamda zorunluluk, geçici muafiyet ve hizmet süresinin ayrıntıları İç Tüzükte belirlenir.

MADDE 7. Üyeliğin Sona Ermesi

- a) İstifa. Üye istifa isteğini, yazılı olarak Yönetim Kuruluna bildirir. İstifa eden üye, var ise, Derneğe olan tüm borçlarını ödemekle yükümlüdür.
- b) Yasal zorunluluk. Bir üyenin, yasal olarak derneklere üye olabilme hakkını yitirmesi halinde üyeliği sona erer.
- c) Devamsızlık nedeniyle üyeliğin kendiliğinden sona ermesi. Haftalık olağan toplantılara devam konusunda Dernek Tüzüğü hükümlerine ve İç Tüzükte belirlenen koşullara uymayan veya bu koşullara aykırı davranan üyenin üyeliği, Yönetim Kurulunca kabul edilecek geçerli bir nedeni olmadığı takdirde kendiliğinden son bulur ve kaydı silinir.
- d) Üyelikten çıkarılma.
 1. Genel Kurul ve Yönetim Kurulu kararlarına uymayan,
 2. Yüklendiği aidatı belli dönemlerde haklı bir neden olmaksızın veya Yönetim Kurulunun bildirim süresi içinde ödemeyen üye Yönetim Kurulu kararı ile üyelikten çıkarılır.Yönetim Kurulunun üyelerinden herhangi birinin üyelikten çıkarma kararlarına itirazına ve üyelikten çıkarılan üyenin karara itirazına ilişkin hükümler İç Tüzükte belirlenir.
- e) Hak talep edememek. Üyelikten çıkanlar veya çıkarılanlar Dernek malları üzerinde hak iddia edemezler.

BÖLÜM III

DERNEK ORGANLARI

MADDE 8 Genel Kurul

Genel Kurul Derneğin en yetkili organıdır. Genel Kurulun Görev ve Yetkileri şunlardır.

- a. Dernek organlarının seçimi,
- b. Dernek Tüzüğü'nün değiştirilmesi,
- c. Yönetim Kurulunun ve Denetim Kurulunun raporlarının, gelir ve gider hesaplarının görüşülmesi ve onaylanması,
- d. Bir sonraki dönem için düzenlenen Tahmini Bütçenin görüşülmesi ve aynen veya değiştirilerek kabulü,
- e. Dernek için gerekli taşınmaz malların satın alınması veya mevcut taşınmaz malların satılması hususunda karar ve Yönetim Kuruluna yetki verilmesi ,

- f. Derneğin uluslararası faaliyette bulunması, yurt içinde ve yurt dışındaki kuruluşlara üye olarak katılması veya bunlardan ayrılması hususlarında karar ve Yönetim Kuruluna yetki verilmesi,
- g. Derneğin bir federasyon kurmasına, kurucu üye olmasına, var olan bir federasyona katılmasına veya federasyondan ayrılmasına karar verilmesi, federasyonda derneği temsil edecek delegelerin seçilmesi,
- h. Derneğin amaç ve çalışma konularına yönelik kararlar verilmesi,
- i. Derneğin feshi kararının verilmesi,
- j. Yasalarda, Dernek Tüzüğünde ve Dernek İç Tüzüğünde bulunan ve Genel Kurulca yapılması belirlenen diğer görevlerin yerine getirilmesi.

MADDE 9. Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu Derneğin tüm yasal işlemlerini Dernek adına yerine getirir ve bütün üyeleri, görevlileri ve hizmet komitelerini yönetir. Yönetim şekli İç Tüzükte belirlenir.

- a) Oluşumu. Yönetim Kurulu dokuz asıl ve beş yedek üyeden oluşur. Görev süresi, seçildiği Olağan Genel Kurul toplantısından sonra başlamak üzere bir yıldır. Yönetim Kurulu Başkanı Derneğin Dönem Başkanıdır. Yönetim Kurulu üyeleri bu kurula tekrar aday olmak ve seçilmek hakkına sahiptirler.
- b) Üyelerin seçimi. Genel Kurul, Yönetim Kurulunun asıl üyeleri ile yedek üyelerini gizli oyla seçer. Yönetim Kurulu ilk toplantısında, İç Tüzük hükümlerine göre, görev bölümü yapar. Yönetim Kurulunun dönemi süresi içerisinde asıl üyeliklerde boşalma olduğu takdirde, yedek üyelerin göreve çağırılması zorunludur.
- c) Görev ve Yetkileri. Derneği Yönetim Kurulu temsil eder. Bu temsil yetkisi, Başkan tarafından kullanılır. Yönetim Kurulu, temsil konusunda Yönetim Kurulu Üyelerine de yetki verebilir.

Yönetim Kurulu

1. Medeni Kanunun, Dernekler Kanununun, Dernek Tüzüğüünün, İç Tüzüğün ve Genel Kurulun verdiği görevleri yapar, yetkileri kullanır.
2. Dernek İç Tüzüğü hükümlerine göre kendisine bağlı olmak üzere yeter sayıda üyesi olan "Görevliler Kurulu" oluşturur, üyelerini atar ve çalışmalarını bu kurul marifetiyle yapar.
3. Dernek hizmetlerinin yürütülmesi, belirli işlerin görülmesi gibi çalışmaları yapmak üzere Komiteler kurar, bu komitelere görevliler atar.
4. Derneğin gelir ve gider hesaplarına ilişkin işlemleri yapar ve gelecek dönem tahmini bütçesini hazırlayıp Genel Kurula sunar.

e) Toplantılar ve Kararlar.

1. Yönetim Kurulu en az ayda bir defa toplanır.
2. Yönetim Kurulunda toplantı ve karar yeter sayısı, Yönetim Kurulu üye tam sayısının oy çokluğudur.
3. Dernek Tüzüğünde aksi açıklanmadıkça, bütün Dernek işlerinde Yönetim Kurulu kararları kesindir. Yönetim Kurulu kararlarına karşı ancak Genel Kurula itiraz edilebilir. Genel Kurul, hazır bulunan üyelerin üçte iki çoğunluk kararı ile Yönetim Kurulu kararlarını iptal edebilir veya değiştirebilir.
4. Yönetim Kurulu, üye sayısı yedeklerin çağırılmasına rağmen üye tam sayısının yarısından aza düşerse, Yönetim Kurulunun tümünün yeniden seçimi için, bir ay içinde Genel Kurulu olağanüstü toplantıya çağırır.

MADDE 10. Denetim Kurulu ve Derneğin İç Denetimi

- a) Oluşumu. Denetim Kurulu, Genel Kurul tarafından seçilen üç asıl ve üç yedek üyeden oluşur.
- b) Üyelerin seçimi. Genel Kurul, Denetim Kurulu asıl ve yedek üyelerini gizli oyla seçer. Denetim Kurulu kendi içinde asıl üyelere birisini Başkan seçer.

c) Görev ve Yetkileri. Denetim Kurulu, Dernek Tüzüğünde tesbit edilen esas ve usullere göre, altı ayı geçmeyen aralıklarla denetim görevini yapar ve denetleme sonuçlarını bir rapor halinde Yönetim Kuruluna ve toplandığında Genel Kurula sunar.

d) İç Denetim. Genel Kurul, Yönetim Kurulu veya Denetim Kurulu tarafından iç denetim yapılabileceği gibi, bağımsız denetim kuruluşlarına da denetim yaptırılabilir. Genel Kurul, Yönetim Kurulu veya bağımsız denetim kuruluşlarınca denetim yapılmış olması, Denetim Kurulunun yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Denetim Kurulu; Derneğin tüzüğünde gösterilen amaç ve amacın gerçekleştirilmesi için sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları doğrultusunda faaliyet gösterip göstermediğini, defter, hesap ve kayıtların mevzuata ve dernek tüzüğüne uygun olarak tutulup tutulmadığını dernek tüzüğünde tespit edilen esas ve usullere göre ve bir yılı geçmeyen aralıklarla denetler ve denetleme sonuçlarını bir raporla Yönetim Kuruluna ve toplandığında Genel Kurula sunar.

Denetim Kurulu üyelerinin istemi üzerine, her türlü bilgi, belge ve kayıtların, dernek yetkilileri tarafından kendilerine gösterilmesi veya verilmesi, yönetim ve işletme yerlerine ve eklentilerine girme isteğinin yerine getirilmesi zorunludur.

BÖLÜM IV.

TOPLANTILAR

MADDE 11. Haftalık Olağan Toplantılar

a) Yer ve zaman. Dernek, her hafta, İç Tüzükte belirtilen yerde, öngörülen gün ve saatte düzenli olarak toplanır. Bu toplantılar başka derneklerle birlikte de yapılabilir.

b) Değişiklik. Yönetim Kurulu, her hangi bir haftada geçerli bir nedene dayalı olarak haftalık olağan toplantının yer, gün ve saatini önceki haftanın toplantı günü ile gelecek haftanın toplantı günü arasındaki bir tarihe alabilir.

c) İptal. Yönetim Kurulu resmi tatile rastlaması, dernek üyesinden birinin ölümü, yörenin tümünü etkileyen bir hastalık veya doğal afet nedenleriyle olağan haftalık toplantıyı iptal etmeye yetkilidir. Bu nedenlerin dışında Yönetim Kurulu, görev dönemi içerisinde kendi takdiri ile dörtten fazla olağan haftalık toplantıyı iptal edemez. Ayrıca hiç bir şekilde arka arkaya üçten fazla haftalık olağan toplantıyı iptal edemez.

MADDE 12. Olağan Genel Kurul Toplantısı

a) Toplantı Zamanı ve Yeter Sayı. Derneğin Genel Kurulu yılda bir defa, Haziran ayında, toplam üye sayısının yarıdan bir fazlasının katılmasıyla toplanır. İlk toplantıda yeter sayı sağlanamaz ise ikinci toplantıda çoğunluk aranmaz. Ancak ikinci toplantıya katılan üye sayısı, Dernek Yönetim ve Denetim Kurullarını teşkil eden üye sayısının iki katından az olamaz.

b) Toplantının Yapılışı

1. Yönetim Kurulu Dernek Tüzüğüne göre Genel Kurul Toplantısına katılma hakkı bulunan üyelerin listesini düzenler. Genel Kurul Toplantısına katılacak üyeler, toplantı gününden en az onbeş gün önce günü, saati, yeri ve gündemi yazılı ya da elektronik posta ile kendilerine bildirilmek veya bir gazetede ilan edilmek suretiyle toplantıya çağırılır. Bu çağrıda, çoğunluk sağlanamaması halinde yapılacak ikinci toplantının hangi gün yapılacağı da belirtilir. İki toplantı arasında bırakılacak zaman yedi günden az, altmış günden fazla olamaz.

2. Toplantının çoğunluk sağlanamaması dışında başka bir nedenle geri bırakılması halinde, geri bırakma sebebi de belirtilmek suretiyle ilk toplantı için yapılan çağrı usulüne uygun olarak üyelere duyurulur.

Ertelenen toplantının geri bırakılma tarihinden itibaren en geç altı ay içinde yapılması zorunludur. Genel Kurul Toplantısı bir defadan fazla ertelenemez.

3. Genel Kurul Toplantısına katılacak üyeler, Yönetim Kurulunca düzenlenmiş olan üye listesindeki adları hizasına imza ederek toplantı yerine girerler. Yeter sayı sağlanmış ise durum toplantı tutanağına yazılır.

4. Toplantı, Yönetim Kurulu Başkanı veya görevlendirdiği bir Yönetim Kurulu üyesi tarafından açılır. Açılıştan sonra toplantıyı yönetmek üzere bir Başkan ve yeteri kadar Başkan Vekili ile Yazman seçilerek Divan Heyeti oluşturulur. Oy kullanan üyelerin Divan Heyetine kimliklerini göstermeleri ve hazırın listesindeki isimlerinin karşılarını imzalamaları zorunludur. Toplantının yönetimi ve güvenliğinin sağlanması Divan Başkanına aittir. Toplantıda görüşülen konular ve alınan kararlar bir tutanağa yazılır ve Divan Başkanı ile Yazmanlar tarafından birlikte imzalanır. Toplantı sonunda, tutanak ve diğer belgeler Yönetim Kurulu Başkanına teslim edilir.

5. Genel Kurul Toplantısında her üyenin bir oy hakkı vardır ve üye oyunu Toplantıda kendisi kullanır, başkasını vekil atayamaz.

6. Genel Kurul Toplantısında yalnız gündemde yer alan maddeler görüşülür. Ancak, Toplantıda hazır bulunan üyelerden onda birinin talebi ile görüşülmesi istenen hususların gündeme konulması zorunludur.

MADDE 13. Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı

Yönetim Kurulunun veya Denetim Kurulunun gerekli gördüğü hallerde veya Dernek üyelerinden beşte birinin aynı konudaki yazılı isteği üzerine Genel Kurul, Yönetim Kurulunca, en geç bir ay içinde Olağanüstü Toplantıya çağırılır.

Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı çağırısı ve uygulaması Olağan Genel Kurul Toplantısı koşulları ile yapılır. Olağanüstü Genel Kurul toplantısında yalnız toplantı gündemi üzerinde konuşulur ve karar alınır. Ancak toplantıda hazır bulunan üyelerin 1/10'unun görüşülmesini istediği konuların gündeme alınması zorunludur.

MADDE 14. Karar ve Yeter Sayı.

Olağan ve Olağanüstü Genel Kurul Toplantılarında, kararlar, toplantıya katılanların oy çokluğu ile alınır. Ancak, 20. ve 21. madde hükümleri saklıdır.

BÖLÜM V

GELİRLER VE KAYITLAR

MADDE 15. Derneğin Gelirleri, Aidatın Belirlenme Şekli

a) Girmelik. Derneğe giren her üyeden, bir defaya mahsus olmak üzere girmelik alınır. Girmelik miktarı, her yıl Genel Kurul tarafından belirlenir. Dernekten istifa ederek ayrılmış bir kişi Derneğe tekrar kabul edilir ise kendisinden girmelik alınmaz.

b) Yıllık aidat. Üyelerden her yıl yıllık aidat alınır. Yıllık aidat miktarı her yıl Genel Kurul tarafından belirlenir. Yıllık aidatın alınış şekli İç Tüzükte tesbit edilir.

c) Çalışma Gelirleri. Dernek tarafından düzenlenen veya katılımında bulunulan toplantı, konferans, seminer, gösteri, gezi, yayın, piyango, eğlence, balo, konser, sergi, kermes, spor yarışması, haftalık olağan toplantı yemeği ve benzer çalışmalarından elde edilen gelirlerdir. Bu gelirlerin şeklinin nasıl olacağı İç Tüzükte belirlenir.

d) Derneğin mal varlığından elde edilen gelirler. Satış, kiralama ve başka suretlerle elde edilen gelirlerdir.

e) Bağışlar ve yardımlardan elde edilen gelirler. Üyelerden ve yurtiçindeki ve yurtdışındaki kişi ve

kuruluşlardan yapılan yardım ve bağışlardan ve yardım toplama hakkındaki yasa hükümlerine uygun olarak toplanacak bağışlardan ve yardımlardan elde edilen gelirlerdir.

MADDE 16. Defterler, Belgeler ve gelir ve gider işlemlerinde usul

Dernek, Dernekler Kanunu ve Dernekler Yönetmeliği ile diğer ilgili kanun ve yönetmeliklerde belirtilen ve noterden veya İl Dernekler Müdürlüğünden onaylı defterleri ve diğer evrakı bu kanunlarda ve yönetmeliklerde öngörülen şekilde tutar.

Dernek gelirleri “Alındı Belgesi” ile toplanır ve giderler fatura, fiş ve “Harcama Belgesi” ile yapılır. Bu belgeler ilgili kanun ve yönetmelik gereği Dernek tarafından bastırılır.

Yönetim Kurulu, bağış ve ödenti toplayacak görevli kimseleri bir kararla belirler ve bu karar mahallin en büyük mülki amirliğine bildirilir.

BÖLÜM VI

GENEL HÜKÜMLER

MADDE 17. Derneğin Borçlanma Usulleri

Dernek Genel Kurul kararıyla ve yine genel kurulun belirleyeceği sınır ve şartlar içinde kişi, kurum ve kuruluşlara borçlanabilir.

MADDE 18. Uluslararası Kuruluşlarla İşbirliği

Uluslararası faaliyette bulunma amacını güden Dernek, aynı amaçla kurulmuş yurt dışındaki uluslararası derneklere ve vakıflara katılıp işbirliği yapar, bu kuruluşlarla ortak projeler gerçekleştirir, bu kuruluşlara temsilci gönderir.

MADDE 19. İç Tüzük.

Dernek, Medeni Kanun ve Dernekler Kanunu ile Dernek Tüzüğü hükümlerine aykırı olmayan ve Derneğin yürütülmesinde yardımcı yöntemler içeren bir “İç Tüzük” kabul eder. İç Tüzük hükümleri, kendi içinde belirlenen usullerle değiştirilir.

MADDE 20. Dernek Tüzüğü'nün Değişikliği.

Dernek Tüzüğü'nün değişikliği, Yönetim Kurulunun bu hususu Genel Kurulda görüşülmek üzere gündeme alması ve Olağan veya Olağanüstü Genel Kurula katılan üyelerin en az üçte ikisinin değişikliği kabul etmesi ile yapılır. Dernek üyelerinin üçte biri Dernek Tüzüğü'nde değişiklik ister ise Yönetim Kurulu bu teklifi gündeme alır.

MADDE 21. Fesih ve Tasfiye.

Derneğin fesih ve tasfiyesi, Yönetim Kurulunun bu hususu Genel Kurulda görüşülmek üzere konuyu gündeme alması ve Olağan veya Olağanüstü Genel Kurula katılan üyelerin en az üçte ikisinin kabulü ile yapılır.

Birinci toplantıda çoğunluk sağlanamaz ise, ikinci toplantıya katılan üye sayısı, yönetim ve denetim kurulları üye tam sayısının iki katından az olamaz. Ancak katılanların üçte iki çoğunluğu ile karar alınması gerekir.

Derneğin feshi kararı ile birlikte, Dernek mallarının başka her hangi bir kuruluşa devir ve teslimi, Derneğin alacak ve borçlarının tasfiyesi gibi gerekli işlemler de Genel Kurulca karara bağlanır.

Derneğin para, mal ve haklarının devri, son yönetim kurulu üyelerinden oluşan tasfiye kurulunca yapılır. Bu işlemlere, feshe ilişkin Genel Kurul kararının alındığı veya kendiliğinden sona erme halinin kesinleştiği tarihten itibaren başlanır.

Derneğin para, mal ve haklarının tasfiye ve intikal işlemlerinin tamamlanmasından sonra tasfiye kurulu, yedi gün içerisinde, tasfiye tutanağını da eklenmek suretiyle bir yazıyla durumu mülki amirliğe bildirir.

MADDE 22. Hüküm Bulunmayan Haller.

Dernek Tüzüğünde hüküm bulunmayan durumlarda, Türk Medeni Kanunu ve Dernekler Kanunu hükümleri uygulanır.

4.2.1.2.Çankaya Rotary Kulübü

Türkiye'nin ilk Rotary Kulübü olan Ankara Rotary Kulübü önderliğinde kurulan Çankaya Rotary Kulübü, Türkiye'de kurulan 5. Rotary Kulübüdür (URL-83, 2024). Çankaya Rotary Kulübü 9 Aralık 1965 tarihinde kurulmuştur.⁹⁷

Tablo 4.2. Çankaya Rotary Kulübü Kurucu Heyeti⁹⁸

Adı Soyadı	Uyruk	Meslek	Adres
Bülent Garan ⁹⁹	Türk Vatandaşı	NAB Müessesesi Ortağı ve Müdürü	Çobanyıldızı Sokak 10/14, Çankaya/Ankara
Tarık İnaloğlu	Türk Vatandaşı	BEA Ankara Müdürü	Halıcı Sokak ½, Gaziosmanpaşa/Ankara
Cüneyt Koryürek	Türk Vatandaşı	DELTA Müessesesi Sahibi	Küçükesat Caddesi 56/5, Kavaklıdere, Ankara
Argun Sünkitay	Türk Vatandaşı	Avukat	Yeşilyurt Sokak 45, Kavaklıdere, Ankara
Nail Avunduk	Türk Vatandaşı	Y. Müh. Fabrikatör	Paris Caddesi No. 31/10, Kavaklıdere Ankara

4.2.2. İstanbul Rotary Kulübü

Ankara Rotary Kulübünün kurucularından olan Oğuzhan Koraltan 1956 yılında işinden ötürü İstanbul'a taşınmıştır. Yaşanan bu değişikliğin üzerine Uluslararası Rotary ile iletişime geçerek İstanbul'da da Rotary Kulübünün kurulmasına yönelik çalışmaları başlatmıştır. İstanbul Rotary Kulübünün kuruluş aşamasındaki çalışmalar Ankara Rotary Kulübü denetiminde yürütülmüştür. Çalışmaların tamamlanması sonucunda 8 Şubat 1956 yılında İstanbul Rotary Kulübü kurulmuştur (Sulaoğlu, 1999:14).

Tablo 4.3. İstanbul Rotary Kulübü Kurucu Heyeti¹⁰⁰

Adı Soyadı	Uyruk	Meslek	Adres
------------	-------	--------	-------

⁹⁷ BCA, 30-18-12-191-75-20

⁹⁸ BCA, 30-18-12-191-75-20

⁹⁹ Bülent Garan, 1966-67 yıllarında Çankaya Rotary Kulübünde başkanlık yapmıştır (URL-84, 2024).

¹⁰⁰ BCA, 30-18-1-2-138-120-6

Oğuzhan Koraltan	Türk Vatandaşı	-	Teşvikiye, İhlamur Yolu, Bereket Apt. Kat 3.
Osman Aktuğ	Türk Vatandaşı	Demir Tüccarı	İstanbul Hilton Oteli
Ahmet Rıfat Bereket	Türk Vatandaşı	İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Kürsüsü Asistanı	-
Eli Rozental	Türk Vatandaşı	Van Dor Zac Seyahat Acentası Müdürü	Halaskar Gazi Cad. 41/47.
İsmail Hakkı Kutbay	Türk Vatandaşı	Kutham ve Ortakları Kol. Şti. Sahiplerinden ve İl Genel Meclis Üyesi	Mecidiyeköy, Likör Fabrikası Karşısı
Şükrü Yemenicioğlu	Türk Vatandaşı	Yapak ve Deri Tüccarı	Beşiktaş, Serencebey Mescit Sok. 23.
Müftüoğlu Bahaettin Gökçel	Türk Vatandaşı	İmalat ve İhracat Şti. Sahibi	Eytam Cad. Derman Apt. 21/2

İstanbul Rotary Kulübünün kurucuları arasında Oğuzhan Koraltan haricinde Rıfat Bereket, İsmail Hakkı Kutbay, Kazım Taşkent¹⁰¹, Eli Rosental, John Caouki ve Hilmi Naili Barlo gibi isimler yer almaktadır (URL-42, 2024).

Rotary Dergisinin 2023 yılı Haziran ayında yayınlanan sayısında İstanbul Rotary Kulübünün Avrupa’da üye sayısı açısından en büyük kulüp olduğu yazılmıştır. Yazının devamında ise bölgede kurulan diğer kulüplerin doğrudan ya da dolaylı şekilde İstanbul Rotary Kulübü tarafından kurulduğu belirtilmiştir (Sevinç, 2023:34).

4.2.2.1.İstanbul Karaköy Rotary Kulübü

İstanbul Karaköy Rotary Kulübünün kurulması için Emin Seyrek, Tarık Ziyal¹⁰² ve Adnan Birgi¹⁰³ görevlendirilmiştir. Çalışmaların başlatılması ve tamamlanması üzerine 8 Kasım 1968 tarihinde Karaköy Rotary Kulübü kurulmuştur (URL-85, 2024).

Tablo 4.4. İstanbul Karaköy Rotary Kulübü Kurucu Heyeti¹⁰⁴

Adı Soyadı	Uyruk	Meslek	Adres
Ziya Bengü ¹⁰⁵	Türk Vatandaşı	Ticaret	Cumhuriyet Cad.10/5 Elmadag
Tahir Veyisoğlu	Türk Vatandaşı	Ticaret	İhlamur Yolu, 51/4, Yeşil Irmak Apt.

¹⁰¹ 1950 yılında yapılan seçimlerde Demokrat Parti’nin Manisa Milletvekili olan Kazım Taşkent 1953’te milletvekilliği görevinden istifa etmiştir. Hem kimya mühendisi olan hem de ticaret ile uğraşan Taşkent, Doğan Sigorta AŞ ve Yapı ve Kredi Bankasının kurucusudur (TBMM Arşivi, 2010:584).

¹⁰² Tarık Ziyal, Batik markasının kurucuları arasında yer almaktadır (URL-86, 2024).

¹⁰³ Adnan Birgi, Birgi Mefar Grubu şirketinin kurucusudur (URL-85, 2024).

¹⁰⁴ BCA, 30-18-1-2-255-55-2

¹⁰⁵ Ziya Bengü, Vehbi Koç önderliğinde kurulan Türk Eğitim Vakfı (TEV) kurucuları arasında yer almaktadır (URL-87, 2024).

Serbülent Bingöl ¹⁰⁶	Türk Vatandaşı	Makine Y. Mühendis	Ağaçırağı Sokak 19/3, Gümüşsuyu
İhsan Soyak ¹⁰⁷	Türk Vatandaşı	Y. Mühendis	Etiler, 23 Levent
Bahri Ersöz ¹⁰⁸	Türk Vatandaşı	Mühendis	Vişnezade Mah., Arısu Sokak 9/11, D. 4 Beşiktaş
Hüseyin Kılıçcı	Türk Vatandaşı	Ticaret	Arda Apt. 129/6 Maçk
Necdet Küçükkoca	Türk Vatandaşı	Ziraat Y. Müh.	Tamburi Ali Efendi Sokak 12, Etiler
Barık Uluğ	Türk Vatandaşı	Sanayici	Vali Konağı Cad. 14/6 Harbiye
Vehbi Aldıkaçtı	Türk Vatandaşı	Makine Y. Müh.	Halaskargazi Cad. 401, B 2 Şişli

4.2.3. İzmir Rotary Kulübü

İzmir Rotary Kulübünün kuruluşu dolaylı yoldan İstanbul Rotary Kulübüne bağlanmaktadır. İzmirli Avukat ve Sanayici Süreyya Çolak'ın İstanbul ziyaretinde, İstanbul Rotary Kulübü üyesi olan arkadaşı John Caouki ile görüşmesi sırasında Rotary Kulübü hakkında bilgiler edinmiştir. Arkadaşının daveti üzerine Rotary Kulübünün yemeğine katılan Süreyya Çolak, en kısa zamanda İzmir'de de böyle bir kuruluşun var olması gerektiğini düşünmüştür. İzmir'e döndükten sonra kendisi gibi İzmir'de iş dünyasının önde gelen isimleri ile görüşüp kulübün hazırlıklarını başlatmışlardır (URL-43, 2024). İzmir Rotary Kulübünün kurulması için İstanbul Rotary Kulübünden Nejat Eczacıbaşı¹⁰⁹ ve John Caouki görevlendirilmiştir ve beraber çalışmalar yürütmüşlerdir (Sulaoğlu, 1999:14).

İstanbul Rotary Kulübünün tüzüğü İzmir Rotary Kulübünün kurulmasına ilişkin hazırlıklar arasında yer alan hukukçular tarafından İzmir'e göre olacak şekilde revizeler yapılmış ve İzmir Rotary Kulübünün Ana Tüzüğü hazırlanmıştır. Hazırlanan tüzükte yer alan kurucu üyelerin isimleri; Mimar olan Alp Türksoy, İzmir Belediye Reisi Faruk Tunca¹¹⁰, İthalatçılık yapan Hakkı Türegün, Tacir olan Nevres Gökçe, Sanayici olan Osman Kibar, Süreyya Çolak ve Sanayici ve İthalatçı olan Şevket Filibeli'dir (URL-43, 2024).

¹⁰⁶ 1980-83 yılları arasında Enerji ve Tabii Kaynakları Bakanlığı görevini yapan Serbülent Bingöl, daha önceki dönemlerde de İmar ve İskan Bakanlığını yaparak Türk Siyasetinde aktif rol alan isimlerden birisidir (URL-88, 2024, URL-89, 2024).

¹⁰⁷ 27 Mayıs 1960 Askeri Darbe sürecinde kurulan Kurucu Meclis Bakanlar Kurulu üyesi olan İhsan Soyak, 1961 yılında Cemal Gürsel Hükümetinde Sanayi ve Teknoloji Bakanı olarak Türk Siyasetinde aktif rol oynamıştır (URL-90, 2024).

¹⁰⁸ Türkiye'nin ilk Metarlurji Mühendislerinden olan Bahri Ersöz, Karabük Demir Çelik Fabrikasının kurucularındandır. Aynı zamanda TÜSİAD Yönetim Kurulu Üyeliği yapmıştır (URL-91, 2024).

¹⁰⁹ İzmir Rotary Kulübünün kurucularından olan Nejat Eczacıbaşı, Eczacıbaşı Holding'in kurucusudur. Kimya üzerine doktora eğitimi alan Eczacıbaşı ilaç sektörü haricinde birçok farklı alanda imalat yaparak Türkiye'nin sayılı iş insanları arasında yer almıştır (Kırdağ Mahir, 2018:144). 1961-62 yıllarında İstanbul Rotary Kulübünde başkanlık yapmıştır (URL-44, 2024).

¹¹⁰ Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olan Faruk Tunca, Demokrat Parti İzmir il başkanlığını yapmıştır (URL-67, 2024). 1957-60 Yılları arasında İzmir Beledi Başkanı olarak hizmet vermiştir (URL-68, 2024).

Resmi olarak kurulmuş olmasına rağmen Cemiyetler Kanunu gereğince Bakanlar Kurulu tarafından Şikago ile işbirliği yapmasına izin verilmesi gerekmektedir. 1960 yılının Ocak ayında Bakanlar Kuruluna başvuru yapılmıştır. Onayın gelmesi beklenirken kulüp toplantıları yapılmış ve üye alımları olmuştur. Ancak onay gelmeden 27 Mayıs 1960 Darbesinin gerçekleşmesinden dolayı başvuru hükümsüz sayılmış ve İzmir Rotary Kulübü tam anlamıyla kurulmadan kapanmıştır. Bu olaydan sonra toplantılar ve üye alımı gibi faaliyetlere son verilmiştir (URL-43, 2024).

1961 yılında İzmir Rotary Kulübünün kurulması için yeniden harekete geçilmiştir. İzmir Valiliğine Bakanlar Kurulunun onayının alınmasına ilişkin bir dilekçe verilmiştir. Bakanlar Kurulu tarafından onay gelmesi üzerine İzmir Rotary Kulübü tekrardan kurulmuş ve hizmet hayatına yeniden başlamıştır¹¹¹ (URL-43, 2024).

Tablo 4.5. İzmir Rotary Kulübü Kurucu Heyeti¹¹²

Adı Soyadı	Mesleği	Adresi
Sadi Aral	İzmir Boya ve Vernik Sanayii T.A.Ş. Hissedar ve İdarecisi	Bayraklı
Cemil Atalay	-	1383 Sokak No.
Muvahhit Atamer	Yüksek Mimar – Müteahhit	Aksihar Han
Macit Bırsel	Avukat	Şehit Fethibey Caddesi No.36
Semih S. Bırsel	Yüksek Mühendis – İthalatçı ve Mümessillikler	Atatürk Caddesi
Süreyya Çolak ¹¹³	Sanayi Odası Başkanı – Kula Mensucat Fabrikası A.Ş. İdare Meclisi Reisi ve Murahhas Azası	Salhane
Şevket Filibeli	Sanayici ve İhracatçı – Ticaret Odası Başkanı – Birleşik Sanayi ve Ticaret T.A.Ş. İdare Meclisi Başkanı ve Murahhas Azası	863 Sokak No.70
Hasan İkbâl	Tacir İthalatçı	904 Sokak No.6
Can Kırarç ¹¹⁴	Yüksek Ziraat Mühendisi – Egemak Makine ve Motor T.A.Ş. Reisi	Küçük Kardıçalı Han
Melih Özakar ¹¹⁵	Karteks Ticaret ve Sanayi A.Ş. – Otomobilcilik Ticaret A.Ş.	Gazi Bulvarı No.47
Raşit Özsaruhan ¹¹⁶	İzmir Metalurji Fabrikası T.A.Ş. Sahip ve İdarecisi	Şair Eşref Bulvarı No.3

¹¹¹ BCA, 30-18-1-2-164-13-2

¹¹² BCA, 30-18-1-2-164-13-2

¹¹³ 1961-62 Döneminde İzmir Rotary Kulübüne Genel Başkanlık yapmıştır (URL-72, 2024).

¹¹⁴ 1946 Yılında Galatasaray Lisesini, 1950 yılında Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesini bitiren Can Kırarç, 1958 yılında Vehbi Koç'un ortağı olduğu Egemak şirketinde müdür olarak çalışmıştır. 1963 yılında Koç Holding'in kurucuları arasında yer almıştır (URL-69, 2024).

¹¹⁵ Melih Özakar, BMC, Ege Endüstri ve Egemak gibi şirketlerin kurucuları arasında yer almaktadır. Türk Sanayi ve İş Adamları Derneği'nin (TÜSİAD) 12 kurucusundan biri olan Özakar, İzmir İspanya Fahri Konsolosu olarak görev yapmıştır (Şafak, 2012).

¹¹⁶ TÜSİAD'ın kurucularından olan Raşit Özsaruhan, Türkiye'nin en büyük demir çelik fabrikalarından birisi olan METAŞ'ın kurucusudur. İzmir Meksika Fahri Konsolosu olarak görev yapmıştır (URL-70, 2024).

Şerif Remzi Reyent ¹¹⁷	İhracat ve İthalat – İncir T.A.Ş.	859 Sokak No.3
Faruk San ¹¹⁸	Yüksek Mimar İnşaat Mühendisi	Atatürk Cad. No.38
Ümit Sanver	İzmir Sabun ve Yağ Fabrikası Koll. Şti. – İzmir Ticaret Borsası İdare Heyeti Azası	Bornova Selçuk Sokak No.3/5
Enver Selay ¹¹⁹	Turyağ T.A.Ş. Müdürü	Turan
Dündar Soyer ¹²⁰	Temsilciler Meclisi Azası – Motorman Limited Şirketi Hissedar ve İdarecisi	Gazi Bulvarı No.87
Yusuf Tanık	Sanayi Odası İdare Heyeti Azası – Hilal Un Fabrikası T.A.Ş.	1213 Sokak
Hakkı Türegün	İthalatçı – Kamyon, Otomobil ve Lastik İthalatçısı	Gazi Bulvarı No. 114
Alp A. Türksoy	Yüksek Mimar	1378 Sokak
Adnan Tüzmen	Yapı ve Kredi Bankası Ege Bölgesi Umum Müdürü	İzmir
Mehmet Üster	Avukat – İthalatçı – Sanayici	Akgerman Han No.48
Kenan Yelter	Sanayici	1383 Sokak No. 21

4.2.4. Bursa Rotary Kulübü

Türkiye’de kurulan dördüncü Rotary Kulübü ise Bursa Rotary Kulübüdür. İstanbul Rotary Kulübü öncülüğünde kurulan kulüp için İstanbul Rotary Kulübü tarafından Zübeyir Seydan görevlendirilmiştir (Sulaoğlu, 1999:14). Kulübün kurulması için başlatılan çalışmalar olumlu sonuçlanmıştır. Bursa Rotary Kulübü 1963 yılında kurulmuştur.¹²¹ 1965 yılında Uluslararası Rotary Kulübü ile işbirliği yapılmasına izin verilmiştir (Kuter, 2017:105).

Tablo 4.6. Bursa Rotary Kulübü Kurucu Heyeti¹²²

Adı Soyadı	Uyruk	Mesleği	Adresi
Fahri Batıca ¹²³	Türk Vatandaşı	Maden Kömürü Ticareti	Çekirge Caddesi, 73

¹¹⁷ İsmet İnönü ile olan yakın arkadaşlığı ile bilinen Şerif Remzi Reyent dönemin en büyük incir ihracatçılarından olan iş insanıdır. Kurtuluş Savaşı sonrası dönemde İzmir’in en zenginlerinden sayılan Reyent 1940’lı yıllarda İzmir Ticaret Odası başkanlığını yapmıştır (Yasa, 2018).

¹¹⁸ 1947-49 yılları arasında Hava Kuvvetlerinde yedek subaylık yapan Faruk San, kurduğu şirketler ve içinde yer aldığı birçok önemli projeler sayesinde tanınmış iş insanıdır (URL-71, 2024).

¹¹⁹ 1962-1965 yılları arasında İzmir Rotary Kulübüne Genel Başkanlık yapmıştır (URL-72, 2024).

¹²⁰ Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdikten sonra yurt dışına ekonomi eğitimi alan Dündar Soyer, Türkiye’ye döndükten sonra birçok yerde kaymakamlık yapmıştır. 27 Mayıs 1960 Darbesi sonrası özel sektör temsilen 1961 yılında mecliste çalışmıştır (URL-73, 2024).

¹²¹ BCA, 30-18-1-2-180-58-15

¹²² BCA, 30-18-1-2-180-58-15

¹²³ Birçok sektör üzerine ticaret yapan Fahri Batıca, Bursa tarihinde önemli iş adamları arasında yer almaktadır. 1946 yılında yapılan yerel seçim sonrası CHP adayı olarak Bursa Belediye Başkanı seçilmiştir. 1946-1950 yıllarında Belediye Başkanı olarak görev yapmıştır. 1950 yılında yapılacak olan milletvekilliği seçimlerinden aday olup mecliste yer almayı ve işlerinin yoğunluğunu gerekçe göstererek belediye başkanlığından istifa

Burhanettin Ersöz ¹²⁴	Türk Vatandaşı	Un Fabrikası	Çekirge Caddesi, 71
Sait Ete ¹²⁵	Türk Vatandaşı	Koza ve Deşe Ticareti ve İhracatı	Çekirge Caddesi, 37
Memduh Gökçen ¹²⁶	Türk Vatandaşı	Emprime Fabrikası	Çekirge Caddesi, 37
Reşat Oyal ¹²⁷	Türk Vatandaşı	İpekli Mensucat Fabrikası	Çekirge Mutlu Evler 23
Selim Süter ¹²⁸	Türk Vatandaşı	Sayas Süttozu ve Buz Fabrikası Koll. Şti.	Çekirde Cad., 31

4.2.5. Samsun Rotary Kulübü

Samsun Rotary Kulübünün kuruluşına ilişkin Bakanlar Kurulu tarafından 13 Eylül 1967 tarihinde izin verilmiştir.¹²⁹

Tablo 4.7. Samsun Rotary Kulübü Kurucu Heyeti¹³⁰

Adı Soyadı	Uyruk	Görevi ¹³¹	Adresi
Macit Sirel	Türk Vatandaşı	Başkan	Belediye Evleri
Mithat Kefeli ¹³²	Türk Vatandaşı	Genel Sekreter	İstiklal Caddesi No.28
Arslan Deveci	Türk Vatandaşı	Üye	Kefeli Apt. Daire 9
Cengiz Balkan ¹³³	Türk Vatandaşı	-	Necip Bey Cad. No.67
Utku Aldıkaçtı	Türk Vatandaşı	Sayman	İskele Cad. No. 25
Faruk Akar	Türk Vatandaşı	Üye	Gazi Cad. No.74
Şahap Tarzi	Türk Vatandaşı	Genel Sekreter	Hükümet Cad. No.82

etmiştir. Ancak sonrasında yapılan seçimde yer almamıştır. 1954 yılında yapılan seçimlerde ise başvuru yapmış olmasına rağmen parti tarafından kabul edilmemiştir (Çakmak, 2012).

¹²⁴ Ticaret ile uğraşan Burhanettin Ersöz, 1932 yılında bir süre Yenişehir/Bursa Belediye Başkanlığı yaparak siyasi hayata başlamıştır. 1950 yılında Ersöz Un Fabrikası'nı kurmuştur. Açılışı İsmet İnönü tarafından yapılmıştır. İsmet İnönü ile yakın ilişkileri olan Burhanettin Ersöz aynı zamanda Bursa Ticaret ve Sanayi Odasının kurucu üyeliğini yapmıştır. İş dünyasında Bursa'nın önde gelen ismi olmuştur. 1963 yılında kendisi gibi 6 iş insanı arkadaşı ile Bursa Rotary Kulübü'nü kurmuşlardır (Kuter, 2017)

¹²⁵ Fahri Batıca ve Burhanettin Ersöz gibi hem ticaretle uğraşan hem de siyasette aktif rol alan Sait Ete, CHP Bursa İl Konseyinde yer almıştır. Aynı zamanda bir dönem Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığını yapmıştır (Çakmak, 2012).

¹²⁶ Bursa Rotary Kulübü kurularından olan Memduh Gökçen ticaret ile uğraşmaktadır. Bursa Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği'nin (BUSİAD) kurucularındandır. 1973 yılında Bursa Belediyesi Meclis Üyesi olmuştur. 1983 yılında ise Bursa Milletvekili olan Memduh Gökçen hem ticaretle hem de siyasette aktif olarak çalışmıştır (URL-45, 2024).

¹²⁷ 1950 yılında Demokrat Partinin üyesi olan Reşat Oyal ticaret ile uğraşmaktadır. 1954 yılında Bursa Belediye Başkanı Ali Ferruh Yücel'in milletvekili olmasından dolayı meclis kararıyla belediye başkanlığına Reşat Oyal getirilmiştir. 1955 yılında yapılan yerel seçimlerden sonra ise Demokrat Parti'den Bursa Belediye Başkanı olarak görev yapmıştır (URL-46, 2024).

¹²⁸ Selim Süter hem fabrikatör hem de CHP üyesi olarak siyasetin içerisinde de aktif rol oynamıştır (Çakmak, 2012).

¹²⁹ BCA, 30-18-1-2-211-68-10

¹³⁰ BCA, 30-18-1-2-211-68-10

¹³¹ URL-82, 2024

¹³² Mithat Kefeli, 1969-70 yıllarında Samsun Rotary Kulübünde başkanlık yapmıştır (URL-82, 2024).

¹³³ Cengiz Balkan, 1968-69 yıllarında Samsun Rotary Kulübünde başkanlık yapmıştır (URL-82, 2024).

4.3. Rotary Vakfı

Uluslararası Rotary Kulübünün kurulmasından sonra; sağlık, eğitim, kültür ve toplum faydasına katkısı olacak projelerin yürütülmesi için Rotary Vakfı kurulmuştur. Kuruluş tarihi 1917 yılına kadar uzanan Rotary Vakfı bugünkü kimliğini 1928’de oluşturmuştur (Sulaoğlu, 1999:259). Uluslararası Rotary Kulübü ve vakıf yöneticileri tarafından oluşturulan esaslara dayandırılarak projelerin üretilmesi ve uygulanması hedeflenmiştir (Eğrikavuk, 1982:51). Vakfın gelirini Rotaryenler tarafından yapılan bağışlar oluşturmaktadır. Rotary Vakfı’nın hedefleri arasında Rotary Kulüplerinin amaçlarının ve misyonlarını geliştirmek ve dünyada barış için çalışmak bulunmaktadır. Vakıf tarafından desteklenen bazı projeler; polio ile mücadele¹³⁴, insani yardımlar, eğitim programları ve dünya barışı şeklindedir (URL-47, 2024). 1978’de Rotary Vakfı tarafından Filipinlerde başlatılan ve dünya çapında çocuk felcinin önüne geçmesi amacıyla gerekli aşının temin edilmesi, insanların çocuk felci hakkında bilinçlenmesini sağlamak amacıyla yürütülen programdır. Çocuk felci ile mücadele kapsamında yürütülen bu program Rotary Vakfına ek olarak Dünya Sağlık Örgütü (WHO), UNESCO ve ülke yönetimleri ile işbirliği sağlanmaktadır (Sulaoğlu, 1999:265).

¹³⁴ Polio virüsü, Picornaviridae ailesinden olan çocuk felcine yol açan bir çeşit virüstür (Latifoglou, 2021:2).

5. LİONS VE ROTARY KULÜPLERİNİN MASONLUK ALGISI

Lübnan Büyük Bölge Locası'nın internet sayfasında Rotary, Lions ve Masonluk başlıklı yazıda yer alan ifadelerle göre; Lions ve Rotary gibi yardımseverliği benimseyen kulüplerin masonluk tarafından benimsenen kardeşlik ilkelerinden esinlenerek kurulduğu yönündedir. Masonluktan ilhan alınmasına rağmen ilgili kulüplerin mason olmadığı belirtilmektedir. Rotary Kulübü'nün kurucu üyelerinden olan Gustave E. Loehr ve Lions Kulübünün kurucusu olarak tanınan Malvin Jones'un Mason olduğu ifade edilmiştir. Bazı mason localarının üyelerinin tamamıyla Rotaryanlardan oluşmaktadır. Masonik sembol olan pergel ve "G" harfinin çevrelendiği bir Rotary çarkının rozet olarak kullanılması bu durumu destekler niteliktedir. Bu durumun en net gözlemlendiği loca ise Londra'da bulunan Rotarian Locası'dır. Rotarian Locasına, 1920 yılında İngiltere Birleşik Büyük Locası tarafından yetki belgesi verilmiştir. Rotarian Locasına ek olarak aynı şekilde üyelerinin tamamının rotaryenlerden oluştuğu diğer localar ise; Nottingham Rotary Lodge, North Notts Rotary Lodge, Rotary Lodge of Suffolk, East Lancashire Rotary Lodge, Rotary Lodge of Norfolk, Rotarian Lodge of Hong Kong ve Rotary Lodge of Hampshire şeklindedir. Geçmiş dönemlerde kurulan Rotary Kulüplerinin üyelerinin sadece masonlardan oluştuğu bilinmektedir. Ancak sonrasında Uluslararası Rotary Kulüpleri Birliğinden mason olmayan adaylarında üye olarak kabul edilmesi yönünde kararname verilmiştir (URL-76, 2024).

Temple Island Locası'nın internet sayfasında *What's the difference between Freemasonry and Rotary and Lions and Round Table and others?* Başlıklı yazıda ise bu tür kulüpler ile masonluk arasındaki farklılıktan söz edilmiştir. Yazının içeriğinde yer alan ifadelerle göre Lions ve Rotary gibi kulüplerin toplum yararına yapılan işler için toplanan paraların sadece üyelerin bağışlarından değil dünyanın dört bir yanından geldiği yönündedir. Buna karşılık masonlar tarafından yapılan benzer işlere harcanan paranın kaynağının yalnızca masonlar tarafından karşılandığı belirtilmiştir (URL-77, 2024).

Vatikan yönetimi 12 Ocak 1951 tarihinde yayınladığı kararname ile Roma Katolik din adamlarının Rotary Kulüplerine üye olmasını yasaklamıştır (URL-78, 2024). Üyeliğin yasaklanmamış olmasına rağmen kulübün yapısından kaynaklı olarak anayasada yer alan maddeye atıf yapılarak dikkatli olmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Din adamlarının üyeliğinin yasaklanmasına ilişkin olarak yapılan açıklamada;

"Though in many cases, especially in America, [the clubs] are carrying on the laudable activity of assistance, nevertheless sometimes there is undue devotion to monopolistic capitalism,

and monopoly is condemnable, on both Christian and social grounds, as an offence against charity. The fact that non-members of Rotary Clubs are sometimes excluded from the benefits which Providence meant for all men . . . amounts to a condemnable monopoly."¹³⁵

İfadeleri yer almaktadır. Bu sözlere karşılık Rotary Kulübü tarafından; *"Rotary is not a secret organization. It does not seek to supplant or interfere with any religious or political organization. It assumes that its program of service is in accord with all religions, and it does not concern itself with a Rotarian's politics."*¹³⁶ açıklaması yapılmıştır. Bu gelişmeler karşısında bazı Katolik Din Adamları durumun yanlış bilgilendirmelerden kaynaklandığını belirtmişlerdir (URL-79, 2024).

5.2. Türkiye’de Lions Algısı

Lions Kulüplerinin kuruluş amacının, toplumda oluşacak kin ve baskı neticesinde kapatılma ihtimallerine karşı çalışmalara ara verilmemesi için sosyal yardımlaşma maskesiyle kurulduğu düşünülmektedir. Kulübe üye alımlarındaki prosedürler Mason ve Rotary Kulüpleri ile benzerlik göstermektedir. Mason Localarından farklı olarak aynı meslek gruplarından olan ikiden fazla üye alımının olmamasıdır. Üyelerin daha öncesinde kulüp tarafından aday gösterilmesi ve fayda görüleceği takdirde üyelik teklifi sunulmaktadır. Üyelerin başarılı iş adamlarından olması tercih dâhilindedir. Bu tercihin gerekçesi ise meslek sırlarına vakıf olmak ve yerli piyasa üzerinde hâkimiyet kurabilecek şekilde yol izlenmesidir. Bulundukları ülkeler hakkında gerek dini gerekse siyasi bilgiler toplanır ve merkezden bu bilgiler doğrultusunda talimat edilen programlar yapılır. İslam ülkeleri üzerinden yapılan değerlendirme görünüşte diğer dinler ve inanış biçimlerinden farksız davranılsa da *"Din Allah'ın, vatan herkesin"* sloganı ile İslam’a karşıtı bir ideolojisine sahip oldukları düşünülmektedir. İslam hakkındaki düşüncelerinin bu yönde olmasına karşılık olarak konferanslarında yer alan İsrail ve Yahudilik düşüncelerinin daha önemli olduğu bilinmektedir. Bu durum ise Lions Kulüplerinin Siyonizm’e hizmet ettiği düşüncelerini kuvvetlendirmektedir (Hoca, 1990:171-173).

¹³⁵ Her ne kadar birçok durumda, özellikle Amerika'da, [bu kulüpler] övgüye değer yardım faaliyetlerini sürdürüyor olsalar da, bazen tekelleri kapitalizme aşırı bir bağlılık gösterilmektedir ve tekellerlik, hem Hristiyan hem de sosyal açıdan, hayırseverliğe karşı bir suç olarak kınanmalıdır. Rotary Kulüplerinin üyeleri olmayan kişilerin bazen Tanrı'nın tüm insanlar için yarattığı faydalardan dışlanması, kınanması gereken bir tekel anlamına gelir.

¹³⁶ Rotary gizli bir organizasyon değildir. Hiçbir dini ya da siyasi organizasyonun yerine geçmeyi ya da onlara müdahale etmeyi amaçlamaz. Hizmet programının tüm dinlerle uyumlu olduğunu varsayar ve bir Rotaryen'in politikalarıyla ilgilenmez.

Milliyet Gazetesi'nde 11 Mayıs 1963 tarihinde yayınlanan yer alan bir haberde; din ve siyasi ayırım yapılmaksızın bütün vatandaşlara yardım edileceği, eğitim ve bakım gibi konular ile yakından alakadar olunduğu, sosyal tesislerin kurulması ve yaş durumu gözetilmeksizin yardıma muhtaç kimselere yardım edileceği gibi hususlara yönelik amaçlar doğrultusunda hizmet verilmesi planlanan İstanbul Milletlerarası Lions Kulübü'nün kuruluşu duyurulmuştur (URL-92, 2024).

8 Ekim 1966 tarihinde yayınlanan Ulus Gazetesi'nde Beyhan Çenkçi'nin yazısında Lions Kulüplerinin üyeleri için; *"Bu Kulübe zamanı az, parası çok olanlar kaydedilir..."* sözleri yer almıştır. Suat Ballar, Daha Bilinçli Daha Güçlü Lionizm kitabında Beyhan Çenkçi'nin bu tanımı için Türkiye'de Lions Kulüplerinin kurulduğu ilk yıllarda bütçelerinin yetersizliğinden ve kısıtlı zamanlarda sağlanan hizmetlerin topluma somut şekilde sunulamamasının bu şekilde tanılandırılmasına olanak sağladığını ifade etmiştir (Ballar, 2016: 520).

Ümit Deniz 22 Mart 1971 tarihinde Milliyet Gazetesi'nde Lions Kulüpleri için; *"Görevleri; hiçbir karşılık beklemeden kendilerini insanlık hizmetine vakfetmek, bütün hür dünyada insanları arasında fark gözetmeksizin yardım etmek okumayı teşvik etmek göz nurunu korumak sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinde bulunmaktadır."* tanımını kullanarak Lions Kulübünün düzenlediği bir yemeği konu almıştır (Ümit Deniz, "Lions Club Mensupları Önceki Akşam Hilton'da Yemek Verdiler" Milliyet, 22 Mart 1966, 5). 10 Mayıs 1971 tarihinde ise Lions Kulüplerinin faaliyetlerinin yer aldığı bir yazısında ise Lions Kulüplerinin üyelerinden *"Sessiz Sedasız Çalışan Aslanlar"* ifadesini kullanmıştır (Ümit Deniz, "Sessiz Sedasız Çalışan Aslanlar" Milliyet, 11 Mart 1971, 5).

1966 yılının Eylül Ayında yayınlanan Oku dergisinde Konya Müftüsü Tahir Büyükkörükçü'nün Düşünelim başlıklı yazısında Lions Kulüpleri tarafından yapılan yardımlar için:

"Şimdi Lions'culara diyorum ki: Kökü dışarda olan bir kulübü Enbiya yurdu ve Şüheda burcu olan Konya'mızda açmak ve bu kanalla, güya şehrimize bazı eserler kazandırmak çabası içindesiniz. Bu yardımı yapanların, bugün olmasa yarın, mukabilinde ne isteyeceklerini ve ne gibi bir teklifte bulunacaklarını biliyor musunuz? Hayır, bu işler senin bildiğin gibi değil; Biz bunu tetkit ettik derken, hangi senet ve vesikalara dayanyor ve kimin şaşmaz va'dine güveniyorsunuz."

Sözleri yer almaktadır. Bu sözleri takiben, aynı dinden olunmamasına rağmen yapılan yardımların ise asırlar boyu İslam ve diğer dinler arasında arasındaki kimlik savaşlarının var olduğuna Haçlı Seferlerini örnek göstererek samimiyete ne derece inanılması gerektiği konusundaki düşüncelerini ifade etmiştir (Büyükkörükçü, 1966:10).

3 Kasım 1966 tarihinde Cumhuriyet Gazetesinde yer alan bir yazıda Konya Müftüsü Tahir Büyükkörükçü, Konya Belediye Başkanı Ahmet Hilmi Nalçacı tarafından açılan Lions Kulübünün mason teşekkülü olduğu yönündeki iddiaları ifade edilmiştir. Öğretmen olan Turhan Okçugil tarafından yazılan yazıda müftünün iddialarının aksine Lions Kulübünün masonik faaliyetlerinden ziyade Rotary Kulüpleri gibi insanlar arasındaki dayanışmanın kuvvetlendirilmesi ve yardımlaşma faaliyetlerinin yapıldığı belirtilmiştir. Lions Kulüplerine mason ve komünist gibi damgaların vurulmasının toplum nezdinde neyi amaçladığı bilinmediği yazılmıştır (Turhan Okçugil “Lions Kulübü Mason mu?” Cumhuriyet, 3 Mayıs 1966, 5).

Turhan Okçugil’in gazetede bu yazısına ithafen gösterilen tepki, dergide “Liyonscuların Telaşı” başlıklı yazıda şu sözler ile belirtilmiştir:

“Madem Lyons Rotari gibidir. O halde Rotari nedir? Onun da bir Mason kulübü olmadığını bize ne isbatlarsın? Belli ki acizsin. Muallim ismi ili müsemmasın ama bu konularda muallim olmaya layık ve namzetsiniz. Size soruyoruz? Kendinizi bağlı göstermekten hicap duymadığınız bu Lyonslar, Rotariler niçin yabancı ve ithal malı kelimeler? Unutmayın! Kökü dışarıdakiler köksüz şeyleri tutunmak için getirirler.” (URL-31, 2024).

Lions Kulüpleri, dış bağlantıları ve Masonluk iddialarından kaynaklı 1968 Konya Olayları¹³⁷ sırasında saldırıların hedefi olmuştur. Lions Kulübü ile beraber Belediye Gazinosu, Tüccar Kulübü ve alkollü mekânlarda saldırılara maruz kalmıştır (Abdi İpekçi, “Yanlış Teşhis ve Tehlikeli Gelişmeler”, Milliyet, 25 Temmuz 1968, 1). Nitekim Konya Müftüsünün Masonluk ve Lions Kulüpleri arasındaki bağlantı iddialarını ve 1968 Konya Olaylarını destekler nitelikte bir olay 1979’da İran İslam Devrimi sonrasında Humeyni’nin iktidara gelmesi ile beraber kapatılan mason derneklerine ek olarak Lions Kulüpleri ve Rotary Kulüplerinin kapatılmasıyla yaşanmıştır (Uğur, 1989:77).

Cemal Anadol’un “Siyonizmin Oyunları” adlı kitabında Lions ve Rotary Kulüpleri ile Masonluk arasındaki bağlantı aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

“Farmasonluk yahudi hesabına çalışan hümanist, kozmopolit bir teşkilattır. Dünyanın pek çok yerlerinde açılan, memleketimizde dahi, Rotary ve Lions Kulüpleri de Mason Cemiyetlerinin birer şubeleridir. ” (Anadol, 1978:204) *“Yahudiler, sosyal ve ekonomik alanda ele geçirdikleri bu fırsatı en iyi şekilde kullanmaktadırlar. Bu sebeple de kökleri enternasyonal mihraklara bağlanan Masonlukla, onun yan kuruluşları Lions ve Rotary Kulüplerinde Yahudiler, kilit mevkileri ele geçirmişlerdir.”* (Anadol, 1978:205).

¹³⁷ 1960’lı yıllarda Türkiye’de başlayan sağ ve sol görüş ayrılıkları 1968 yılında daha da yoğunlaşmıştır. Konya’da, 23 Temmuz 1968 tarihinde bazı sağ görüşlü taraflar; sol görüşlü dernek, yayınevleri ve mekânlara linç ve saldırı girişimlerine başlamıştır. Uzun süre devam eden bu çatışmalar tarihe 1968 Konya Olayları olarak geçmiştir (Selçuk, 2023:141-142).

Lions Kulüplerinin Mason örgütlerinin bir uzantısı olarak gösterilmesinin birçok sebebi olduğu düşünülmektedir. Bu gerekçeler arasında, toplumun kulüp hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, üyeler arasında masonların bulunması Lions Kulüpleri ve Mason Örgütlerinin kurallarının benzerlik göstermesi ve iki topluluğunda benzer kurallar çevresinde kurulmuş olması bulunmaktadır (Ballar, 2016:521).

15 Ocak 1984 tarihinde yayınlanan Renk: Milliyet Gazetesi'ndeki yazı ise mason iddialarına yer verilmemiş ve kulübe dair temel bilgilendirme verilip kulübün topluma yaptığı hizmetlerin önemine şu şekilde değinilmiştir:

"Lions'un "toplum yararına karşılıksız hizmet" olduğunu anlatan Çetin Yıldırımakın, dünyada ilk karşılıksız hizmeti başlatanın Türkler olduğunu belirterek şunları söylüyor: "İlk yazılı vakıf belgesi olan Eti Vakfı Türklere aittir. Bu belge milattan 1280 ve zamanımızdan 3261 yıl önce yazılmıştır ve İstanbul Arkeoloji Müzesi Şark Eserleri bölümündedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivlerinde 26.798 vakfiyenin bulunduğu görülmektedir. Kervansaraylar, Darüşşifalar, çeşme ve sebiller, Fütüvvet ve Ahilik, yaran örgütleri, Yunus Emre ve Mevlevilik ve son olarak Kemalizm bu vatanda açılan hümanist anahtarlar olmuştur. İşte Lions bunun için Türkiye'de vardır ve gereklidir" (Turgut Güngör, "Lion'ların İlkesi: Karşılıksız Hizmet", Renk: Milliyet Gazetesi, 15 Ocak 1984, 4).

Lions Kulübünün toplumdaki algısının masonluk ve Siyonist ile birer bütün olarak görülmesi ve dışa bağlılığı üzerine oluşan algıların toplumun büyük çoğunluğu tarafından kabul görmüş olması üzerine Beyoğlu Lions Kulübü tarafından konferans düzenlenmiştir. Düzenlenen konferansta toplumdaki algının bu şekilde olmasına karşılık olarak; *"Halkla iki yönlü iletişimin yapılmamasından kaynaklanıyor. Halkla iki yönlü iletişimin kurulması, halkın gerçeklerden haberi olması ve yanlış yollara çekilmemesi güvence altına alınmalıdır."* ifadesi yer almıştır (Cumhuriyet, "Beyoğlu Lions Kulübü Konferansı", 15 Ağustos 1987, 6).

Literatürde yer alan bazı akademik çalışmalarda ise ortak düşünce olarak Lions ve Rotary Kulüplerinin Siyonizm'e¹³⁸ hizmet ettiği yönündedir. Bu düşünceye örnek olarak Cenkhan Yılmaz'ın Rotary ve Rotarienler kitabının önsözünde geçen şu sözler örnek olarak gösterilebilir: *"Rotary'nin Siyonist hareket içindeki yeri ve cürmünün hacmi; Masonluk, Lionizm ve benzeri akımların Rotary ile olan organik bağı yeter derecedeki delillerle gösterilmemiştir."* (Yılmaz, 1979:6). Necmettin Erbakan'ın Yeni Bir Dünya ve Adil Düzen kitabında yer alan ifade ise Lions ve Rotary Kulüplerinin hayır kurumu görünümüleri altında Siyonizm'e hizmet edildiği ve

¹³⁸ Siyonizm, 19. Yüzyılın sonlarına doğru Yahudi toprakları üzerinde, farklı ülkelerde yaşayan Yahudilerin yeniden bir araya gelmesiyle beraber Yahudi milliyetçiliğine dayanan bir devlet kurma ideolojisidir. 1948 yılına kadar diaspora Yahudilerini bir bölge üzerinde toplamayı amaç edinen ideoloji, 1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulmasından sonra Siyonizm'in temel hedefi hem kendi devletlerini korumak ve yüceltmek hem de yurt dışında yaşayan Yahudilerin çıkarlarını korumak olmuştur (Karaman, 2009).

Siyonizm hiyerarşisindeki üst kademelere eleman yetiştirildiği yönünde ifadeler yer almaktadır (Erbakan, 2021:45).

Millî Gazete, Lions Kulüplerinin masonluğa hizmet ettiğini sıklıkla dile getirmektedir. Direkt olarak Lions Kulüplerine yazılan yazılar haricinde Lions Kulübü ile alakalı yayınlanan haberlerde sıfat niteliğinde kullanılmaktadır. Bu haberlerden bazıları şu şekildedir;

8 Aralık 1986 tarihli gazetede, “Masonlardan TRT’yi kafakola alma çabası Lions Baskısı” yazısını başlık olarak kullanmış ve ilerleyen yıllarda yayınlanan yazılarında düşüncelerini ifade etmektedirler (Ballar, 1997:438). Çocuk İyilik Evi tarafından çocuklar için yapılan çorba yardımının anlatıldığı yazıda “Kökü dışarıda olan Siyonizm’in alt kollarından biri olarak değerlendirilen Lionsların çocuklara olan ilgisi sürüyor.” cümlesiyle Lions’un Siyonizm’le olan bağlantısı vurgulanmıştır (Saçıkara, 2017). 23 Ağustos 2014 tarihli gazetede, camiler için toplanan paraların Lions Kulüpleri ve Kuzey Kıbrıs Türkiye Cumhuriyeti iş birliği ile kiliselere aktarıldığının yazıldığı bir haberde Lions Kulüpleri için “Siyonizme hizmet eden Lions Kulüpleri” ifadesi yer almaktadır (URL-32, 2024).

Lions ve Masonluk arasındaki işbirliği hakkındaki düşüncelerden bir tanesi de gazeteci-yazar olan İlhami Soysal’ın şu sözleri üzerinden literatürde yer almaktadır:

“Lions Kulüpleri Masonların bir nevi anaokuludur. Bu kulüpler tamamıyla Masonluk ilkelerine göre çalışırlar. Ayrıca Lions Kulüplerinin bütün üst düzey yöneticileri de Masonlardan gelmez. Fahrettin Kerim Gökay –ki Türkiye’de ilk Mason Derneklerini kuran kişidir- 33 dereceli Masondur. Yine kuruculardan Suat Ballar yüksek dereceli bir Masondur. Kurulan her kulüpte de o yörenin en zengin ve mesleğinde sivrilmiş kişileri alır ve onlara başkanlık payesi verirler. Bu kişiler de kendi kendilerini tatmin etmiş oluyorlar ve karşılığını da bol miktarda ödüyorlar. Çünkü bu kişilerin yukarıda söylediğim gibi bir eli yağda bir eli balda olan insanlar olduğu için güçleri de var, kendilerine de hizmet ediyorlar. Örneğin, Lion olan bir kişi diğer bir Lion’a destek ve yardımını esirgemiyor. Lionlar ve Lionessler, belki bir çarkın içindeki ufak çarkçılar. Yarı sosyetik, yarı hayırsever kurumu gibi çalışan, ama temelinde Türkiye’deki kapitalizmin gözlenmesine yardımcı olan bir çarkın parçaları bunlar.” (Ballar, 2016:527-528).

Türk Lions’unun öncü isimleri olan Fahrettin Kerim Gökay ve Suat Ballar arasında geçen bir diyalog Lionizm düşüncesinin masonlukla alakası olmadığı yönündedir. Suat Ballar’ın Fahrettin Kerim Gökay’a yönelttiği “Lions anlayışında kapabildiğiniz ve öğrenebildiğiniz ilkeler ya da kavramlar nelerdir?” soruna cevabı şu şekildedir:

“Lions’u sırf sevgi, karşılıklı muhabbet ve karşılık beklemeyen yardımı derpiş eden milletlerarası bir teşekkül olarak tanıdım. Masonlukla ve siyasetle alakasının bulunmaması teveccüh gösterilmesinin başlıca sebebi olmuştur. Masonlar biliyorsunuz haksız yere de olsa memlekette sempati yaratmamışlardır. Düşününce cazip geldi tabii, cazip gelmese zaten konuşmazdım. Şimdi masonlukla alakası yok dediğim yani memlekette

tenkit edilen teşekküllerle alakası yok. Bilakis insanları seven, insanlara hizmet eden, karşılıksız bir hizmet bekleyen bir teşekkül olarak tanıtıldı bana Lions. Karşılıksız hizmet ve sevgi” (Ballar, 1997:57).

Türk Lionsları yapılan ithamlara karşılık Lions Kulübünün üyeleri arasında masonların bulunmasından kaynaklandığı ve bu sebeple yanlış değerlendirildiklerini düşünmektedirler. Bununla beraber yapılan değerlendirilmelerin Lionsların topluma yeterince tanıtılmadığından da kaynaklandığını düşünmektedirler. Lions yöneticilerinin 1969 yılından beri bu yanlış algının temel sorunları olduğu ve bu algıdan ötürü memnuniyetsizlikleri her zaman ifade edilmiştir (Ballar, 1997:438).

5.3. Rotary Kulüplerinin Toplumdaki Algısı

Rotary Dergisinin 8. sayısında Rotary Kulübünün amacına ilişkin olarak, “*Rotary, insancıl (milli değil) hizmetlerde bulunan, bütün mesleklerde yüksek ahlak standartlarını teşvik eden ve dünyada iyi niyet ve barışın tessüsüne yardım eden iş ve meslek adamların dünya çapında birleşmiş olduğu bir kuruluştur.*” ifadesi yer almıştır. Kulübün dergisindeki bu ifadelerden yola çıkarak, Cenkhan Yılmaz Rotary ve Rotarienler kitabında Rotary Kulübünün kurulma amacının “*Rotary Internatınonal’ın (R.I) gayesi tek bir Dünya Devleti’nin resmen kurulması için çalışmaktır. Bu husus Rotary’nin bütün beyan ve fiillerinde açık veya kapalı olarak görülmektedir. Beynelminelcilik, kozmopolitizm ve Tek Dünyacılık Rotary fikriyatının temelini teşkil eder.*” yönünde olduğunu belirtmiştir (Yılmaz, 1979:8).

Cenkhan Yılmaz’ın ifadelerine benzer nitelikte başka bir görüş ise Ali Uğur’un Görünmeyen Önderler Rotary ve Lions Kulüpleri kitabında; “*Rotary ve Lions Kulüplerinin amaçları arasında hiçbir fark yoktur. Kulüplerin çeşitli yayınlarında ifade edilen nihai amaç, yeryüzündeki devletlerin yıkılıp yerine tek bir Dünya Devleti kurularak değişik kavimlere ve dinlere mensup insanların bu Dünya Devletinin vatandaşları haline getirilmesidir.*” sözleri ile belirtilmiştir. (Uğur, 1989:36).

Milliyet Gazetesi’nin 14 Ağustos 1955 tarihinde yayınlana sayısında Cemil Cahit Cem tarafından yazılan yazıda Rotary Kulüplerine dair, “*Bilhassa bankerlerden mürekkep kimselerin kurduğu mason teşekkülü olan, merkezi Chicago’daki Rotary Club’lerin bütün dinleri reddederek dünyaya şamil bir ahlak kurma gayretinde olduklarını bilirim.*” sözleri yer almaktadır (Cemil Cahit Cem, Bana Sor, Milliyet, (14 Ağustos 1954), 5).

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Dwight D. Eisenhower’ın Özel Müşaviri Clarence B. Randall’ın 1956’da gerçekleştirdiği Türkiye ziyaretini anlattığı konuşmasında Rotary Kulüplerine ilişkin olarak “*Ben Rotary Kulübü azası değilim. Rotary Kulübünün, memleketlerinin iyiliğine çalışan insanları bir araya getirmekle ve bu hususta gaye birliğini temin etmekte haiz*

olduğu kuvvetle müşahade ettim. Azalar, ihracat ticaretiyle meşguldürler. Bunların her memlekete ihraç edecekleri meta da müsamaha ve anlayıştır.” söyleyerek kulübe dair düşüncelerini ifade etmiştir (Milliyet, “Randall Ankara’da Bir Klüpte Konuştu”, 7 Şubat 1956, 7).

Zeki Yıldırım tarafından hazırlanan Masonluk tarihinin anlatıldığı kitapta Masonlukla İlgili Bazı İddialar ve Suçlamalar bölümünde; Masonluk, Lions ve Rotary Kulüplerine dair sosyal hayattaki varlıklarına ilişkin aşağıdaki ifadeler yer almaktadır

“Ülke kaderinin çizilmesinde başkaca hiçbir baskı grubunun sağlayamadığı ve sağlayamayacağı etkinlikleri Masonlar sağlayacak durumdadır. Masonluğun bir tür yan kuruluşları sayılabilecek Propeller, Lions ve Rotary kulüpler de bu etkinlikte önemli katkıda bulunuyorlar. Masonlar ve yan kuruluşlarında yer alanlar, Türkiye'nin kamu kesimi kadar, özel sektör kesiminde de kilit noktaları tutmakta umulmaz bir uyanıklık göstermektedirler. Ticaret ve Sanayi Odalarında, Borsalar'da, özel ve resmi bankalarda, sigorta şirketlerinde, vakıflarda, holdinglerde, tekelci sermayenin Türkiye'deki uzantısı şirketlerde, çokuluslu şirketlerin temsilciliklerinde, Devlet Planlama Örgütü'nden Dışişleri Bakanlığı'na kadar pek çok yere el atmış Masonlar, üniversiteler, yüksek okullar, sağlık kuruluşları; KİT'ler, Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu gibi yerlerde de önemli rol oynamaktadırlar. Basın, radyo, televizyon, reklam şirketleri gibi kamuoyu oluşturmadaki etkili alanlarda da Mason denetimi ve etkinliği yaygındır.” (Yıldırım, 2016:201).

Yıldırım aynı kitapta, “Rotary, Lions ve Masonluğun ilişkisi nedir?” sorusuna yanıt olarak şu sözler ile açıklık getirmiştir.

“Rotary değişik mesleklerden iş adamlarının bir araya geldiği bir kurumdur. Lions çok amaçlı bir yardım derneğidir. Masonluğun amacı ise, bireyi eğitmektir (yontmak). Birey, bu kurumda, daha iyi bir aile reisi, vatandaş, hatip, organizatör olmayı, toleransı, paylaşmayı öğrenir. Bu yetişmiş birey memleketine, ait olduğu topluma daha bilinçli hizmet edecektir. Mason tabiriyle, her eğitilen birey "insanlık mabedinin inşasında kullanılan yontulmuş taş olacaktır." Rotaryenler ve Lionslar arasında birçok Mason olmakla beraber, bu değişik dernekler arasında organik bir bağ bulunmamaktadır.” (Yıldırım, 2016:198-199).

Hulki Cevizoğlu'nun Masonluk ve Rotaryenlik kitabında Orhan Karul'a¹³⁹ yönelttiği “Sizin Masonlukla, Lionslarla organik bir bağınız yok. Peki, gönül bağınız var mı?” sorusuna Orhan Karul tarafından verilen cevap “Gönül bağımızda yok. Ne gibi bir gönül bağımız olur ki, bir işbirliğimiz yok.” olmuştur (Cevizoğlu, 2003:102). Herhangi bir gönül bağı ve organik bağın bulunmadığı söylemlerine karşılık olarak Cumhuriyet Gazetesi'nin 18 Ağustos 1982 tarihinde yayınlanan sayısında Topkapı Rotary Kulübü tarafından Altı Nokta Körleri Eğitime ve Kalkındırma Vakfı'na yapılan bağışın haberine yer verilmiştir (Cumhuriyet, “Özetle”, 18 Ağustos 1982, 9).

¹³⁹ Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunu olan ve danışmanlık firması sahibi olan Orhan Karul Karaköy Rotary Kulübünün eski başkanlarından. Başkanlık görevinden sonra Rotary Kulübü üyesi Rotaryenlik hayatına devam etmiştir (Cevizoğlu, 2003:75).

6. SONUÇ

Sosyal Bilimler, yapısı gereği milyonlarca çalışmaya ve her çalışmadan türeyen olası farklı bakış açılarının getirisi olarak tartışmalara ev sahipliği yapan bir bilim dalıdır. Sosyal Bilimlerin alt dallarından birisi olan Uluslararası İlişkiler ise birçok kavramın gelişen dünya ve izlenilen politikalar neticesinde farklı yorumlanması sürekli geliştirilmesi ve takip edilmesi gereken bir bütündür. Dış Politika, Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç gibi kavramlar kullanılmaya başlandığı ilk günden itibaren sürekli olarak gelişim göstermiştir. Gelişmelere bağlı olarak hem uluslararası ilişkiler hem de uluslararası ilişkileri etkileyen faktörlerin değişiklik göstermesi uluslararası sistemin anlaşılabilir olması açısından yorum yapılmasının güncelliğinin korunamamasında etkili olmaktadır. Çalışmanın Giriş bölümünde tanımları yapılan bu kavramlar ülkeler arasında takip edilmesi zor olan bağların oluşmasını sağlamaktadır. Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç gibi kavramların şekillenmesinde önemli roller üstlenen STK'lar ve bu tarz kuruluşlar bağların sürekliliğini sağlamaktadır. Lions ve Rotary Kulüpleri Türkiye'de kurulduğu ilk günden beri sosyal yaşamda göstermiş oldukları faaliyetleri ile oluşturulan bağlar için örnek niteliğindedir.

Kardeşlik, eşitlik ve özgürlük gibi hümanizm temelli kavramların ana ideoloji olarak benimsendiği masonluk günümüzde oldukça geniş bir kitleye sahiptir. Yapısı nedeniyle dışarıya kapalı olan masonluk, olduğundan çok daha farklı ve yanlış bilgiler doğrultusunda gündemimizde yer almaktadır. Hali hazırda mevcut üyeleri tarafından ya da eski üyeleri tarafından yazılan akademik çalışmalar bile örgütün yapısının nasıl olduğuna dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Kısıtlı bilginin olduğu yerde ise bilgi yanlışının olması kaçınılmaz bir durumdur. Ancak bu çalışma sürecinde yapılan literatür taramalarının sonucunda birkaç farklı çıkarım yapılmıştır.

Öncelikli olarak Operatif Masonluk dönemi değerlendirildiği zaman, orta çağ gibi toplumsal sınıf farkının fazlasıyla olduğu bir dönemde mason olmak oldukça önemli bir ayrıcalıktır. Birçok şehir-devlet yapılanmasında yönetimin din adamları ellerinde bulunması da dikkate alındığı zaman, dini yapıların inşasının masonlar tarafından üstlenilmesi yönetimde istedikleri şekilde bir etkiye sahip olabilecek güce sahip olduklarını göstermektedir. Hiyerarşik yapılanması yani işçi-kalfa-usta düzeni ise toplumda mevcut olan ayrımın kendi içlerinde de mevcut olduğunu ve mesleki sırlara sahip olunan dereceye göre vâkıf olunması masonluğun dikkat çekici bir yapıda olduğunu göstermektedir.

Ortaya çıkışına dair birçok farklı rivayetin bulunması ise sistemsal işleyişin birçok örgüt ile çok fazla olmasa da ortak noktalara sahip olmasından kaynaklıdır. Hiram Usta efsanesi üzerinden değerlendirildiği zaman masonluğun yapısı ile en çok örtüşen sisteme sahip olması ve masonik sembollerde Hiram Usta döneminden kalma birkaç objeye yer verilmesi, Hiram Usta efsanesini diğer rivayetlere göre daha fazla öne çıkarmaktadır. Ahilik veya Bektaşilik gibi İslam gelenekleri çerçevesinde kurulmuş teşkilatlar ile aralarında benzerlik bulunması ise toplumsal değerlere verilen önemlerden, kardeşlik, eşitlik ve özgürlük gibi kavramların evrensel nitelikte olmasından kaynaklanmaktadır.

Toplumun hemen hemen her yerinde olduğundan farklı anlamda kullanılan kalıplaşmış kavramlar bulunmaktadır. Bahsi geçen bu tarz kavramlara yüklenen anlamlar yerine göre işleyişi daha sade bir hale getirmektedir. Ancak masonluk gibi dışı kapalı bir yapının içerisinde kullanılan kavramların anlamları bilinmediği takdirde örgütün anlaşılmasını sadeleştirmekten ziyade daha da içinden çıkılmaz bir konuma getirebilmektedir. Operatif ve Spekülatif Masonluk, obediens, tekeris ve tesviye gibi günlük hayatta sık kullanılmayan kavramların masonik bir çalışmada görülmesi yeteri kadar araştırılmadığı takdirde masonluk hakkında yayılan bilgi kirliliğini daha da arttırabilecek düzeydedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde masonluk hakkında mevcut bilgi kirliliği defalarca vurgulanmıştır. Şüphesiz ki bu konulardan birisini de mason olabilmek için gerekli kriterlerin varlığıdır. Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olunurken bazı şartlara sahip olunması kabul edilmiş bir genel durumdur. Bu durumda yüzyıllardır faaliyetlerini büyük bir titizlikle yürüten bir örgütün üye alımında aynı hassasiyete sahip olması ve üyelerin derecelerine göre örgütün sırlarına hâkim olması masonluğu birçok yapılanmadan ayıran temel özellik niteliğindedir.

Spekülatif Masonluğun, Operatif Masonluğa göre daha kurumsal bir yapıda bulunmasının birçok farklı nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden başlıca olanı ise dağınık halde kurulmuş locaların belirli bir rite uygunluğu dâhilinde büyük localara bağlanmasıdır. Spekülatif Masonluğun 1717'den günümüze kadar olan süreci ve işleyişi değerlendirildiği zaman tek bir yasa yani Anderson Yasası'na bağlı kalınması ve ufak tefek farklılıklar olsa da kabul edilmiş genel ritler etrafında gelişmesi kalıcılığını ve devamlılığını sağlamıştır.

Lions ve Rotary kulüplerinin kuruluş yıllarında ve devamındaki süreçte yaşanan siyasal gelişmeler Lions Kulüplerinin masonlukla bağlantılı olduğunu düşünmesinde etkili olmuştur. Lions Kulüpleri ve mason örgütlerinin kurulmasında benzer kuralların işletilmiş

olması kulüplerin bazı üyelerinin Mason olması ve bu kulüplerin toplum tarafından gerektiği kadar bilinmemesi masonluk ile arasında bir bağlantı kurulmasına neden olmuştur. Mali kaynakların kazanılması açısından kulüplerin küresel yardımlar ve gelirleri olması masonların ise sadece kendi üyeleri tarafından kazanılan gelirlere sahip olması ikisini birbirinden ayırmaktadır. Ayrıca Lions Kulüplerine aynı meslek grubunda yer alan iki kişinin üyeliğinin kabul edilememesi ve diğer din ve inanışlara eşit yaklaşılacağını ifade edilmesinin aksine Siyonizm'e hizmet edildiğini düşünülmesi bu kulüpleri masonluk ile ilişkilendirmiştir. Nitekim akademik çalışmalarda kitaplarda ve gazete yazılarında bu düşüncelere rastlanılmıştır.

Lions Kulübünün kurulduğu ilk yıllarda üye alımında gösterilen hassasiyetlerden en önemli iki husus, toplumun saygın kişilerinden oluşması ve bir başka üyenin referansına ihtiyaç duyulmuş olmasıdır. Bu çerçevede değerlendirildiği zaman saygın olmayan veya referansı olmayan bir kişinin neden üye olamadığı sorularını akıllara getirmektedir. Üyelerin saygın kişilerden oluşması gerektiği hususu ise saygınlık kriterlerini belirleyen ölçütlerin hangi niteliklere sahip olunması gerektiği sorularını doğurmaktadır. Hemen hemen her topluluğun üyelik prosedürüne sahip olduğu göz önüne alındığı zaman çok dikkat çekici bir husus olmamasına karşılık şüpheli yaklaşım sergilendiği zaman farklı bir bakış açısı oluşmasına neden olmaktadır.

Lions Kulübünün Türkiye'de kurulması ve faaliyet göstermesinde etkin rol oynayan isimler incelendiği zaman hem Türk Siyasal Hayatında hem de ekonomik açıdan değerlendirildiğinde maddiyatı güçlü olan kişilerin olması dikkat çekici olmuştur. Fahreddin Kerim Gökay'ın 1 No'lu Lions olarak adlandırılması Türkiye'de öncü kişi olduğu açıkça belirtilmesidir. Gökay'ın hem siyaset adamı hem de Türk Lions'unun öncüsü olması kurulan kulüplerin siyaset ile alakası olup olmadığı sorularını akıllara getirmektedir. Hem yabancı kökenli bir kuruluşun öncüsü olmak hem de günümüzde "*Her Devrin Adamı*" sıfatı ile anılması görünmeyen bir perdenin olup olmadığının sorgulanmasının yolunu açmaktadır. Nitekim böyle bir perde varsa bile ulusüstü bir destek ya da gücün mevcut olup olmadığının düşünülmesine neden olmaktadır. Nejat Eczacıbaşı gibi ülkenin önde gelen sanayicilerinden ve Türk burjuvası sıfatına uygun görülen kişilerden biri olan büyük bir sanayicinin İzmir Rotary kurucularından olması enteresandır. Yine İzmir Rotary üyelerinden biri de Koç şirketler grubu üst yöneticilerinden Otomotiv grubu başkanlığında bulunmuş olan ve Can Kıracı'tır. Can Kıracı, Galatasaray Lisesi mezunu ve Galatasaray Spor Kulübünde büyük ağırlığı olan iş insanı İnan Kıracı'nın da kardeşidir. Yine bir diğer önemli kişi gazeteci Abdi

İpekçi'dir. Bu kadar önemli ve etkili kişilerin buralara üye olması yumuşak güç unsuru olarak bu kulüplerin popülaritesini ve itibarını artırmıştır. Böylelikle buralara üye olmak için pek çok insan sıraya girmiştir. Sosyal statü, siyasi ve ekonomik güç sahibi kişilerin kulüplere üye olması kulüplerin gücüne güç katarken bu kişilerin neden Lions ve Rotary üyesi olduğu, buralara üye olarak kendilerine nasıl bir büyük bir menfaat sağladıkları ise gizemini korumaktadır. Dünyada da örnekleri olmakla beraber bilhassa ülkemizde ekonomik ve siyasi güce sahip kişilerin bir güç, menfaat ve rant elde etmeden bir yerlere üye olmayacakları, toplantılarına katılmadıkları, zaman ayırmadıkları düşünülürse bu gizemin büyüklüğü daha da merak uyandırmaktadır.

Lions ve Rotary Kulüplerinin kuruluş yıllarının 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi sonrasına denk gelmiş olması ise kulüplerin kuruluşlarına farklı bir açıdan bakılmasının yolunu açmıştır. Kuruluşlarda yer alan etkin isimlerin bazılarının Askeri Darbe sonrası Türk Siyasal Hayatında aktif olarak çalışan kimselerden olması arada herhangi bir bağın olup olmadığı düşüncesini akıllara getirmektedir. Nitekim bu soruların cevabının verilebilmesi için literatürde yeterli kaynakların bulunmaması soruların askıda kalmasına neden olmaktadır.

Çalışmanın konusunun genel olarak değerlendirilmesi yapıldığı zaman erişim olanağının bulunması halinde yeterli kaynaklardan faydalanmaya özen gösterilmiş olsa da, kaynakların sayısının az olmasından kaynaklı Lions ve Rotary Kulüplerinin Masonluk ile arasında mevcut bir bağın olup olmadığı sorunun yanıtının net bir şekilde verilmesi mümkün olmamıştır. Arada benzerliklerin mevcut olması ve toplumda oluşan algıların bağın varlığının savunulması açısından yetersiz kalmaktadır.

Yapısal olarak Lions ve Rotary Kulüplerinin işleyişleri arasında büyük ölçüde benzerliğin bulunması ise her iki kuruluşun Amerika kökenli olması ve farklı amaçlara hizmet etmek amacıyla yola çıkmış olmasına rağmen sistematik olarak aynı yol üzerinden ilerlenildiğini söylemek mümkündür. 60-70 yıldan fazladır Türkiye'de hizmet gösteren bu kuruluşların günümüzde belirli bir kitlenin sempatisini kazandığı söylemek mümkündür. Nitekim mevcut üye sayısı sempatinin varlığını gözler önüne sererken, toplumdaki masonik yapılanma algısı ise yine geniş bir kitlenin tam tersi yönünde duyguların mevcudiyetini göstermektedir.

İcra edilen faaliyetler üzerinden değerlendirme yapıldığı zaman toplum yararına hareketlerde bulunulması hatta amacın direkt olarak hizmet etme politikası üzerine inşa edilmiş olması toplum adına yürütülen faydalı işlerin olduğunu açıkça göstermektedir.

Ancak perdenin ön yüzü yapılan faaliyetler olması durumunda, perde arkasında siyaset üstü bir gücün varlığını da sorgulatmaktadır. Mevcut üyelerin seçkin kesimlerden oluşması hâlihazırda güçlü kimselerin güçlerine güç katmaya yönelik bir kuruluş mu acaba sorularını da akıllara getirmektedir.

Bütünsel açıdan ele alındığı zaman ülkenin birliğine bütünlüğüne zarar vermeye yönelik herhangi bir girişimin olmaması ve ülke bazında bir tehdit olmaması ilerleyen süreçlerde de bu çizginin korunup korunmayacağına yönelik sorularını da yanıtsız bırakmaktadır. Özellikle Mersin Lions Kulübü kurucu üyelerinin Tarsus Amerikan Koleji mezunlarından oluşması okul tarihinin geçmişte yaşanan sorunların tekrarlanması mümkün mü gibi sorularında akıllara gelmesine neden olmaktadır.

Dil, din ve ırk gibi kavramların üstünde oluşturulan bu kulüplerin birçok ülkede faaliyet gösterdiği çalışmada ifade edilmiştir. Farklı bir varsayım üzerinden değerlendirme yapılacak olduğu zaman aktif olarak hizmet verilen iki ülkenin çatışma yaşaması durumunda bu kulüplerin tutumunun nasıl olacağı bilinmemektedir. Yapısal olarak dışarıya gösterildiği kadar şeffaf olmadığı düşüncelerinden kaynaklı olarak birçok soru yanıtsız kalmaktadır.

7. KAYNAKLAR

- Acar Göktepe, G.**, 2019. Ezoterik toplulukların sosyolojisi: masonlar üzerine bir inceleme. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 3s.
- Akbalık, E.** 2016. Alevi-Bektaşî şiirinde ay ve güneş sembolizmi. *Türkiyat Mecmuası*, 26(1):1-13s.
- Akın, H.**, 2000. Ritler, oluşumları ve spekülâtif masonluktaki yerleri. *Mimar Sinan Dergisi*, 115:25s.
- Akın, İ. F.**, 2011. Dernek kurma özgürlüğü. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 32(2-4):474-486s.
- Alptekin, M.**, 2015. Kapitalizmin ortaya çıkışı: jeo-kültürel yaklaşım. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10):231-241s.
- Anadol, C.**, 1978. Siyonizm'in oyunları. Milli Kültür Yayınları, İstanbul.
- Arpacı, I.**, 2005. Prof. Dr. Ahmet Şükrü Esmer'in yaşamı, yapıtları, fikirleri, uygulamaları ve Türk toplumsal yaşamına katkıları: kamu yönetimi açısından bir araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*, İnönü Üniversitesi, Malatya, 124s.
- Arslan, L.**, 2022. Türkiye'de kadının özgür ve eşitlikçi toplum düzeni arayışının tarihsel gelişimi: feminizm ve İslami feminizmin çalkantılı serüveni. *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi*, 10(33):404-423s.
- Ataberk, R.**, 1997. Semboller. *Mimar Sinan Dergisi*, 26:57s.
- Avşar, E.**, 2008. Geçmişten günümüze masonluk tarihi, Nokta Kitap, İstanbul.
- Ayral, E.**, 2002-2003. Lions.
- Ballar, S.**, 1979. Hizmet ediyoruz. Yeşilyurt Lions Kulübü Yayınları 1, İstanbul.
- Ballar, S.**, 1982. Lionizm insanseverliğin çağdaş öyküsü. Gaziosmanpaşa Lions Kulübü Yayınları 1, Ankara.
- Ballar, S.**, 1983. Hizmet ediyoruz. Yeşilyurt Lions Kulübü Yayınları 2, İstanbul.
- Ballar, S.**, 1989. Hizmet ediyoruz. T.C. Kültür Bakanlığı, İstanbul.
- Ballar, S.**, 1997. Anılarla belgelerle Türk Lions'u ve Lion'lar, İstanbul Yıldız Lions Kulübü, İstanbul.
- Ballar, S.**, 2016. Daha bilinçli daha güçlü bir Lionizm. Derin Yayınları, İstanbuls.
- Barber, M.**, 1992. The new knighthood: a history of the order of the temple. Cambridge University Press.
- Baylis, J., Smith, S., Owens, P.**, 2020. The globalization of world politics: An introduction to international relations (8th ed.). Oxford University Press.

- Bogdan, H., Snoek, J.A.M.,** 2014. Handddbook of freemasonry, Brill Academic Pub, Hollanda.
- Briggs, B.,** 2008. Secrets of the Greensboro Masonic Temple, <https://preservationgreensboro.org/secrets-of-the/> 19 Mart 2022.
- Büyükörükçü, T.,** 1966. “Düşünelim”. Oku, 58:10 https://archive.org/details/oku-mecmuasi-5-6/Oku_Mecmuasi_5_6/page/n131/mode/2up. 27 Mart 2024.
- Cevizoğlu, H.,** 2003. Masonluk ve Rotaryenlik, Ceviz Kabuğu Yayınları, Ankara.
- Civelekler, İ.H.,** 2012. Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay hayatı, kişiliği, eserleri. *Yüksek Lisans Tezi*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, 139s.
- Cora, İ.,** 2017. Örgütlerin yönetimi açısından ahilik örgütüne genel bir bakış; tarihi bir araştırma. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16):251-279.
- Çebi, H. Y.,** 2015. Masonluğun gizli dili, Tutku Yayınevi, Ankara.
- Çelik, C.,** 2021. Masonluk ve Osmanlı masonları (-1915), La Kitap Yayınları, Ankara.
- Çeliktas, Ç.,** 2021. Güneş: İnsanlığın En Eski Sembolleri, <https://artnokka.com/gunes-insanligin-en-eski-sembolleri/> 25 Nisan 2022.
- Çeltikçi, F.,** 1966. Operatif masonluktan spekülative masonluğa geçiş. *Mimar Sinan Dergisi*, 1:34-35s.
- Çeltikçi, F.,** 1971. Türk Masonlarının çalışma ve gaye hedefleri arasında milli şuur ve vahdet. *Mimar Sinan Dergisi*, 10:104s.
- Çolaker, V.,** 2008. Türk siyasal yaşamında Falih Rıfkı Atay (1894-1971). *Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Demirci, E.,** 2013. “Ayla Selisik Tamar yaşamını yitirdi”. <https://www.hurriyet.com.tr/ege/ayla-selisik-tamar-yasamini-yitirdi-25096407>. 30 Mart 2024.
- Deniz Ü.,** “Lions Club mensupları önceki akşam Hilton’da yemek verdiler”. Milliyet Gazetesi. <https://gazetearsivi.milliyet.com.tr/liste?tarih=1971.03.22>. 10 Mart 2024.
- Deniz Ü.,** “Sessiz sedasız çalışan aslanlar”. Milliyet Gazetesi. <https://gazetearsivi.milliyet.com.tr/liste?tarih=1971.05.10>. 10 Mart 2024.
- Dinçşahin, Ş.,** 2012. Ahmet Emin Yalman ve Türkiye’de Liberal düşünce. *İBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(111).
- Durma, A.,** 2021. Cumhuriyetin valileri. https://www.academia.edu/63141211/Cumhuriyetin_Valileri. 2 Mart 2024.
- Eğrikavuk, Ü.,** 1982. Rotary. Rotary international 243. Bölge Türkiye.
- Erbakan, N.,** 2021. Yeni bir dünya ve adil düzen. MG V Yayınları, İstanbul.

- Erman, S.**, 1975. Çağımızda geleneksel masonluk. *Mimar Sinan Dergisi*, 4(16):14s.
- Ersoy, E.**, 2019. *Realizm*. Uluslararası İlişkiler Teorileri, ss.192-194, der. Gözen, R., İletişim yayıncılık, İstanbul.
- Ersoy, S., Ersoy, S.**, 2012. Hacı Bektaş-ı Velî Türbesi'nde bulunan semboller ve anlamları, 3s.
- Goldstein, J. S., Pevehouse, J. C.**, 2015. Uluslararası İlişkiler, Çev. Haluk Özdemir, BB101 Yayınları, Ankara.
- Gore, A.**, 2017. What happens at a masonic initiation? <https://classroom.synonym.com/what-happens-at-a-masonic-initiation-12084423.html> 28 Nisan 2022.
- Gökırmak, M.**, 2011. Küreselleşen dünyada diplomasi: kamu diplomasisi. küreselleşen dünyada değişimin farklı yüzleri disiplinler arası bir yaklaşım.
- Gönültaş, N.**, 2005. Mason:dul kadının çocuğu, Karakutu Yayınları, İstanbul.
- Güllülü, S.**, 1977. Ahi birlikleri, Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul.
- Gündaş, M.**, 2009. Amerikan sineması'nda mason sembolleri ve anlamları. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Gündoğdu, S.**, 2021. Türk Dış Politikasında Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi: kurumlar ve uygulamalar (2002-2013). Nobel Bilimsel. Ankara.
- Higgins, F.C.**, 1916. The beginning of masonry, Pyramid Publishing Company, Zenda.
- Hoca, K.**, 1990. Günümüz din ve fikir hareketleri ansiklopedisi. Risale Yayınları, İstanbul.
- Hutin, S., Arık, M.**, 1965. Gizli cemiyetler. Anıl Yayınevi, Ankara.
- Jackson, J.**, 2015. The World's most dangerous secret societies: the Illuminati, Freemasons, Bilderberg Group, Knights Templar, the Jesuits, Skull and Bones and Others, Make Profits Easy LLC, Jersey City.
- Karaman, M. L.**, 2009. Siyonizm, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/siyonizm>. 22 Mart 2024.
- Karg, B., Young, J.K.**, 2009. 101 secrets of the freemasons: the truth behind the world's most mysterious society. Adams Media, United States of America.
- Kırdağ Mahir, S.**, 2018. Elitler ve kültürel sermaye: Nejat F. Eczacıbaşı Örneği. *Sosyoloji Notları*, 2(1):141-156s.
- Knights, C., Lomas, R.**, 2008. Hiram'ın Kitabı: Masonluk Venüs ve İsa'nın hayatının gizli anahtarı, çev. Mehmet Ortaç, Bilge Karınca Yayınları, İstanbul.
- Kömür, G.**, 2020 Yumuşak Güç unsuru olarak kamu diplomasisi. *International Journal of Politics and Security (IJPS)*, 2(3):89-115.

- Kupier, K.**, 2015. Rosa Bonheur. <https://www.britannica.com/biography/Rosa-Bonheur>, 8 Ocak 2024.
- Latifoglou, E.**, 2021. Post-Polio Sendromu ile Fibromiyalji Sendromunun birlikteliği ve ilişkisi. *Uzmanlık Tezi*, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Layıktez, C.**, 1998. Masonlukta intizam - grand orient - Türkiye’de Durum. *Tesviye Dergisi*, 34:8s.
- Lilley, G. H.**, 2020. The meaning behind 15 common masonic symbols, <https://www.ghlilley.com.au/blogs/news/freemason-symbols> .19 Nisan 2022.
- Lyon, D. M., Loewy, B.**, 1873. History of the Lodge of Edinburg (Mary's Chapel) No. 1. Dalcassian Publishing Company, İrlanda.
- Mackey, A. G.**, 1966. The all-seing eye <http://www.freemasonry.bcy.ca/symbolism/eye.html>. 19 Nisan 2022.
- Mattern, J. B.**, 2005. Why soft power isn't so soft: representational force and the sociolinguistic construction of attraction in world politics. *Millennium*, 33(3):583-612s.
- Naudon, P.**, 2019. Masonluk, çev. Işık Erdüden, Kültür Kitaplığı, Ankara.
- Nicholson, J.**, 2013. Love and the masons come to town!, <https://mrsnicholsonhome.com/2013/06/02/love-and-the-masons-come-to-town/>. 17 Mart 2022.
- Nye Jr, J. S.**, 2008. Public diplomacy and soft power. The annals of the American academy of political and social science, 616(1):94-109s.
- Nye, J. S.**, 1990. Bound to lead: the changing nature of American power. <https://archive.org/details/boundtolead00jose/page/n13/mode/2up?q=soft+power> 9 Temmuz 2024.
- Okçugil, T.** “Lions Kulübü mason mu?” *Cumhuriyet* (3 Kasım 1966), 5. <https://egazete.cumhuriyet.com.tr/oku/192/1966-11-03/0>. 10 Mart 2024.
- Onuf, N.**, 2012. World of our making: rules and rule in social theory and international relations. Routledge.
- Özcan, A.**, 2003. Masonluk, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 28, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Özel, C.**, 2018. Yumuşak güce bütünsel bakış. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1):1-27.
- Özgül, E.**, 2022. Konya belediyciliğinde iz bırakan bir başkan: Ahmet Hilmi Nalçacı. <https://www.merhabahaber.com/konya-belediyciliginde-iz-birakan-bir-baskan-ahmet-hilmi-nalcaci-1859582h.htm>. 12 Ağustos 2024.

- Özlük, E.**, 2009. Uluslararası ilişkiler disiplininin soy kütüğü. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(17):237-260s.
- Palao, J., Hutin, S., Wirth, O., Ledre C., Yazıcı A.**, 2015. Tarihte ve günümüzde masonluk, Örgün Yayınevi, İstanbul.
- Pound, R.**, 1915. The Philosophy of masonry. *The Builder Magazine*, 1(2):34.
- Ranlett, L. F.** 1982. History of Rotary Club of Bangor. https://digicom.bpl.lib.me.us/rotary_bk/16/. 15 Nisan 2024.
- Ruggeri, A.**, 2016. Masonların bilinmeyen tarihi, <https://www.bbc.com/turkce/vert-tra-38320127>. 15 Mart 2022.
- Saçıkaralı T.**, 2017. Masonik el çocuklara uzandı! <https://www.milligazete.com.tr/haber/1236129/masonik-el-cocuklara-uzandi>. 23 Mart 2024.
- Sarıtaş, D.**, 2019. Hristiyan Teslisi ile Hint Trimurtisinin karşılaştırmalı olarak değerlendirmesi. *Turan-Sam*, 11(43):246s.
- Say, S.**, 2015. Propaganda İçin kullanılan bir örtmece olarak kamu diplomasisi kavramı. *İnsan ve İnsan*, 2(4).
- Selçuk, E. K.**, 2023. Türkiye’de Soğuk Savaş Dönemi’nde kitlesel linç girişimleri: 1968 Konya Olayları örneği. *Journal of Modern Turkish History Studies/Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)*, 19(37):141-142s.
- Serçe, E.**, 2017. 150.Yılında İzmir Belediyesi tarihi 1867 - 2017 Cilt I -II /Apıkam Yayını <https://www.izmir.bel.tr/tr/IzmirBelediyesiTarihcesi/11/32>. 4 Mart 2024.
- Sertel, S., Kızılkaya, E.**, 2020. Bir Cumhuriyet modernleşmesinin bir kurumu olarak Halkevleri ve Halkodaları: Erzincan örneği (1933-1951), Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul.
- Smith, J.**, 1995. The symbolism in Lions Clubs international's emblem. *Journal of Visual Culture*, 4(3):212-226s.
- Soysal, İ.**, 1988. Dünyada ve Türkiye’de masonluk ve masonlar, Der Yayınları, İstanbul.
- Sulaoglu, K.**, 1999. Rotary temel kitap. Uluslararası Rotary 2440. Bölge 1999-2000 Dönemi Yayınları, Bursa.
- Şafak, E.**, 2012. Bir devrin çöküşü. <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/safak/2012/11/06/bir-devin-cokusu>. 9 Ağustos 2024.
- Şar. T.**, 2011. Adana Beşocak Lions her zaman aktif. *Lions Dergisi*, Kasım-Aralık, 10s.
- Şenocak, B.**, 2007. Halim Eker. *Tesviye*, 15(71):36s.

- Tanilli, S.**, 1994. Yüzyılların gerçeği ve mirası, insanlık tarihine girişi IV, XVIII.yy. Cem Yayınevi, İstanbul.
- Tarhan, T.**, 1975. Sembol ve allegori. *Mimar Sinan Dergisi*, 17:47.
- Taşdelen, H.**, 2019. Feyziođlu soyadlı masonlar. <https://huoltasdelen.com/index.php/component/content/article/21-mason/masonlar/ornek-masonlar/53-feyzioglu-soyadli-masonlar?Itemid=101>.
- Taşdelen, H.**, 2019. Osmanlı'da mason locaları, Ankara.
- Tuna, F.**, 2021. Kamu diplomasisinde sivil toplum kuruluşlarının rolü. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2):1-12s.
- Türe, E.**, 2016. Cumhuriyet döneminde Türkiye Mason Locaları ve kapatılma süreci (1923-1935). *Yüksek Lisans Tezi*, Ordu Üniversitesi, Ordu, 5-6s.
- Türkiye Süprem Konseyi**, Eski ve kabul edilmiş İskoç Riti Türkiye Süprem Konseyi Yönetmeliği, 2017, 8-9.
- Uğur, A.**, 1989. Görünmeyen önderler Rotary ve Lions Kulüpleri, Burak Yayınevi, İstanbul.
- Uğuz, S.**, 2012. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e modernleşme sürecinde Tarsus'ta Eğitim. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (47):319-354s.
- URL-1**, 2020. <https://www.mason.org.tr/temel-kavramlar-ve-bilgiler>. temel kavramlar ve bilgiler. 11 mart 2022.
- URL-10**, 2022. <https://bea Freemason.org/degrees> Degrass. 23 Nisan 2022
- URL-11**, 2022. <https://freemasonry.network/masonic-structures/masonic-degrees/> Masonic degress. 24 Nisan 2022
- URL-12**, 2012. <https://www.freemasonrytoday.com/features/was-this-built-by-a-mason-Was-Sir-Christopher-Wren-a-Freemason/> 25 Nisan 2022.
- URL-13**, 2022. <https://www.ugle.org.uk/discover-freemasonry/history-freemasonry-History-of-Freemasonry>. 27 Nisan 2022.
- URL-14**, 2024. <http://lions100.lionsclubs.org/print/EN/about/timeline.php>. A brief history of Lions Clubs international, 9 Ocak 2024.
- URL-15**, 2024. <https://www.lionsclubs.org/en/discover-our-clubs/melvin-jones-biography>. The original Lions. 8 Ocak 2024.
- URL-16**, 2024. <https://www.lionsclubs.org/en/resources-for-members/resource-center/logos-and-emblems>. Logos and emblems. 8 Ocak 2024.
- URL-17**, 2024. <https://www.lionsturkiye.org/bm-ve-lions-isbirligi>. Birleşmiş Milletler ve Lions. 19 Şubat 2024.

- URL-18, 2024. <https://www.lionsturkiye.org/leo>. Leo gençlik, 12 Şubat 2024.
- URL-19, 2024. <https://leoclubkhatungonj.wordpress.com/international-leo-club-history/>. International Leo Club history, 12 Şubat 2024.
- URL-2, 2017. <https://www.whitechapelgallery.org/art-night/attachment/masonic-temple-courtesy-andaz-london-liverpool-street-small/> Masonic Temple. Courtesy Andaz London Liverpool Street-small. 14 Mart 2022.
- URL-20, 2024. <https://www.european-leos.eu/about-leos/what-do-leos-do/>. What do Leos do, 12 Şubat 2024.
- URL-21, 2024. <https://business.chinovalley.org/list/member/chino-valley-lioness-club-lions-club-71>. Chino Valley Lioness Club - Lions Club, 30 Mart 2024
- URL-22, 2024. <https://www.librakons.com/unutulmus-bir-efsane-kucuk-vali/>. Unutulmuş bir efsane: küçük vali, 25 Mart 2024.
- URL-23, 2024. <https://www.lionsturkiye.org/turkiyede-lions>. Türkiye’de Lions - tarihi, 12 Ocak 2024.
- URL-24, 2024. <https://www.siviltoplum.gov.tr/kamu-yararina-calisan-dernek-statusu>. Kamu yararına çalışan dernek statüsü, 27 Şubat 2024.
- URL-25, 2024. <https://www.mason.org.tr/orhan-alsac>. Orhan Alsaç, 4 Mart 2024.
- URL-26, 2024. <https://www.lionsturkiye.org/vakiflarimiz>. Vakıflarımız, 10 Mart 2024.
- URL-27, 2024. <https://www.lionsturkiye.org/turkiye-korler-vakfi>. Türkiye Körler Vakfı, 10 Mart 2024.
- URL-28, 2024. <https://tkv.org.tr/kurumsal/hakkimizda>. Hakkımızda, 10 Mart 2024.
- URL-29, 2024. <https://koruncuk.org/page/hakkimizda>. Hakkımızda, 10 Mart 2024.
- URL-3, 2022. <https://masontr.wordpress.com/2015/05/17/masonluk-ritleri/>. Masonluk ritleri. 19 Mart 2022.
- URL-30, 2024. <https://www.lionsturkiye.org/turkbobrekvakfi>. Türk Böbrek Vakfı, 10 Mart 2024.
- URL-31, 2024. https://archive.org/details/oku-mecmuasi-5-6/Oku_Mecmuasi_5_6/page/n181/mode/2up. Lyonscuların telaşı, 27 Mart 2024.
- URL-32, 2024. https://www.gastearsivi.com/gazete/milli_gazete/2014-08-23/1. 23 Mart 2024.
- URL-33, 2024. <https://www.rotary.org/en/history-paul-harris-rotary-founder>. Paul Harris: Rotary’s founder. 18 Nisan 2024.
- URL-34, 2024. <https://rotary.org.tr/rotary/hakkinda/>. Hakkında. 20 Nisan 2024.

- URL-35, 2024. <https://www.ankarakiwanis.org.tr/TR,7/kiwanis-nedir.html>. Kiwanis nedir? 20 Nisan 2024.
- URL-36, 2024. <https://www.rotary.org/en/history-how-rotary-emblem-evolved>. How Rotary's emblem evolved? 15 Mayıs 2024.
- URL-37, 2024. <https://rye2430.org/tr/sayfa/turk-rotary-tarihi/94>. Türk Rotary tarihi. 22 Nisan 2024.
- URL-38, 2024. <https://www.rotary.org/en/rotarys-timeline-founding-years>. Founding years. 18 Nisan 2024.
- URL-39, 2024. <https://www.oktayaras.com/mukbil-ozyoruk/tr/29342>. Mukbil Özyörük. 22 Nisan 2024.
- URL-4, 2022. <https://www.ugle.org.uk/discover-freemasonry/frequently-asked-questions> Frequently Asked Questions. 29 Mart 2022.
- URL-40, 2024. http://ankararotary.org/?page_id=132. Kuruluş. 25 Nisan 2024.
- URL-41, 2024. http://ankararotary.org/?page_id=135. Kurucu üyeler. 25 Nisan 2024.
- URL-42, 2024. <https://www.istanbulrotary.org/page/tarihce>. Tarihçe. 26 Nisan 2024.
- URL-43, 2024. <http://www.izmirrotary.org/kurumsal/tarihcemiz>. Tarihçemiz. 27 Nisan 2024.
- URL-44, 2024. <https://www.istanbulrotary.org/past-term-chairmen>. Geçmiş dönem başkanlarımız. 27 Nisan 2024.
- URL-45, 2024. <https://zeytursan.com.tr/yonetim-kurulu/>. Yönetim kurulu. 2 Mayıs 2024.
- URL-46, 2024. http://www.bursadakultur.org/efsane_vali.htm. İhsan Sabri Çağlayangil ve Reşat Oyal dönemi. 2 Mayıs 2024.
- URL-47, 2024. <https://rotary.org.tr/rotary/rotary-vakfi/>. Rotary Vakfı. 3 Mayıs 2024.
- URL-48, 2024. <https://wpwoods-founder-lionsclub.club/dr-woods-biography/>. Dr. Woods: a brief biography. 1 Ağustos 2024.
- URL-49, 2024. <http://lions100.lionsclubs.org/print/EN/about/melvin-jones-bio.php>. Malvin Jones. 1 Ağustos 2024.
- URL-5, 2022. <https://kulbiber.wordpress.com/2010/11/18/masonlarin-sembol-ve-rituelleri/> Masonların sembol ve ritüelleri. 10 Nisan 2022.
- URL-50, 2024. https://wiki.kulturhane.org/index.php?title=Nevzat_Emrealp. Nevzat Emrealp. 1 Ağustos 2024.
- URL-51, 2024. <https://tacmemories.org/portfolio-item/1947-yilligi/>. 1 Ağustos 2024.
- URL-52, 2024. <https://tacmemories.org/portfolio-item/1948-yilligi/>. 1 Ağustos 2024.

- URL-53, 2024. <https://tac-alumni.org/wp-content/uploads/5c7cbef01f127.pdf>. Kaybettiklerimiz. 1 Ağustos 2024.
- URL-54, 2024. <https://hukuk.deu.edu.tr/fakultemiz/tarihce/kurucularimiz/prof-dr-mahmut-tevfik-birsel/>. Prof.Dr. Mahmut Tevfik Birsel. 5 Ağustos 2024.
- URL-55, 2024. <http://izmirrotary.org/uye/gecmis-donem-baskanlarimiz>. Geçmiş dönem başkanlarımız. 5 Ağustos 2024.
- URL-56, 2024. <https://www.izmir.bel.tr/tr/BelediyeBaskanlarimiz/48>. Belediye başkanlarımız. 5 Ağustos 2024.
- URL-57, 2024. <https://www.oktayar.com/sukru-postacioglu/tr/29644>. Şükrü Postacıoğlu. 5 Ağustos 2024.
- URL-58, 2024. <https://www.tac.k12.tr/Icerik/kutuphane-ve-medya-merkezi/32/>. Eğitim, kütüphane ve medya merkezi. 5 Ağustos 2024.
- URL-59, 2024. <https://www.seyhanrotary.org/Makale/donem-baskanlari/514/>. Dönem başkanları. 5 Ağustos 2024.
- URL-6, 2019. <https://sozluk.gov.tr/> 15 Nisan 2022.
- URL-60, 2024. <https://ozlervakfi.com/sosyal/ozbek-ozler>. Özbek Özler. 5 Ağustos 2024.
- URL-61, 2024. <https://www.adanayagucverenler.com/Eser/elizabeth-ayas/14/>. İngiltere'nin kara bulutlu çayırlarından Çukurova'nın sarı sıcağına, zorlu bir yolculuk; Elizabeth Ayas. 5 Ağustos 2024.
- URL-62, 2024. https://ohal.meb.k12.tr/icerikler/husamettin-ozaltin_13224869.html. Hüsamettin Özaltın kimdir? 5 Ağustos 2024.
- URL-63, 2024. <https://ozgurgazetekibris.com/kibris/1161-kkctc-adana-fahri-konsolosu-tiltay-hayatini-kaybetti.html>. KKTC Adana Fahri Konsolosu Tiltay hayatını kaybetti. 5 Ağustos 2024.
- URL-64, 2024. <https://www.biyografya.com/biyografi/17682>. Hüseyin Semih Akbil. 9 Ağustos 2024.
- URL-65, 2024. <https://www.oktayar.com/ali-fuat-diriker/tr/65001>. Ali Fuat Diriker. 9 Ağustos 2024.
- URL-66, 2024. <https://www.add.org.tr/wp-content/uploads/2022/03/Prof.-Dr.-Hicri-FISEK-1918-2002.pdf>. Prof. Dr. Hicri Fişek. 9 Ağustos 2024.
- URL-67, 2024. <https://www.biyografya.com/biyografi/4286>. Faruk Tunca. 9 Ağustos 2024.
- URL-68, 2024. <https://www.izmir.bel.tr/tr/BelediyeBaskanlarimiz/48>. Belediye başkanlarımız. 9 Ağustos 2024.

- URL-69, 2024. <https://gazeteoksijen.com/turkiye/is-insani-can-kirace-veda-215345>. İş insani Can Kırac'a veda. 9 Ağustos 2024.
- URL-7, 2022. https://www.mason.org.tr/masonlugun-kokenleri-ve-dunyada_Masonlugin_Kokenleri. 18 Nisan 2022.
- URL-70, 2024. <https://www.biyografya.com/biyografi/10602>. Raşit Özсарuhan. 9 Ağustos 2024.
- URL-71, 2024. <https://www.izmir-smd.org.tr/Uyeler/14/O-FarukSan>. Ö. Faruk San. 10 Ağustos 2024.
- URL-72, 2024. <http://izmirrotary.org/uye/gecmis-donem-baskanlarimiz>. Geçmiş dönem başkanlarımız. 10 Ağustos 2024.
- URL-73, 2024. <https://www.biyografya.com/biyografi/8125>. Dünder Soyer. 10 Ağustos 2024.
- URL-74, 2024. <https://www.konya.bel.tr/s/onceki-baskanlar>. Önceki başkanlar. 12 Ağustos 2024.
- URL-75, 2024. <https://www.rotaract.org.uk/rotaract/>. What is Rotaract. 12 Ağustos 2024.
- URL-76, 2024. <https://dgll.org/rotary-lions-freemasonry-lebanon/>. Rotary, Lions & freemasonry. 14 Ağustos 2024.
- URL-77, 2024. <https://www.templeislandlodge.org.uk/Whats-The-Difference-Between-Freemasonry-And-Rotary-And-Lions-And-Round-Table-And-Others/>. What's the difference between freemasonry and Rotary and Lions and round table and others? 14 Ağustos 2024.
- URL-78, 2024. <https://web.archive.org/web/20220808131932/https://www.nytimes.com/1951/01/12/archives/vatican-instructs-catholic-clergy-to-quit-rotary-cautions-laymen.html>. 14 Ağustos 2024.
- URL-79, 2024. <https://time.com/archive/6825075/religion-worldly-rotary/>. Religion worldly Rotary. 14 Ağustos 2024.
- URL-8, 2022. <https://www.ugle.org.uk/become-freemason/how-to-join-freemasonry> How to join freemasonry. 21 Nisan 2022.
- URL-80, 2024. <https://uskudar.edu.tr/tr/bilim-insani/abdi-ipekci>. Abdi İpekçi. 15 Ağustos 2024.
- URL-81, 2024. https://www.lionsturkiye.org/public/uploads/files/ozgecmis/Fahrettin_Kerim_Gokay.pdf. Lions Türkiye'de. 15 Ağustos 2024.
- URL-82, 2024. <https://www.samsunrotary.org/rotary-klubu/gecmis-donem-baskanlarimiz>. Geçmiş dönem başkanlarımız. 19 Ağustos 2024.

- URL-83, 2024. <https://cankayarotary.org/hakkimizda/#haktarihce>. Tarihçemiz. 19 Ağustos 2024.
- URL-84, 2024. <https://cankayarotary.org/hakkimizda/#hakbaskanlar>. Geçmiş dönem başkanları. 19 Ağustos 2024.
- URL-85, 2024. <https://www.mefar.com/tr/hakkimizda>. Hakkımızda. 20 Ağustos 2024.
- URL-86, 2024. <https://www.sozcu.com.tr/unlu-marka-batikin-satisi-icin-gorusuluyor-wp5617842#:~:text=Son%20aylarda%20ya%C5%9Fad%C4%B1klar%C4%B1%20ekonomik%20s%C4%B1k%C4%B1nt%C4%B1larla,nden%20Jale%20%C3%96zgent%C3%BCrk'e%20konu%C5%9Ftu>. Ünlü marka Batik'in satışı için görüşülüyor. 20 Ağustos 2024.
- URL-87, 2024. <https://www.tev.org.tr/kurumsal/tr/4/Kurucular%C4%B1miz>. Kurucularımız. 20 Ağustos 2024.
- URL-88, 2024. <https://enerji.gov.tr/kurumsal-eskibakanlarimiz>. Eski bakanlarımız. 20 Ağustos 2024.
- URL-89, 2024. https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2_istatistik.tutanak_hazirla?v_meclis=7&v_donem=1&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=SERB%DCLNT%20B%DDNG%D6L&v_sb=&v_ozet=&v_kelime=&v_bastarih=&v_bittarih. 20 Ağustos 2024.
- URL-9, 2022. <https://www.mason.org.tr/nasil-mason-olunur> Nasıl mason olunur. 22 Nisan 2022.
- URL-90, 2024. <https://www.biyografya.com/biyografi/18256>. İhsan Soyak. 20 Ağustos 2024.
- URL-91, 2024. <http://kivilcimdanvolkana.com/>. 20 Ağustos 2024.
- URL-92, 2024. “Beynelmilel Lions Kulüp İstanbul’da da faaliyete geçti”. Milliyet Gazetesi (11 Mayıs 1963), <https://gazetearsivi.milliyet.com.tr/liste?tarih=1963.05.11>. 10 Mart 2024.
- URL-93, 2024. “Türk Mason Locaları Bir Emirle Kapatıldı”, Cumhuriyet (14 Ekim 1935), 1-3, <https://www.gazetearsivi.com/gazete/cumhuriyet/1935-10-14/3>. 11 Mart 2024.
- URL-94, 2024. Merak ettikleriniz. *Tesviye Dergisi*, 28:21s. <https://www.celillayiktez.com/sayi-28-nisan-1997.html>. 26 Eylül 2024.
- Usman, E. 2013. Bir kahraman kızıydı Ayla. https://www.yeniasir.com.tr/yazarlar/erkin_usman/2013/11/13/bir-kahraman-kiziydi-ayla. 30 Mart 2024.
- Usman, E. 2014. Osman Kibar nasıl seçildi? https://www.yeniasir.com.tr/yazarlar/erkin_usman/2014/01/13/osman-kibar-nasil-secildi. 5 Ağustos 2024.

- Von Sebottendorff, B.R.**, 2013. Secret practices of the sufi freemasons: the Islamic teachings at the heart of alchemy, inner traditions, rochester.
- Yasa, Y.A.**, 2018. Mustafa Kemal'in hastalığı ölümü cenazesi 77. <https://www.yenisoz.com.tr/yazarlar/mustafa-kemal-in-hastaligi-olumu-cenazesi-77/>. 10 Ağustos 2024.
- Yıldırım, Ö.**, 2017. Bir siyaset adamı portresi: Refik Koraltan. *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yıldırım, Z.**, 2016. Geçmişten günümüze masonluk. Kalipso Yayınları, İstanbul.
- Yılmaz, C.**, 1979. Rotary ve rotarienler. Türk Kültür Yayınevi, Ankara.
- Zarcone, T.**, 2011. *İslamda sır ve gizli cemiyetler: Türkiye, İran ve Orta Asya, 19. - 20. Yüzyıllar Masonluk, Carboneria ve Sufi Tarikatlar*. A. Berktaş, & B. Akkıyal, Çev. İstanbul.